

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БАРАНЕЦЬ ВОЛОДИМИР АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 343.123.1

**ДІЗНАННЯ ЯК ФОРМА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ**

08 – Право

081 – Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **В. А. Баранець**

Науковий керівник: **Чернявський Сергій Сергійович**, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Баранець В.А. *Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України.* – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2025.

У дисертації визначено стан наукових досліджень дізнання як форми досудового розслідування. Окреслено методологію дослідження, що охоплює такі методи: історичний, соціологічний, формально-юридичний, системно-структурний, логіко-семантичний, методи аналізу й синтезу, порівняння, правового регулювання тощо.

Охарактеризовано етапи становлення та розвитку дізнання, які умовно можна поділити на: перший за часів «Руської правди»; другий – до часів Судової реформи 1864 року; третій – до утворення Української Радянської Соціалістичної Республіки (1922 р.); четвертий – за часів дії Кримінально-процесуального кодексу 1961 р.; п'ятий – за часів дії Кримінально-процесуального кодексу України (1993 р. – 2010 р.); шостий – з 1 липня 2020 року по сьогоднішній день, – запровадження інституту кримінального проступку й підрозділів дізнання Національної поліції України, які здійснюють їх розслідування.

Проаналізовано зарубіжний досвід розслідування кримінальних проступків, на прикладі таких країн, як США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Швеція, Австрія, Естонія, Республіка Казахстан та ін.

Досліджено міжнародні стандарти збирання доказів органами досудового розслідування у формі дізнання. Виокремлено дізнання у контексті диференціації процесуальної форми, що має значні зміни та особливості, які відображені у процесуальному порядку проведення розслідування, скорочених процесуальних строках, колі суб'єктів розслідування кримінального проступку.

Розглянуто поняття кримінальних проступків, процесуальний статус суб'єктів кримінального провадження, процесуальний порядок досудового розслідування у формі дізнання, особливості доказування під час досудового розслідування у формі дізнання тощо. Висвітлено та обґрунтовано необхідність закріплення процесуального статусу уповноваженої особи, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків. Запропоновано авторське поняття уповноваженої особи, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків. Визначено правовий статус керівника органу дізнання, дізнавача та уповноваженої особи, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків. Обґрунтовано необхідність доповнення повноважень керівника органу дізнання, які пропонується відобразити у відповідних статтях КПК України.

З'ясовано момент початку та закінчення досудового розслідування у формі дізнання. Розглянуто строки досудового розслідування у формі дізнання. Визначено, що під час розслідування кримінального проступку кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки. Обґрунтовано необхідність при складності провадження, коли неможливо закінчити досудове розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку (дізнання) у строк, – продовження прокурором у межах строку, – до тридцяти днів.

Проаналізовано особливості доказування під час досудового розслідування у формі дізнання. Висвітлено вимоги й порядок проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час провадження дізнання. З'ясовано, що слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні виступають основним елементом системи способів збирання доказів. Досліджено розширений перелік процесуальних джерел доказів у цих провадженнях, де крім показань, речових доказів, документів, висновків експертів, це також можуть бути пояснення осіб, результати медичного освідчення, висновки спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і

кінозйомки, відеозапису, що може бути здійснено для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Запропоновано у невідкладних випадках при розслідуванні кримінальних проступків, до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути проведений допит свідка, потерпілого за їх вимогою. Окреслено необхідність доповнити норми глави 20 «Слідчі (розшукові) дії», для удосконалення порядку здійснення дізнання. Охарактеризовано особливості проведення обшуку, огляду дізнавачами. Проаналізовано положення статті 300 Кримінального процесуального кодексу України, якими визначено, що під час досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії. З'ясовано проблематику щодо процесуального порядку, коли окремі прокурори та судді не підтримують проекти клопотань дізнавачів про їх проведення мотивуючи своє рішення тим, що відповідні статті кримінального процесуального закону не передбачають можливість звернення до суду з такими клопотаннями дізнавача, а лише слідчого та прокурора.

Проаналізовано підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час провадження дізнання. Досліджено, що законодавець указує на можливість проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії як зняття інформації з електронних інформаційних систем, що визначена ст. 264 Кримінального процесуального кодексу України, але за певних умов, а саме якщо здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту. Така дія не вимагає отримання дозволу слідчого судді, що спрощує процедуру підготовки до її проведення дізнавачем або оперативними працівниками за його дорученням.

Досліджено негласну слідчу (розшукову) дію, як установлення місцезнаходження радіобладнання (радіоелектронного засобу), яку можливо

проводити під час дізнання, що проводиться, як правило, на підставі ухвали слідчого судді. Виняток становить випадки, коли установлення місцезнаходження радіобладнання (радіоелектронного засобу) проводиться за заявою його власника та у «виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із урятуванням життя людей та запобіганням учиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину. З'ясовано, що дана негласна слідча (розшукова) дія належить й до оперативно-технічних заходів, що застосовується працівниками правоохоронних органів під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень.

Звернено увагу на інші процесуальні дії як засіб доказування під час провадження дізнання. Проаналізовано, що для збору доказів під час досудового розслідування кримінальних проступків у кримінальному процесуальному законодавстві найбільша кількість проблем виникає саме під час тлумачення і застосування особливих повноважень дізнавачів, зокрема дій, які відповідно до норм кримінального процесуального законодавства можуть здійснюватися до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Досліджено практичні проблеми застосування норм Кримінального процесуального кодексу України щодо безпосереднього дослідження доказів у суді. Виокремлено колізійні питання при дослідженні спеціальних джерел доказів щодо кримінальних проступків: пояснення не є джерелом доказів у суді; особи, які давали пояснення, підлягають допиту; не регламентовано порядок дослідження результатів медичного освідчування, висновку спеціаліста, показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функцію фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; процесуально не визначений порядок дослідження висновку спеціаліста. Звернено увагу на те, що кримінальним процесуальним законом фактично запроваджена можливість проведення нових процесуальних дій (медичне освідчування, особистий огляд, звернення до спеціаліста), але не закріплено процесуальної форми їх проведення. Визначено, що у кримінальному

процесуальному законодавстві не закріплена чітка процедура проведення та фіксації специфічних для дізнання процесуальних дій.

На підставі отриманих висновків надано пропозиції з удосконалення відповідних статей Кримінального процесуального кодексу України.

Ключові слова: досудове розслідування, кримінальний проступок, дізнання, дізнавач, докази, доказування, процесуальна форма, слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії, спрощена форма, строки.

ANNOTATION

Baranets V.A. *Inquiry as a Form of Pre-Trial Investigation in the Criminal Procedure of Ukraine.* – Qualification scholarly work in manuscript form. Dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 081 – Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2025.

The dissertation defines the state of scientific research on inquiry as a form of pre-trial investigation. The research methodology is outlined, encompassing the following methods: historical, sociological, formal-legal, system-structural, logical-semantic, methods of analysis and synthesis, comparison, legal regulation, among others.

The stages of the formation and development of inquiry are characterized, which can be conventionally divided as follows: the first – during the times of *Ruska Pravda*; the second – up to the Judicial Reform of 1864; the third – up to the establishment of the Ukrainian Soviet Socialist Republic (1922); the fourth – during the period of the Criminal Procedure Code of 1961; the fifth – during the period of the Criminal Procedure Code of Ukraine (1993–2010); the sixth – from July 1, 2020, to the present, marked by the introduction of the institution of criminal misdemeanors and the inquiry units of the National Police of Ukraine responsible for their investigation.

The foreign experience of investigating criminal misdemeanors is analyzed using the examples of countries such as the United States, the United Kingdom, Germany, France, Sweden, Austria, Estonia, the Republic of Kazakhstan, and others.

The dissertation examines international standards for evidence collection by pre-trial investigation bodies in the form of inquiry. Inquiry is distinguished in the context of the differentiation of procedural form, which involves significant changes and features reflected in the procedural order of investigation, shortened procedural time limits, and the range of subjects involved in the investigation of a criminal misdemeanor.

The concept of criminal misdemeanors is considered, along with the procedural status of participants in criminal proceedings, the procedural order of pre-trial investigation in the form of inquiry, and the specifics of evidence-gathering during such investigations. The necessity of defining the procedural status of an authorized person responsible for conducting pre-trial investigations of criminal misdemeanors is highlighted and substantiated. The dissertation proposes the author's own definition of an authorized person for conducting pre-trial investigations of criminal misdemeanors. The legal status of the head of the inquiry body, the inquirer, and the authorized person for conducting pre-trial investigations of criminal misdemeanors is defined. The need to supplement the powers of the head of the inquiry body is substantiated, with recommendations to reflect these in the relevant articles of the Criminal Procedure Code of Ukraine.

The dissertation clarifies the starting and ending points of pre-trial investigation in the form of inquiry. The time limits for pre-trial investigation in this form are examined. It is established that during the investigation of a criminal misdemeanor, each procedural action or decision must be carried out or adopted within a reasonable period. The necessity has been substantiated in the case of complexity of the proceedings, when it is impossible to complete the pre-trial investigation from the day of notification to the person of suspicion of committing a criminal offense (inquiry) within the time limit, – extension by the prosecutor within the time limit, – up to thirty days.

The dissertation analyzes the specifics of evidence-gathering during pre-trial investigation in the form of inquiry. It highlights the requirements and procedure for conducting investigative (search) actions and covert investigative (search) actions in the course of inquiry proceedings. It is established that investigative (search) actions in criminal proceedings serve as the main element of the system for collecting evidence. An expanded list of procedural sources of evidence in such proceedings is examined. In addition to testimony, physical evidence, documents, and expert opinions, this may also include explanations of individuals, the results of medical examinations, specialist conclusions, the readings of technical devices

and equipment with photo and film recording or video recording functions, or photo and video recordings that may be obtained to clarify the circumstances of a criminal misdemeanor before information is entered into the Unified Register of Pre-Trial Investigations.

It is proposed that in urgent cases during the investigation of criminal misdemeanors, before entering information into the Unified Register of Pre-Trial Investigations, a witness or victim may be interrogated at their request. The need to amend the provisions of Chapter 20 «Investigative (Search) Actions» to improve the procedure for conducting inquiry is outlined. The peculiarities of searches and inspections carried out by inquirers are characterized. The provisions of Article 300 of the Criminal Procedure Code of Ukraine are analyzed, which provide that all investigative (search) actions are permitted during the pre-trial investigation of criminal misdemeanors. The dissertation identifies issues regarding procedural practice where certain prosecutors and judges do not support inquirers' draft motions for conducting such actions, justifying their decision by the fact that the relevant articles of the criminal procedural law do not provide for the inquirer's right to apply to the court with such motions – only the investigator and prosecutor are granted this right.

The dissertation analyzes the grounds for conducting covert investigative (search) actions during inquiry proceedings. It examines the fact that the legislator provides for the possibility of carrying out such a covert investigative (search) action as the collection of information from electronic information systems, as defined in Article 264 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, but under certain conditions. Specifically, this applies when obtaining information from electronic information systems or their components does not involve access restricted by the owner, holder, or custodian, or does not require overcoming a logical protection system. Such an action does not require the authorization of an investigating judge, which simplifies the preparation procedure for its execution by the inquirer or by operational officers acting on their instruction.

The dissertation also studies the covert investigative (search) action of locating radio equipment (radio-electronic devices), which may be conducted during inquiry, usually on the basis of a ruling by an investigating judge. Exceptions include cases where the location of radio equipment (radio-electronic devices) is established at the request of its owner or in exceptional urgent cases related to saving human life or preventing the commission of a grave or especially grave crime. It is determined that this covert investigative (search) action also belongs to operational and technical measures applied by law enforcement officers during the detection and investigation of criminal offenses.

Attention is drawn to other procedural actions as a means of evidence-gathering during inquiry proceedings. It is analyzed that, in collecting evidence during the pre-trial investigation of criminal misdemeanors, the greatest number of issues in criminal procedural law arises precisely in the interpretation and application of the special powers of inquirers, particularly regarding actions that, according to the provisions of the criminal procedural legislation, may be carried out before information is entered into the Unified Register of Pre-Trial Investigations.

The dissertation explores practical problems in applying the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding the direct examination of evidence in court. It highlights conflicting issues in examining special sources of evidence in relation to criminal misdemeanors: explanations are not considered a source of evidence in court; persons who have provided explanations are subject to interrogation; the procedure for examining the results of medical examinations, specialist conclusions, or the readings of technical devices and equipment with photo and film recording or video recording functions is not regulated; and the procedure for examining a specialist's conclusion is not procedurally defined. Attention is drawn to the fact that the criminal procedural law effectively introduced the possibility of conducting new procedural actions (medical examination, personal search, referral to a specialist), but did not establish a procedural form for their implementation. It is determined that the criminal

procedural legislation lacks a clear procedure for conducting and recording procedural actions specific to inquiry.

Based on the conclusions obtained, proposals were made to improve the relevant articles of the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Keywords: pre-trial investigation, criminal offense, inquiry, investigator, evidence, proving, procedural form, investigative (search) actions, covert investigative (search) actions, simplified form, terms.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Баранець В. А. Зарубіжний досвід розслідування кримінальних правопорушень у формі дізнання. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 331–336. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.51>
2. Баранець В. А. Засоби збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання: актуальні проблеми теорії та практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/108>
3. Баранець В. А. Особливості процесуального статусу суб'єкта, уповноваженого розслідувати кримінальні проступки. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2023. Вип. 79 (5). С. 219–224. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.33>

Публікація у періодичному виданні іноземної держави

1. Baranets V. Terms of Pre-court Investigation in the form of Inquiry. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2023. Issue 4. P. 5–11. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2023.4.1>

Тези доповідей, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Баранець В. А. Особливості здійснення дізнання у Франції. *Актуальні дослідження правової та історичної науки : матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. (Тернопіль – Ополе (Польща), 18–19 верес. 2023 р.)*. Тернопіль, 2023. Вип. 53. С. 55–57.
2. Баранець В. А. Окремі аспекти професійної підготовки дізнавачів. *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 листоп. 2023 р.)*. Київ : НАДПСУ, 2023. С. 1040–1041.

3. Баранець В. А. Інститут кримінальних проступків: окремі аспекти правового регулювання. *Актуальні проблеми кримінального права*: матеріали XIV Всеукр. наук.-теор. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 23 листоп. 2023 р.). Київ : НАВС, 2023. С. 265–267.

4. Баранець В. А. До питання дотримання прав людини під час доказування при провадженні дізнання. *Юридична клінічна практика: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 листоп. 2024 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. С. 21–25.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	16
ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЗНАННЯ ЯК ФОРМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	
1.1. Стан наукових досліджень дізнання як форми досудового розслідування.....	26
1.2. Дізнання у контексті диференціації процесуальної форми.....	39
1.3. Зарубіжний досвід розслідування кримінальних правопорушень у спрощеній формі (дізнання): порівняльна характеристика.....	53
Висновки до розділу 1.....	66
РОЗДІЛ 2. СУБ'ЄКТИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ФОРМІ ДІЗНАННЯ	
2.1. Суб'єкти, уповноважені здійснювати досудове розслідування у формі дізнання.....	68
2.2. Строки досудового розслідування у формі дізнання, порядок їх продовження.....	91
2.3. Початок досудового розслідування у формі дізнання	108
2.4. Закінчення досудового розслідування у формі дізнання.....	123
Висновки до розділу 2.....	134
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ФОРМІ ДІЗНАННЯ	
3.1. Слідчі (розшукові) дії як засоби збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання.....	138
3.2. Негласні слідчі (розшукові) дії під час досудового розслідування у формі дізнання.....	157
3.3. Інші процесуальні дії як засоби доказування під час досудового розслідування у формі дізнання.....	164
Висновки до розділу 3.....	175

ВИСНОВКИ	177
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	183
ДОДАТКИ.....	205

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВАКС – Вищий антикорупційний суд

ВССУ – Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ

ДБР – Державне бюро розслідувань

ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

КК – Кримінальний кодекс України

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України

КПК УРСР – Кримінально-процесуальний кодекс УРСР

Конвенція – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

МВС – Міністерство внутрішніх справ України

МОКП – **Інтерпол** Міжнародна організація кримінальної поліції – **Інтерпол**

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

НПУ – Національна поліція України

НЦБ – Національне центральне бюро

СДР – спеціальне досудове розслідування

КС – Статут кримінального судочинства

Статут – Статут кримінального судочинства Російської імперії

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Необхідною передумовою розбудови України як демократичної правової держави європейського рівня є оновлення системи кримінального судочинства, інститути якої покликані забезпечити охорону прав і свобод людини, боротьбу зі злочинністю, захист інтересів суспільства та держави. Серед ключових законодавчих кроків у цьому напрямі слід вважати сприяння законодавчому утворенню особливого порядку досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання. Спрощена модель досудового розслідування відома ще в римському праві, під впливом якого зазначений інститут в тій чи іншій інтерпретації нині закріплено в правових системах багатьох країн Європи та США. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (2018) розмежовано категорії кримінальних правопорушень, узгоджено строки дізнання та судового розгляду кримінальних проступків, регламентовано статус суб'єктів, уповноважених проводити досудове розслідування у формі дізнання, уточнено перелік процесуальних засобів збирання доказів, визначено порядок застосування судимості до правопорушників тощо. З набуттям зазначеним Законом чинності (2020) відповідно скориговано й сотні інших законів та підзаконних нормативно-правових актів, і не лише суто процесуального характеру.

В умовах дії правового режиму воєнного стану спостерігається тенденція збільшення питомої ваги кримінальних проступків у загальному масиві зареєстрованих кримінальних правопорушень. За офіційною статикою, у січні-березні 2025 року зареєстровано 167,4 тис. кримінальних правопорушень, з них кримінальних проступків – 24,7 тис. (14 %). Далі показники становили: у 2024 році – 492,5 тис. і 87,8 тис. (18 %); у 2023 році –

475,6 тис. і 96,2 тис. (20 %); у 2022 році – 362,6 тис. і 73,5 тис. (20 %)¹. На практиці у формі дізнання за скороченою процедурою (до одного місяця з дня вручення особі повідомлення про підозру) здійснюється розслідування некваліфікованих крадіжок, шахрайства, хуліганства та інших умовно «дрібних» правопорушень (усього 126 складів). З урахуванням принципу процесуальної економії, дізнавачу надається право ще до внесення відомостей до ЄРДР невідкладно проводити огляд місця події, відбирати пояснення, призначати медичне освідчування особи, знімати показання технічних пристроїв, вилучати знаряддя вчинення проступку, речі й документи.

Проте підвищення ефективності вирішення правових, організаційних і практичних проблем подальшого запровадження в Україні спрощеного порядку досудового розслідування потребує поглибленого наукового аналізу. Йдеться про цілий комплекс дискусійних питань – від загальної регламентації порядку досудового розслідування у формі дізнання до суто практичних, зокрема дотримання належних процесуальних гарантій і розумних строків провадження, визначення органів (суб'єктів), які уповноважені на розслідування кримінальних проступків (адже відповідно до ч. 3 ст. 38 КПК України, під час досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів), уточнення компетенції дізнавача, органу дізнання та керівника цього органу.

Пошук шляхів запровадження спрощеного порядку кримінального провадження в цілому та інституту дізнання зокрема набув доктринального осмислення у працях учених-процесуалістів різних поколінь, серед яких в контексті цього дослідження виокремлюються Ю. П. Алєнін, В. І. Барилюк, О. В. Баулін, В. І. Галаган, Ю. М. Грошевий, В. Г. Дрозд, В. С. Зеленецький, О. В. Капліна, В. С. Кузьмічов, Є. Д. Лук'янчиков, Ю. В. Луценко,

¹ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора. <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

О. В. Мельник, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, Л. В. Омельчук, Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, О. В. Римарчук, В. В. Ринда, М. М. Розін, М. Ю. Романов, Д. Б. Сергєєва, З. Д. Смітєнко, М. С. Строгович, О. В. Таран, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, А. В. Форостяний, О. Ю. Хахуцяк, П. В. Цимбал, М. С. Цуцкірідзе, С. С. Чернявський, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, О. О. Юхно та ін.

Праці згаданих авторів становлять теоретичне підґрунтя для подальших наукових пошуків. Однак в умовах змін законодавства та правозастосовної практики, з урахуванням дії правового режиму воєнного стану, теоретичні, правові й практичні питання спрощеної форми кримінального провадження, зокрема в багаторівневій структурі діяльності Національної поліції України, набувають особливого значення та потребують окремого цільового дослідження, результатом якого мають стати науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вирішення наявних проблем реалізації інституту дізнання у кримінальному процесі, удосконалення відповідних положень кримінального процесуального законодавства і відомчого (міжвідомчого) регулювання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано з урахуванням Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (Указ Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454), а також Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 26 жовтня 2021 року (протокол № 20).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є розроблення та обґрунтування положень теоретичного і практичного характеру, що пов'язані з визначенням правового змісту застосування інституту дізнання як форми досудового розслідування. Далі на цій основі можна сформулювати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації з удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- охарактеризувати стан наукових досліджень дізнання як форми досудового розслідування в кримінальному процесі України;
- розкрити доктринальні підходи до визначення дізнання як форми досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків;
- виокремити та порівняти зарубіжний досвід правової регламентації (імплементації) спрощеного порядку досудового розслідування кримінальних правопорушень;
- встановити особливості регламентації процесуального статусу суб'єктів досудового розслідування у формі дізнання;
- оцінити правову природу повноважень керівника органу дізнання на досудовому розслідуванні;
- визначити специфіку обчислення строків досудового розслідування у формі дізнання, умов їх дотримання й порядку продовження;
- встановити особливості збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання;
- охарактеризувати процесуальний порядок проведення слідчих (розшукових) дій як засобів збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання;

– сформулювати й обґрунтувати пропозиції й рекомендації щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування у розрізі питань, що розглядаються в дисертаційному дослідженні.

Об'єкт дослідження – кримінальні процесуальні відносини, що виникають, розвиваються та припиняються між учасниками кримінального провадження у зв'язку із здійсненням досудового розслідування у формі дізнання.

Предмет дослідження – дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: *історико-правовий* – дозволив дослідити становлення дізнання у кримінальному процесуальному законодавстві України (підрозділ 1.1); *системного аналізу*, що надав можливість з'ясувати значення інституту дізнання (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий* – надав змогу проаналізувати думку вчених щодо підстав здійснення дізнання, а також норми чинного кримінального процесуального законодавства України і законодавства інших держав (США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Швеція, Австрія, Естонія, Республіка Казахстан та ін.) (підрозділ 1.2); *формально-юридичний* – дозволив проаналізувати зміст норм Конституції України, КПК України, інших законів України, а також з'ясувати зміст і значення вживаних понять і термінів, обґрунтувати висновки і пропозиції щодо їх змін та доповнень (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); *структурно-функціональний* – для аналізу процесуального порядку здійснення дізнання (підрозділи 2.2; 2.3; 2.4 3.1, 3.2); *соціологічний* – для оцінювання поглядів та позицій слідчих, дізнавачів, прокурорів та адвокатів з питань, що досліджувалися; *статистичний* – дозволив узагальнити результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень та анкетування; *моделювання і прогнозування* – запропонувати пропозиції щодо вдосконалення чинного КПК України (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3).

Емпіричну базу дослідження становлять аналітичні та статистичні дані *Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС) і Національної поліції України (далі – НПУ), рішення Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду; зведені результати вивчення матеріалів 105 кримінальних проваджень (2021–2024 рр.), по яких здійснювалося розслідування кримінальних проступків у формі дізнання; зведені дані анкетування 60 дізнавачів і 35 слідчих НПУ, 60 прокурорів, 45 адвокатів з Київської, Вінницької, Черкаської, Львівської областей. Використано багаторічний досвід роботи автора в правоохоронній системі.*

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що робота є одним із перших комплексних досліджень проблем здійснення досудового розслідування у формі дізнання. У дисертації на основі опрацювання положень теорії кримінального процесу, аналізу нормативно-правової бази та правозастосовної практики сформульовано висновки і пропозиції концептуального характеру, що дозволяють вирішити низку завдань теоретико-прикладного характеру, зокрема:

вперше:

– з огляду на історико-правові витоки й доктринальні підходи кримінального та кримінального процесуального права доведено, що спрощений порядок кримінального провадження у формі дізнання трансформувався в Україні у самостійний правовий інститут, який спрямований на реалізацію засад економії заходів кримінально-правової репресії й диференціацію кримінально-процесуальної форми досудового розслідування правопорушень, які не мають високого ступеня суспільної небезпеки (кримінальних проступків), що значною мірою сприяє виконанню завдань розвантаження слідчого апарату, насамперед у системі Національної поліції України;

– наведено аргументацію щодо доцільності законодавчого запровадження процесуального статусу дізнавача як службової особи

підрозділу дізнання органу Національної поліції, безпеки, Бюро економічної безпеки, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро, а також уповноваженої особи іншого підрозділу правоохоронної структури, яка в межах компетенції здійснює досудове розслідування кримінальних проступків (п. 4¹ ч. 1 ст. 3 КПК України);

– доведено доцільність закріплення у кримінальному процесуальному законодавстві додаткових засобів з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань шляхом відібрання пояснень, медичного освідчення, отримання висновку спеціаліста і зняття показань технічних приладів і технічних засобів, вилучення знарядь і засобів вчинення кримінального проступку, речей і документів, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей;

удосконалено:

– наукові підходи до продовження строку досудового розслідування, коли внаслідок складності провадження неможливо закінчити досудове розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку (дізнання) у строк, зазначений у пунктах 1 і 2 частини третьої статті 219 КПК України, такий строк може бути продовжений прокурором у межах строку, встановленого частиною першої статті 298⁵ КПК України, – який пропонується вважати до тридцяти днів;

– бачення доцільності законодавчого унормування права керівника органу дізнання самостійно здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями дізнавача, а також, у разі здійснення досудового розслідування групою дізнавачів – правом визначати старшого такої групи, який керуватиме діями інших дізнавачів;

– наукові положення, що закріплюють повноваження дізнавачів в частині проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема п. 3 ч. 2 ст. 40¹ КПК України наділяє дізнавача повноваженнями проводити або доручати їх

проведення іншим суб'єктам, водночас статті КПК України прямо не передбачають право дізнавача звертатися з клопотанням про проведення, наприклад, обшуку, адже у ч. 3 ст. 234 КПК України дізнавач не згадується як суб'єкт, який може звертатися до слідчого судді з відповідним клопотанням (як, наприклад, слідчий або прокурор);

дістало подальший розвиток:

– характеристика історичних передумов запровадження інституту дізнання у кримінальному процесуальному законодавстві України, у тому числі з урахуванням регламентації та практики застосування елементів спрощеного порядку досудового розслідування у дорадянський і радянський періоди;

– бачення перспектив запровадження (імплементациї) у національному правовому полі елементів зарубіжного досвіду реалізації інституту кримінальних проступків у Великій Британії, США, Чеській Республіці, Республіці Грузія, Франції, ФРН та інших країнах;

– узагальнення практики Європейського суду з прав людини, юридичних позицій Конституційного Суду України та Верховного Суду (Верховного Суду України), що стосуються здійснення досудового розслідування у формі дізнання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджені й можуть бути використані в:

– *законотворчому процесі* – під час удосконалення законодавства, що регламентує процесуальну діяльність підрозділів дізнання (акт впровадження Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 16 січня 2025 року № 04-27/12-2025/13324);

– *правозастосовній діяльності* органів досудового розслідування – з метою розроблення та вдосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, застосування в практичній діяльності слідчих і дізнавачів, а також під час проведення занять у системі службової підготовки й

підвищення кваліфікації (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 19.06.2025 № 57661-2025);

– *освітньому процесі* – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Особливі порядки кримінального провадження», «Дізнання», а також під час підготовки лекцій і проведення занять за відповідними темами в системі підвищення кваліфікації й спеціалізації (акти Національної академії внутрішніх справ від 29.05.2025 № 91-оп; від 29.05.2025 № 92-нд).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних та науково-теоретичних конференціях, зокрема: «Актуальні дослідження правової та історичної науки» (Тернопіль – Ополе (Польща), 18–19 верес. 2022 р.); «Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану» (Київ, 23 листоп. 2023 р.); «Актуальні проблеми кримінального права» (Київ, 23 листоп. 2023 р.); Юридична клінічна практика: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку (м. Дніпро, 2 листоп. 2024 р.).

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження відображено у восьми наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, чотири тези – у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій і круглих столів.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (191 найменування на 22 сторінках) та чотирьох додатків на 57 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 261 сторінку, з них основний текст – 183 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЗНАННЯ ЯК ФОРМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

1.1. Стан наукових досліджень дізнання як форми досудового розслідування

Правовою базою для побудови нової системи кримінальних правопорушень та їх диференціації на злочини й проступки є Концепція реформування кримінальної юстиції, що була схвалена рішенням Ради національної безпеки та оборони України від 15.02.2008 «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» та затверджена Указом Президента України від 08.04.2008 № 311/2008. Саме в цьому документі щодо реформування кримінального законодавства поставлено питання про запровадження до законодавства України кримінального проступку й визначено, що, зокрема, з метою гуманізації кримінального законодавства «певну частину злочинів необхідно було б трансформувати в кримінальні проступки, обмежити сферу застосування покарань, пов'язаних із позбавленням волі, замінивши їх, наприклад, штрафними санкціями. Кримінально карані діяння поділяти на злочини та кримінальні проступки. Крім цього основними критеріями таких змін мають бути: ступінь небезпеки та правові наслідки кримінально караного діяння для особи, суспільства і держави; практика застосування кримінального та адміністративного законодавства; міжнародний досвід захисту людини, суспільства і держави від злочинів та проступків» [61].

У цьому контексті слід зазначити, що законодавець протягом тривалого періоду не імплементував у практичну діяльність органів досудового розслідування інститут дізнання, попри те, що цей інститут не був фактично новелою законодавства, оскільки дізнання як форма досудового розслідування існувала й досить успішно застосовувалася під час радянської

добу існування України. Причин цього відтермінування було чимало, як політичних, так і через наявність наукових дискусій навколо доцільності та вибору оптимального для нашої молоді країни способу імплементації цього інституту. Попри це, український парламент, як парламент правової держави, виконав вимогу КПК України та підтримав відповідний законопроект.

Також кардинальні зміни в матеріальному правовому регулюванні потягли за собою низку істотних змін у порядку здійснення досудового розслідування щодо проступків та деякі проблеми правозастосовного характеру. Насправді уже в перші роки процеси правозастосування окреслили певну кількість проблем і недоліків законодавчого врегулювання інституту дізнання, особливостей досудового розслідування кримінальних проступків.

Органами досудового розслідування було активно проаналізовано ці проблеми, узагальнено статистичні дані та надано пропозиції як до Кабінету Міністрів України, так і Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності. Ці матеріали були предметом розгляду в робочих групах, за результатами яких було сформовано відповідні законодавчі пропозиції та роз'яснення.

Однак початок збройної агресії щодо України відтермінував значну кількість проблем, багато з яких необхідно вирішувати законодавчим шляхом.

Серед завдань кримінального провадження, спрямованих на забезпечення публічних інтересів, є швидке, повне та неупереджене досудове розслідування, виконання якого неможливе без своєчасного початку досудового розслідування. З набуттям чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», яким передбачено запровадження інституту досудового розслідування у формі дізнання та низки законодавчих новел, зокрема в частині початку досудового розслідування [75, с. 11].

Глава 25 «Особливості досудового розслідування кримінальних проступків» розділу 3 «Досудове розслідування» КПК України стосується кримінального провадження щодо кримінальних проступків, яке було започатковано ще 2012 року, однак його не застосовувано до липня 2020 року.

Відповідно до ст. 215 КПК України досудове розслідування злочинів здійснюється у формі досудового слідства, а кримінальних проступків – у формі дізнання в порядку, передбаченому КПК України.

Концептуальні зміни щодо спрощення процедури досудового розслідування у формі дізнання спрямовано, по-перше, на економію процесуальних і бюджетних витрат та усунення насамперед тяганини в судових інстанціях; а по-друге, спричинені незначні збитки відшкодовано (компенсовано), кримінальним проступком не завдано значної суспільної небезпеки, сторони не мають претензій одна до одної тощо [42, с. 93].

Задум такого підходу якраз і полягав у економії як державного ресурсу для направлення його для розслідування більш тяжких кримінальних правопорушень, так і для зменшення тиску на сторони кримінального провадження з погляду наявності процесуальних обов'язків протягом тривалого часу за відсутності як фінансових, так і моральних підстав.

Проте доречним є зауваження А. О. Воробєя, який зазначає, що досудове розслідування кримінальних проступків за своєю суттю є не спрощеним, а прискореним досудовим розслідуванням. Така позиція пояснюється тим, що під час проведення дізнання дізнавачі Національної поліції України, органів безпеки, органів Бюро економічної безпеки України, органів Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, керуючись принципом законності, мають провести всі необхідні слідчі та процесуальні дії з метою з'ясування всіх обставини кримінального правопорушення, які становлять предмет доказування [28, с. 114].

Намагання України в реалізації переходу до європейських правових стандартів з питань удосконалення досудового розслідування кримінальних проступків пріоритетним завданням повинно бути не виконання правоохоронними органами завдань з розкриття кримінального правопорушення з метою забезпечення принципу публічності, а насамперед забезпечення верховенства права, повного, швидкого й неупередженого досудового розслідування кримінальних проступків. Проте, зважаючи на теоретичні та прикладні чинники запровадження інституту дізнання в кримінальному провадженні України, потребує доктринального та системного аналізу щодо його відповідності принципу верховенства права та засадам правосуддя, а також відповідних досліджень [42, с. 93].

Окремі аспекти інституту дізнання як форми досудового розслідування кримінальних проступків досліджували такі науковці, як В. І. Барилюк, О. В. Баулін, В. І. Галаган, Ю. М. Грошевий, В. Г. Дрозд, В. С. Зеленецький, А. В. Іщенко, В. С. Кузьмічов, Є. Д. Лук'янчиков, С. Л. Масленков, М. М. Михеєнко, Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, В. В. Ринда, М. М. Розін, З. Д. Смітєнко, М. С. Строгович, С. С. Чернявський, М. Л. Чельцов та ін.

Поняття «дізнання» у різні часи позначало різноманітну за своєю сутністю діяльність – від встановлення ознак правопорушення до форми розслідування. Термін «дізнання» походить від слів «дознать», «дознаться», що означає довідатися, упевнитися в чомусь, вивідати, з'ясувати, допитуватися, дізнаватися, розвідувати; докласти зусиль, щоб знати про щось [147, с. 302].

На підставі зазначеного вбачаємо, що слова, які позначені цим терміном, є похідними й утворені від слова «знати», тобто мати свідчення про когось, про щось [147, с. 302].

Однак відомості, отримані під час дізнання, мають певні відмінності, порівняно з тими, які необхідно отримати для досудового розслідування.

Учені-процесуалісти намагалися детально дослідити етимологію цього поняття. Словесне визначення «дізнання» може бути не метою, а рівнем результату. Така позиція стала вирішальною для розвитку досудового процесу й започаткувала виокремлення двох видів дізнання: 1) до слідства; 2) до суду [26, с. 103].

О. Камінська, досліджуючи сучасний стан діяльності дізнання, розглядала позиції інших науковців із цього приводу:

- дізнання – це першочергове провадження, що має на меті збір даних для переконання в тому, що подія є діянням, забороненим законом під страхом покарання, і для виявлення винуватця цього діяння (О. А. Квачевський);

- діяльність, яку, як і в попередньому слідстві, здійснюють у встановленій законом процесуальній формі (Є. В. Прохорова);

- дізнання не є адміністративною діяльністю, це чітка процесуальна діяльність, регламентована КПК, як і попереднє слідство, становить єдине ціле з попереднім слідством (І. Д. Перлов);

- первинна діяльність щодо встановлення події правопорушення та його матеріальних слідів, тобто діяльність тільки на стадії відкриття кримінальної справи (М. О. Чельцов);

- початковий етап розслідування кримінальної справи, на якому фіксують сліди злочину та провадять невідкладні слідчі дії для розкриття злочину й виявлення злочинця (М. С. Строгович);

- початкова або найпростіша форма розслідування (В. І. Громов) [52, с. 24–25].

У різні часи поняття «дізнання», «попереднє слідство» або «слідство» науковці тлумачили по-різному. Так, дослідивши різні погляди, можна зазначити, що деякі вчені (В. І. Громов, О. А. Квачевський, М. С. Строгович ін.) визначали тотожність цих понять, які пов'язували їх як: початок проведення слідства та кримінального переслідування; можливість проведення всіх слідчих дій; приймати рішення у справі.

Інші вчені (І. І. Карпець, Н. Ф. Кузнєцова, М. Д. Шаргородський та ін.) визначали необхідність виокремлення кримінального проступку в законодавчих актах того періоду.

Також можна зазначити про третю групу вчених (В. І. Курляндський, Г. А. Кригер, І. О. Костярка та ін.), які наполягали на тому, що є потреба у створенні окремого Кодексу щодо кримінальних проступків.

Уперше ідея виокремлення кримінального проступку належала М. Д. Шаргородському, який запропонував класифікувати всі суспільно небезпечні діяння на три категорії – особливо тяжкі правопорушення, правопорушення та кримінальні проступки [182, с. 7].

Доречним є дослідити думку М. Хавронюка, який є прихильником введення кримінальних проступків, визначаючи, що до злочинів належать діяння двох категорій:

1. Які визнавалися злочинами в усі часи існування євразійської цивілізації та які посягають на найважливіші цінності.

2. Порушення, вчинення яких опосередковано посягає на найважливіші цінності, у зв'язку із чим вказані діяння і визнаються «*de-jure*» злочинами, але не є ними «*de-facto*» – *quasi* – злочини, тобто «немовби злочини», які необхідно трансформувати у КК у кримінальні проступки. До вказаної категорії діянь необхідно також включити небезпечні проступки, за які КУпАП передбачено такий вид стягнення, як арешт [179, с. 187–189].

Він також зауважує, що за вчинення проступку також можуть бути призначені такі покарання, як арешт на строк від 5 днів до 3 років, штраф за проступки, призупинення певних прав та оприлюднення вироку про засудження, що вбачається з тексту закону, штраф і грошове стягнення розрізняються тільки розміром [179, с. 179].

Якщо проаналізувати реформування Кримінального кодексу України (далі – КК України), можна зазначити, що впродовж 2001–2024 років він зазнав суттєвих змін. Серед факторів його реформування науковці виокремлюють такі:

1) кримінальний закон розглядають як засіб розв'язання різних соціальних, економічних, політичних, культурних й історичних проблем шляхом встановлення «заборон» на вчинення певних протиправних діянь, встановлення та посилення покарання за них. Унаслідок цього Кодекс є зібранням положень про кримінальну відповідальність за діяння, які не заподіюють істотної шкоди. Тому новий КК України має бути таким нормативно-правовим актом, предметом регулювання якого буде не поведінка людей, а діяльність держави в особі суду щодо протидії злочинності [62, с. 2];

2) КК України 2001 року в сукупності з Кодексом України про адміністративні правопорушення 1984 року не становлять єдину злагоджену систему законів про відповідальність за публічні правопорушення [62, с. 3];

3) чинні норми не відповідають міжнародно-правовим зобов'язанням, які взяла на себе Україна, зокрема гарантіям Європейської конвенції прав людини. Крім того, чинне законодавство не відображає новітні світові практики протидії злочинності, серед яких відмежування від злочинів кримінальних проступків [62, с. 3];

4) актуальність реформування кримінального законодавства та набрання чинності Законом України від 22.11.2018 № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» щодо впровадження кримінальних проступків і встановлення кримінально-правових наслідків за їх вчинення [62, с. 3–4].

Доцільно зазначити, що чинний КК України містить багато статей щодо нетяжких злочинів, за які передбачено незначний штраф, а на досудове слідство й судовий процес витрачено невиправдано багато часу, зусиль і фінансів. Натомість Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) за деякі діяння передбачає арешт, виправні роботи тощо, що фактично є санкцією за порушення кримінальне. Тому вже не один рік обговорюється необхідність виділення окремих статей КК України та

перенесення деяких з КУпАП до розряду кримінальних проступків. Про це говорили на III львівському форумі кримінальної юстиції «Кримінальна юстиція в очікуванні змін», організованому за підтримки ОБСЄ.

Зокрема, у травні 2015 року в парламенті було зареєстровано проєкт «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків» (№ 2897). Він передбачав поділ «Особливої частини» КК України на 2 книги: «Злочини» та «Кримінальні проступки». Проте через 2 роки документ було поставлено на голосування, й він не набрав достатньої кількості голосів.

Після цього МВС України із Генеральною прокуратурою розробили власні зміни, які розіслали й науковцям. Дехто з них не лише висловив пропозиції. Наприклад, директор з наукового розвитку Центру політико-правових реформ М. Хавронюк напрацював свій проєкт і шукав можливості зареєструвати його в парламенті як альтернативний до відомчого [44].

М. Хавронюк зазначав, що в МВС України не підтримували попереднього проєкту тому, що він містив, на їхню думку, надмірну кількість проступків, зокрема перенесених із Кодексу про адміністративні правопорушення (нині – КУпАП). Поліцейська система цього не витримає. Якщо взяти статистику щодо порушень, які пропонувалося перенести до КК України, «то їх сотні тисяч щороку вчиняється». «Йдеться про те, що кримінальні проступки також мають розслідувати слідчі. Система із цим не впорається», – констатував М. Хавронюк [44].

Отже, в основу будь-яких правових змін мають бути покладені пріоритети, зумовлені потребами суспільства на поточному етапі його розвитку.

Доречно зазначити, що до критеріїв належності діяння до проступку або злочину пропонувалося розрізняти їх за ступенем тяжкості наслідків, значної шкоди тощо. Проте зупинилися на двох: шкода для здоров'я та збитки. Адже за нечітких критеріїв порушується принцип юридичної визначеності та пропорційності.

З діяннями, які доречно вважати не адмінправопорушеннями, а кримінальними проступками, ситуація простіша. М. Хавронюк зазначав, що там, де передбачені арешт, виправні або громадські роботи, – це стягнення кримінального характеру. І Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) у своїх рішеннях давно вказав, що це не є адміністративним правом. Тож слід або змінити санкції, або перенести статті до КК України.

М. Хавронюк наполягав, що до кримінальних проступків слід перенести деякі склади адмінправопорушень, що мають ознаки криміналу. Зараз вони роблять КУпАП нібито другим кримінальним кодексом, оскільки передбачають санкції кримінально-правового характеру: арешт, виправні та громадські роботи, надвисокі штрафи тощо [44].

Чим тяжче правопорушення, тим ретельнішим має бути визначена процедура його розслідування та судового розгляду. Тому для кримінальних проступків, які є менш небезпечними, процедури так само мусять бути спрощеними.

Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» зумовило новий етап у реформуванні кримінального та кримінально-процесуального законодавства. Деякою мірою вирішено питання щодо розмежування кримінальних проступків і злочинів та виокремлено процес розслідування кримінальних проступків і злочинів, однак багато колізій наявні в процесуальній діяльності органу дізнання (які далі в нашій роботі буде досліджено).

Нині ст. 12 «Класифікація кримінальних правопорушень» КК України визначає, що кримінальним проступком є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі [113].

Попри це, очевидні позитивні аспекти та відповідність світовим тенденціям, запровадження у вітчизняному законодавстві протиправного діяння у формі кримінального проступку зумовило виникнення низки проблемних питань, зокрема щодо їх правової кваліфікації, розмежування з кримінальними злочинами, а також караності за їх вчинення [9, с. 266].

Т. Михайліченко не поділяє того, що законодавець фактично пропонує розрізняти кримінальний проступок і злочин за допомогою виду та міри покарання. На думку вченої, первинно кримінальні проступки мали б бути «створені» насамперед за рахунок багатьох адміністративних правопорушень (які «ховаються» у КУпАП) і деяких злочинів невеликої тяжкості. Однак цю мету так і не було досягнуто. Також Т. Михайліченко зазначає про справедливість позиції окремих науковців про те, що формальне перейменування злочину на кримінальне правопорушення у низці випадків убачається не виправданим (зокрема, у ст. 107 КК України, адже умовно-дострокове звільнення може застосовуватися лише до неповнолітніх осіб, які відбули певну частку від призначеного строку покарання у виді позбавлення волі за нетяжкий, тяжкий чи особливо тяжкий злочин; можливість умовно-дострокового звільнення за вчинення кримінального проступку не передбачено) [85, с. 285].

Необґрунтованими вбачаються також зміни у ст. 12 КК України: здійснюючи поділ злочинів за тяжкістю (нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі злочини), фактично законодавець механічно поділив злочини невеликої тяжкості на дві підгрупи: 1) які мають штраф до 3000 н.м.д.г. та не передбачають позбавлення волі та 2) які передбачають у санкції частини статті штраф понад 3000 н.м.д.г. та/або позбавлення волі.

І об'єднав другу підгрупу зі «старими» злочинами середньої тяжкості, перейменувавши їх на «нетяжкі злочини». До того ж мають місце випадки, коли в окремих «старих» злочинах середньої тяжкості було замінено позбавлення волі на обмеження волі, таким чином переводячи цей злочин до категорії кримінальних проступків (наприклад, ч. 1 ст. 185 КК України). На

цілком обґрунтовану думку вченої, такий підхід зовсім не відповідає гуманістичним тенденціям [85, с. 285, 286].

Отже, запровадження інституту кримінальних проступків покликане передусім забезпечити швидкий, ефективний та якісний розгляд кримінальних проступків, а також дотримання таких процесуальних строків уповноваженими особами органів дізнання та судом. Водночас аналіз окремих норм КК України, які становлять правову основу згаданого інституту, дає змогу констатувати їх подекуди несистемний характер і наявність окремих необґрунтованих положень, що потребує якнайшвидшого виправлення для усунення порушень основоположних правових принципів [9, с. 267].

Вважаємо доцільним надати власне розуміння «кримінальний проступок» – під яким розуміємо форму досудового розслідування, що здійснюється дізнавачем або уповноваженою особою на розслідування кримінального проступку, за загальними положеннями досудового розслідування, передбаченими Главою 19 КПК України, з урахуванням особливостей, що визначені у Главі 25 КПК України.

Серед напрацювань сучасного періоду доцільно розглянути такі наукові дослідження: кваліфікаційні наукові праці таких молодих науковців, як М. Ю. Романова «Організаційно-правові засади забезпечення функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України», 2022; О. Л. Камінської «Дізнання щодо неповнолітніх у кримінальному провадженні», 2022; С. С. Максимовської «Особливості застосування кримінального процесуального законодавства щодо кримінальних проступків», 2024; Ю. В. Гуцуляка «Нормативно-правова модель розслідування кримінальних проступків у формі дізнання», 2024; П. О. Балова «Спрощені порядки кримінального провадження у стадії досудового розслідування», 2024.

Протягом останніх п'яти років проблематику реформування та діяльності органу дізнання висвітлювали в низці публікацій:

– навчальні посібники «Дізнання» (2021); «Дізнання в Національній поліції» (2022); «Досудове розслідування та судове провадження щодо кримінальних проступків у питаннях і відповідях» (2022);

– методичні рекомендації «Досудове розслідування кримінальних проступків», 2019 та 2020 роки.

Особливості діяльності органів дізнання аналізували такі вчені: В. І. Барилюк «Науково-методичне забезпечення діяльності міліції як органу дізнання» (2005), А. В. Форостяний «Профілактична функція міліції як органу дізнання» (2010), О. В. Римарчук «Орган дізнання як суб'єкт доказування у кримінальному процесі» (2012), В. В. Ринда «Прокурорський нагляд, судовий та відомчий контроль за провадженням дізнання» (2012) та ін.

З останніх досліджень повноважень органів дізнання щодо досудового розслідування кримінальних проступків слід виокремити праці Н. Бровко та С. Сімакової «Інститут кримінальних проступків як механізм спрощеного порядку досудового розслідування» [16], А. Гаркуші та Є. Петриченко «Регламентація повноважень щодо здійснення дізнання у кримінальному процесі» [31], В. Чернея та С. Чернявського «Запровадження інституту кримінальних проступків у контексті реформування системи досудового розслідування в Україні» [182, с. 12], О. Ауліна «Інститут кримінальних проступків в Україні» [1].

Узагальнений аналіз результатів наукових досліджень дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі розвитку кримінального судочинства важливо узгодити його з міжнародними стандартами.

Тому актуальними під час проведення досудового розслідування у формі кримінальних проступків є рішення ЄСПЛ [139, с. 157, 160].

Відповідно до ст. 9 КПК України, кримінальне процесуальне законодавство України застосовують з огляду на практику ЄСПЛ [71].

Застосування судами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Суду як джерела права під час розгляду

справ передбачено в Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [112].

Найактуальнішими поміж них є такі: «Т. та В. проти Об'єднаного Королівства» (T. and V. v. United Kingdom, 1999) [154], «Ічин та інші проти України» (2010) [152], «Свершов проти України» (2008) [155], «Будан проти України» (2016) [150], «Петренко проти України» (2015) [151].

Низку правових позицій Верховного Суду та практики ЄСПЛ ми висвітлюємо у своєму дослідженні з метою пошуку вирішення проблемних питань під час провадження дізнання як форми досудового розслідування. За допомогою історичного методу буде досліджено процес виникнення, формування та розвитку законодавства, що регулює питання провадження дізнання, з огляду на хронологічну послідовність, закономірності й суперечності [191].

Під час застосування методу порівняння проаналізуємо нормативно-правові акти таких держав, як США, Великої Британії, Франції, Швеції, Німеччини та інших країн, що регламентують процес розслідування кримінальних проступків і його проблематику. Цей метод також буде застосовано для порівняння національних нормативно-правових актів [4].

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що процес реформування кримінальної юстиції в цілому має ґрунтуватися на детальному аналізі поточного стану суспільства та перспектив його розвитку, невіддільною складовою чого є оцінювання процесів, що включені в систему суспільних відносин, з погляду їх цінності, а саме про ступінь їх відповідності європейським і національним цінностям, наприклад, правам людини як одній з базових європейських цінностей (ст. 2 Договору про Європейський Союз), що в Конституції України конкретизовано через визнання людини, її життя і здоров'я, честі й гідності, недоторканності та безпеки найвищою соціальною цінністю (ст. 3) [60].

1.2. Дізнання у контексті диференціації процесуальної форми

Відповідно до ст. 3 КПК України, дізнання є формою досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків. Після набрання чинності Законом України «Про внесення змін до розділу II “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення до судового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень”» від 3.12.2019 № 321-IX з 1 липня 2020 року розпочали роботу підрозділи дізнання [30, с. 28].

Правові ідеї, що підтримують і обстоюють науковці та правники щодо вирішення проблеми єдності та диференціації кримінальної процесуальної форми, які представлені в науці кримінального процесу, свідчать про її дискусійний характер, неоднотайність наукової думки як щодо питання самої суті диференціації, так і вибору критеріїв, за якими її слід здійснювати.

Виникнення диференціації форм досудового розслідування має істотне значення для можливостей подальшого розвитку та становлення дізнання з метою запровадження реформ кримінальної юстиції.

У 2020 році В. І. Галаган та М. О. Яковенко провели ретроспективний аналіз становлення й розвитку дізнання, походження зазначеного терміна в юридичній літературі та нормативно-правових актах XVIII–XIX ст., а також дослідження історичних передумов структурної та функціональної диференціації дізнання як процесуальної форми досудового розслідування [30].

Перші ґрунтовні теоретичні осмислення проблем проведення дізнання злочинів здійснено в працях К. К. Арсеньєва, Е. М. Берендтса, Ф. В. Благовідова, В. О. Гагена, І. В. Гессена, А. Д. Градовського, В. П. Даневського, Г. А. Джаншиєва, О. А. Квачевського, К. І. Козлініної, А. Ф. Коні, В. В. Лукіна, М. Х. Майєра, М. В. Муравйова, Д. П. Нікольського, К. І. Палена, В. В. Перфільєва, О. М. Познянського, Р. А. Рейса, В. Є.

Романовського, С. В. Савицького, А. О. Соколова, В. К. Случевського, І. Т. Тарасова, І. Я. Фойницького, В. Я. Фукса та ін.

На проблемах інституту дізнання було зосереджено посилену увагу в працях сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців. Окремі аспекти цієї теми досліджували О. М. Бандурка, І. В. Басиста, О. В. Баулін, В. П. Бахін, П. В. Берназ, В. І. Галаган, С. І. Гірко, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, В. С. Зеленецький, В. А. Журавель, Н. І. Клименко, І. П. Козаченко, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, О. І. Литвинчук, Є. Д. Лук'янчиков, В. Т. Нор, Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, О. А. Попов, М. М. Розін, А. С. Симчук, О. Ю. Татаров, В. М. Трофименко, С. А. Шейфер, В. Ю. Шепітько, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, Ю. А. Холод, М. С. Цуцкірідзе, С. С. Чернявський, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник та ін.

Термін «дізнання» походить від загальноживаного слова «дізнатися» – з'ясувати шляхом вивчення, розкрити таємницю, дошукатися до істини, тобто точно пересвідчитися та переконатися в чому-небудь [93].

У Словнику української мови слово «дізнання» тлумачать як попереднє адміністративне розслідування чого-небудь [146, с. 302]. Термін «дізнання» в українській мові має кілька значень, пов'язаних з процесом отримання інформації або виявлення чогось нового. Основне значення – це процес або стан з'ясування, виявлення, вивчення чогось, зокрема, знання, фактів, обставин.

Зародження розшукового процесу в Західній Європі в XIII ст. вважається першоджерелом появи дізнання (розшуку). Розшук проводився за ініціативою агентів королівської влади [158, с. 38].

У зазначений період було створено розгалужений поліцейський апарат, у якому кримінально-розшукова функція спеціально не виокремлювалася і поліцейські займалися одночасно розшуком та дізнанням поряд з іншими установами [30, с. 29].

Однак, на думку О. М. Бандурки, вже в античні часи відбулося зародження оперативно-розшукової діяльності в її первинному вигляді.

Приклади перших слідчих дій відображено в релігійних розповідях, де порушники релігійних норм отримували відповідне покарання після встановлення факту здійснення ними такого порушення. Загалом християнство формувало морально-етичні правила, які надалі держава перетворила у правові норми, порушення яких передбачало відповідальність. Проте в будь-якому випадку виникала потреба у встановленні істини: з'ясування обставин порушення, збір доказів тощо. Проведення розшукових дій здійснювали призначені посадові особи або окремі громадяни, які мали власну мету. Наприклад, у Древній Греції такими особами були збирачі податків, міська варта, наглядачі за торгівлею та ін. Пізніше виникли спеціалізовані підрозділи з охорони громадського порядку. У Стародавньому Римі були посади префектів, преторів, квесторів і центуріонів, які становили централізовану правоохоронну систему [2, с. 14–16].

Дізнання прирівнювали до процесу встановлення особи злочинця, тобто – розкриття злочину. Досліджуючи термін «дізнання», науковці визначали його в широкому й вузькому значеннях. У широкому – це передусім першопочаткове провадження, включно з розшуком. У вузькому – це виявлення ознак злочину без встановлення особи злочинця. Ототожнення дізнання з розшуком неточне, оскільки розшук є частиною дізнання, у широкому сенсі – це один із способів його провадження, спрямований на виявлення та встановлення чогось потайного, таємного, переважно винного у вчиненні злочину [30, с. 30].

Дізнання цього періоду можна визначити як початкову діяльність із встановлення події злочину та його матеріальних слідів, а зібрані матеріали, після перевірки суддею, вважали як докази для обґрунтування важливих процесуальних рішень.

Укладачі судових статутів стверджували, що відокремлення дізнання від слідства дасть змогу поліпшити порядок розслідування, у результаті чого значно зменшиться кількість безпідставних слідчих дій, тому що до повідомлення слідчому про злочин поліція повинна була самотійно

пересвідчитися в злочинному характері діяння і забезпечити об'єктивність під час провадження слідства [180, с. 80].

Процесуальні відносини між судовим слідчим і поліцією було закріплено в ст. 269–271 Статуту кримінального судочинства (далі – СКС). Слідчий мав право перевіряти, доповнювати та скасовувати всі без винятку дії поліції, як ті, що пов'язані з дізнанням, проведеним відповідно до ст. 252–254 СКС, так і невідкладні слідчі дії, згідно зі ст. 258–259 СКС. Крім цього, слідчий міг доручати поліції провадження дізнання, збирання довідок, а також вимагати надання допомоги під час провадження досудового слідства у справі. Всі законні вимоги слідчого в кримінальних справах, які перебували в його провадженні, були обов'язковими для виконання чинами поліції [14, с. 58].

Якщо в цілому проаналізувати процесуальні та розшукові складові «дізнання» на етапі його формування, можна визначити, що діяльність органів поліції, які проводили дізнання і розшук, не мають судового характеру, тобто принцип безпосередності дослідження доказів не мав суб'єкта його виконання.

Проведені ними слідчі дії можуть перевіряти, змінювати та скасовувати судові слідчі. Водночас акти дізнання, попри те, що не мають особливої важливості, не можуть вважатися недійсними, тому що вони складені уповноваженими на те особами. Втрачають своє доказове значення такі матеріали лише тоді, коли акти дізнання були позбавлені «сили вірогідності», що викликає недовіру до них, акцентує особливу увагу мирового судді або судового слідчого чи робить необхідним проведення перевірки зібраних відомостей [30, с. 31].

Після прийняття СКС відбувся розподіл судової влади від виконавчої та прирівнювання судових слідчих до членів Окружного суду. На поліцію, яка була звільнена від слідчих функцій, покладался обов'язок провадження дізнання, порядок якого визначався вказаним Статутом. Дізнання в дореволюційному кримінальному процесі провадили поліція, а також

Окремий корпус жандармів, що входив до складу департаменту поліції Міністерства внутрішніх справ [81, с. 164].

Деякі автори, (М. М. Розін, І. Я. Фойницький) зазначали, що дізнання передбачас здійснення заходів, визначених законом, що провадяться уповноваженими на те органами для встановлення по «гарячих слідах» події злочинного діяння, його юридичних ознак, що вказують на вірогідного винуватця. Дізнання передусім спрямоване на встановлення злочину та винного, який його вчинив [30, с. 31].

Проаналізувавши порядок дізнання цього періоду, можемо зазначити, що в положеннях СКС було виокремлено такі види дізнання: а) для виявлення ознак злочину; б) для проведення невідкладних слідчих дій, за відсутності судового слідчого; в) для збору матеріалу, розглядом якого займався мировий суддя. Таким чином, дізнання досліджуваного періоду здебільшого було як адміністративна діяльність поліцейських органів.

Аналізуючи процес відокремлення функції попереднього слідства від поліції, Ю. А. Холод дійшов висновку, що підвищення ефективності попереднього слідства досягнути не вдалося, оскільки, по-перше, порядок провадження поліцією дізнання та слідчих дій був визначений неясно та неповно; по-друге, за відсутності спеціалізованих органів кримінального розшуку розшукові дії здебільшого провадили судові слідчі, які перетворювалися таким чином в органи поліції; по-третє, закон визначав велике коло осіб, які провадили дізнання; по-четверте, і це головне, на думку зазначеного науковця, у СКС був допущений відступ від самого принципу відокремлення слідства від поліції, згодом цей відступ набув гіпертрофованого розміру в Положенні про заходи до охорони державного порядку і громадського спокою від 14 серпня 1881 року [180, с. 163–164].

Судова реформа 1864 року вперше встановила три послідовні стадії слідства: першою було дізнання, другою – попереднє слідство й третьою – судове слідство. Дізнання проводилося головним чином поліцією, попереднє слідство – судовими слідчими, судове слідство – суддями.

Т. В. Омельченко визначала характерні риси дізнання за СКС, які полягали в тому, що воно: мало публічний характер; не передбачало участі сторін; було діяльністю не обвинувача, а урядових органів, на які було покладено обов'язок припинення і попередження злочинів; закінчувалося тоді, коли справа переходила в стадію попереднього слідства; від розшуку відрізнялося тим, що під час дізнання виконувалися дії, які входили до компетенції слідчого; провадилося у двох випадках:

- а) коли поліція настигла злочин, що тільки-но було вчинено, і є надія, що по «гарячих слідах» можна багато чого з'ясувати;
- б) коли до прибуття слідчого сліди злочину могли зникнути [94, с. 185].

Порівнюючи дізнання та попереднє слідство, О. П. Бойко дійшов висновку:

- 1) у СКС уперше на законодавчому рівні було сформовано самостійні форми взаємодії слідчого й поліції під час попереднього розслідування;
- 2) уже в процесі створення самого інституту слідчих законодавчо закріплювалося право слідчого на організацію взаємодії з органами дізнання під час розслідування кримінальних справ;
- 3) взаємодія між слідчими та поліцією здійснювалася в таких процесуальних формах:
 - а) оцінка слідчим достатності та якості матеріалів поліцейського дізнання для початку кримінального провадження (надання та прийняття, перевірка і, можливо, неприйняття матеріалів поліцейського дізнання);
 - б) виконання окремих невідкладних слідчих дій;
 - в) виконання окремих доручень слідчого, зокрема й щодо проведення розшукових дій [14, с. 158].

А. С. Симчук зазначав, що тодішнє дізнання не було окремою стадією судочинства, воно було лише першою частиною попереднього розслідування. У СКС більш чітко визначено приводи до початку попереднього слідства, способи дослідження події злочину, суб'єкти провадження тощо. На думку цього автора, великим досягненням було те, що

за новими правилами донос, на відміну від дореформеного періоду, не розглядався як привід до початку попереднього слідства [144, с. 222].

П. В. Берназ вказував, що реформований слідчий інститут з перших днів свого існування викликав чимало нарікань. Висувалися вимоги до повного скасування судових слідчих. Однак, попри певні недоліки, які виникли з введенням судових слідчих, ідеї щодо відокремлення слідчої діяльності від адміністративної влади й уведення спеціальних посадових осіб для проведення досудового слідства виявилися продуктивними й пройшли перевірку часом [11, с. 156].

Отже, повноваження поліції на проведення слідчих дій і дізнання було закріплено в Статуті благочинності або поліцейському 1782 року, Статуті кримінального судочинства 1864 року, Законі «Про порядок» [83, с. 33; 148, с. 556].

Таким чином, перша згадка про підрозділи дізнання як про орган, окреслення його завдань і функцій у зв'язку з переходом від розшукової форми кримінального процесу до змішаної, зміцнення ролі правоохоронної системи, розвиток змагальних засад судочинства та гарантій слідчої діяльності й закріплення їх у судових статутах, а також реалізація їх у правозастосовній діяльності (1864–1917 роки) належить «імперському» етапу становлення та розвитку інституту дізнання в Україні.

У положеннях СКС було виокремлено такі види дізнання:

- а) для виявлення ознак злочину;
- б) для проведення невідкладних слідчих дій, за відсутності судового слідчого;
- в) для збору матеріалу, розглядом якого займався мировий суддя.

Підбиваючи підсумки викладеного вище, можна визначити, що судова реформа 1864 року вперше встановила три послідовні стадії слідства: дізнання, попереднє слідство та судове слідство.

В. І. Галаган та М. О. Яковенко, аналізуючи розвиток дізнання, навели ключові відмінності дізнання на ранньому етапі його виникнення від сучасної форми досудового розслідування:

- по-перше, нині дізнання триває від моменту виявлення факту протиправного діяння й до моменту закінчення досудового розслідування. Натомість тодішнє дізнання мало ознаки дослідчої перевірки. Зібрані матеріали ретельно перевірялися шляхом проведення процесуальних дій і не вважалися повноцінними доказами без цієї процедури;

- по-друге, у XVIII–XIX ст. дізнання не мало чітко визначеної процесуальної форми та не обмежувалося конкретними строками й майже повністю залежало від внутрішнього переконання особи, яка його проводила;

- по-третє, у законодавстві дореволюційного періоду дізнання мало право проводити широке коло уповноважених осіб (поліцейські чини, військове та цивільне начальство, духовенство, урядники, сільські старости та ін.), тоді як нині дізнання проводять дізнавачі, тобто службові особи підрозділу дізнання органу Національної поліції України, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, у випадках, установлених КПК України, уповноважені особи іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків;

- по-четверте, тогочасне дізнання проводилося щодо всіх без винятку злочинів, попри тяжкість злочину. У нинішніх умовах дізнання провадять виключно за кримінальними проступками, тобто нетяжкими злочинами [30].

Тому, можна зазначити, що процес реформування інституту дізнання враховує історичний досвід його започаткування та розвитку, що позитивно відображається в чинному законодавстві, з огляду на міжнародний досвід. Нині дізнання в контексті диференціації процесуальної форми має позитивні зміни, які визначено в процесуальному порядку його проведення, колі осіб і

скорочених строків розслідування. Однак у цій роботі ми розглянемо й прогалини, що наявні в структурі інституту дізнання.

Аналіз дізнання періоду з 1864 року дає змогу дійти висновку про його близькість до процедури дослідчої перевірки заяв і повідомлень про злочин, що була передбачена положеннями КПК України 1960 року та яка існує й досі в більшості КПК країн пострадянського простору. Поліція мала право проводити огляди, освідкування, допити, обшуки, тобто дії, що розглядалися як слідчі. Основним документом, який надавали до суду з викладенням необхідних відомостей, що стосувалися протиправного діяння та підозрюваної особи, був протокол. Вимог щодо дотримання його форми закон не передбачав, оскільки відомості, які містилися в ньому були початковими та підлягали перевірці [33].

Цей інститут мав складний шлях становлення, і певних результатів і сталості в розслідуванні набув з 1917 року, коли поліцію як правоохоронний орган було скасовано й створено низку державних органів, серед яких вагоме місце посідала міліція.

У той період міліція як орган дізнання наділялася правом проводити лише окремі слідчі дії з подальшою передачею зібраних матеріалів до органів попереднього слідства [33, с. 19].

13 вересня 1922 року Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет затвердив перший КПК УРСР та прийняв постанову про введення його в дію з 20 вересня 1922 року [166], глава VIII якого присвячувалась досліджуваним формам розслідування. Положення ст. 102 цього Кодексу до органів дізнання відносили органи міліції та карного розшуку, органи державного політичного управління, а також органи податної, продовольчої, санітарної, технічної, торгової інспекції та інспекції праці у справах, віднесених до їх відання, урядові установи й посадових осіб у справах про проступки, що підлягали дисциплінарному стягненню. Під час провадження дізнання допускалося опитування підозрюваної особи та свідків, а також проведення виїмки, обшуку, огляду та освідкування у випадках, якщо сліди

злочину та інші речові докази могли бути знищені або приховані (ст. 104 КПК УРСР).

Наступний КПК УРСР 1927 року [167] у положеннях ст. 94 дещо розширив коло органів дізнання.

Крім цього, законодавець уперше передбачив два його види:

а) дізнання у справах, у яких попереднє слідство не є обов'язковим (ст. 95 КПК УРСР);

б) дізнання у справах, у яких попереднє слідство є обов'язковим (ст. 97 КПК УРСР), порядок провадження якого здійснювалося за всіма правилами, установленими для попереднього слідства.

Здійснюючи аналіз законодавства можна простежити, що коло справ, за якими дізнавачами проводилося розслідування, за правилами слідства з початку й до кінця розширювалося, а відмінність між слідством і дізнанням поступово нівелювалася.

28 грудня 1960 року був прийнятий КПК УРСР [72], у ст. 101 якого надавався вичерпний перелік органів, що наділялися правом здійснювати дізнання. Але ці органи виконували повноваження, які більш стосуються оперативно-розшукових заходів з метою виявлення ознак злочину та осіб, що його вчинили. Крім цього, орган дізнання не мав права розслідувати кримінальну справу в повному обсязі зі складанням підсумкового процесуального документа з подальшою передачею її до суду. Також формою закінчення дізнання (ст. 109 КПК УРСР) було складання постанови про направлення справи для провадження попереднього слідства, затвердженої прокурором.

У 1963 році під час створення слідчого апарату в Міністерстві охорони громадського порядку (далі – МОГП) дізнання частково втратило свою функцію, оскільки для його здійснення не було створено відповідні організаційні структури. Того самого року було прийнято наказ «Про провадження дізнання в органах міліції», що установлює порядок, згідно з яким проведення дізнання в кримінальних справах мало доручатися

найодосвідченішим, які мають юридичну підготовку, оперативним працівникам карного розшуку, служби боротьби з розкраданнями соціалістичної власності, інших служб, а також дільничним інспекторам. Таким чином, функція дізнання була розосереджена між окремими службами міліції. Водночас у наказі зазначалося, що працівники, які проводять дізнання, від оперативної роботи не звільнялися [33, с. 18].

Нині вбачається така сама тенденція щодо залучення до розслідування кримінальних проступків уповноважених осіб з-поміж інших працівників підрозділу. Місце цих осіб у розслідуванні кримінальних проступків за чиним законодавством ми розглянемо нижче.

Проблемні питання зі створення в міліції служби штатного дізнання існували до видання Наказу МВС СРСР від 5.08.1982 № 254, коли в системі МВС було введено посади інспекторів і старших інспекторів з дізнання. Наказ МВС СРСР від 20.12.1985 № 240 увів у дію Інструкцію з організації та провадження дізнання в органах внутрішніх справ.

У публікаціях багатьох авторів того часу, зокрема, В. Д. Арсеньєва, А. П. Гуляєва, Ц. М. Каз, С. А. Маршева, Р. Д. Рахунова наводилися аргументи щодо необхідності диференціації проваджень про злочини з урахуванням, по-перше, їх тяжкості й незначності для суспільства; а по-друге, складності пізнання вчиненого діяння [33, с. 18].

Указ Президії Верховної Ради СРСР 1966 року «Про посилення відповідальності за хуліганство» можна віднести до першого позитивного кроку. На підставі вказаного нормативно-правового акта Указом Президії Верховної Ради УРСР від 24.01.1967 [168] положення КПК УРСР 1960 року були доповнені главою 35 «Провадження в справах про хуліганство», яка згодом трансформувалася в «Протокольна форма досудової підготовки матеріалів» як найбільш спрощену та пришвидчену процедуру провадження за очевидними злочинами, що не становили великої суспільної небезпеки.

На думку більшості правників, вона була введена з метою розвантаження слідчих, які змогли зосередити свої зусилля на розслідуванні

більш тяжких злочинів, а також максимально наблизити призначення покарання до вчинення злочину і в більш стислі строки досягнути мети покарання [55, с. 134; 87, с. 493].

Чи була ефективна протокольна форма досудової підготовки матеріалів у попередньому КПК? Дискусійне питання. Ця форма була виключена через фактичну відсутність в учасників процесу процесуальних прав, які з'являлися у них лише під час закінчення розслідування.

Отже, узагальнюючи історичний розвиток інституту дізнання, можна виокремити праці вчених, які становлять наукове забезпечення функціонування інституту дізнання. Так, К. Мешковой фрагментує етапи історичного розвитку інституту дізнання на теренах України на кілька послідовних складових, стверджуючи, що в XVIII–XIX ст. дізнання не мало чітко визначеної процесуальної форми та не обмежувалося конкретними строками; у законодавстві дореволюційного періоду дізнання мало право проводити широке коло уповноважених осіб (поліцейські чини, військове та цивільне керівництво, духовенство, урядники, сільські старости тощо) [84].

К. Волкова стверджує, що дослідження інституту дізнання на сучасному етапі його розвитку найдоцільніше розпочати з його джерел, що бере свій початок саме з моменту виникнення державних і громадських інституцій на території українських земель, а саме від появи потреби в забезпеченні розшуку винних осіб, які порушили норми звичаєвого права, що були викладені в «Руській правді» («Суд Ярослава»), у якій згадуються такі форми розшуку, як «звід» і «гоніння сліду» [26, с. 102].

О. Чистякова та С. Юшкова визначали, що законодавство Київської Русі, представлене у вигляді «Руської правди», здебільшого було орієнтоване на обов'язок потерпілої особи доводити вину свого кривдника, що передбачало, серед іншого, можливість проведення первинного досудового розслідування (збирання «доказів» – особистих зізнань, свідчень «видоків» тощо). Наступною стадією в цьому випадку був князівський суд [137].

Крім того, були наявні елементи інквізиційних методів у справах про злочини проти князівської влади й церкви (князі, церква чи їх прибічники самостійно здійснювали розслідування та судили злочинців) [181, с. 644].

Як зазначав М. Романов, історичні факти інституту дізнання свідчать про первинну фрагментацію процесу притягнення до відповідальності правопорушників, що полягала в розмежуванні процедур організації розслідування правопорушень менш і більш тяжкого характеру [135, с. 85].

Аналізуючи викладене вище, пропонуємо своє бачення становлення та розвитку дізнання, що визначимо у шести етапах:

1. За часів «Руської правди».
2. До часів Судової реформи 1864 року.
3. До утворення Української Радянської Соціалістичної Республіки (1922).
4. За часів дії Кримінально-процесуального кодексу 1961 року.
5. За часів дії Кримінально-процесуального кодексу України (1993–2010).
6. З 1 липня 2020 року донині.

Отже, за часів незалежної України на офіційному рівні питання щодо запровадження в законодавство кримінального проступку вперше було поставлено в проєкті Концепції реформування кримінальної юстиції, яка була передана на розгляд Президента України 10 грудня 2007 року Національною комісією із зміцнення демократії та утвердження верховенства права. Концепція була ухвалена рішенням Ради національної безпеки та оборони України й затверджена Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 15.02. 2008 «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» від 8.04.2008 № 311 [129].

На виконання зазначеної Концепції розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.08.2008 № 1153 було затверджено План заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України [98],

який передбачав розроблення та подання проєкту Кодексу України про кримінальні проступки та закону про внесення змін до КК України щодо розмежування правопорушень, залежно від ступеня їх суспільної небезпеки, обмеження сфери застосування покарань, пов'язаних з позбавленням волі. На підставі цього до Верховної Ради України було внесено низку проєктів Закону України, зокрема, від 28.02.2012 № 10126 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» [118], від 3.03.2012 № 10146 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» [119], від 19.05.2015 № 2897 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків» [115].

Водночас тривала діяльність законодавця в цьому напрямі залишалася без результатів, а тому така форма розслідування мала місце тільки в теорії. Лише 23 листопада 2018 року в другому читанні прийнято Закон України № 7279-д «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [114], який запроваджував інститут кримінальних проступків.

Майже десять років після прийняття КПК України дізнання як форма розслідування лише прописувалася у нормах Кодексу. Фактичної діяльності органу дізнання не було, як не було й штатних працівників цього підрозділу. Лише 1 липня 2020 року в Україні введено в дію інститут кримінальних проступків, який донині має певні колізії, що законодавець намагається усунути шляхом реформування чинного законодавства.

Узагальнюючи, можемо визначити поняття дізнання, під яким розуміємо спрощене провадження органів розслідування, що засноване на законі й спрямоване на виявлення, попередження та розслідування кримінальних проступків, з метою виконання завдань кримінального провадження.

1.3. Зарубіжний досвід розслідування кримінальних правопорушень у спрощеній формі (дізнання): порівняльна характеристика

Дізнання є формою досудового розслідування, яка передбачена правовим системам країн як романо-германської, так і англосаксонської правової сім'ї. Утім, розслідування кримінальних правопорушень у формі дізнання має суттєві відмінності в різних країнах та може поєднувати в собі як елементи кримінальної процесуальної діяльності, так і оперативно-розшукової чи й адміністративної. Дізнання як кримінальна процесуальна діяльність також має різні форми. Адже дізнання може бути як початковим етапом досудового розслідування, так і самостійною диференційованою формою спрощеного кримінального провадження.

В Україні продовжується реформування правоохоронної системи, відбувається вдосконалення законодавчого регулювання стадії досудового розслідування. Є країни пострадянського простору, які на крок випереджають її в цьому процесі. Естонія уже тривалий час демонструє успіхи в реформах. А Казахстан неочікувано не так давно стає лідером у цих перегонах, тому досвід його, з огляду на однаковий розвиток у минулому наших країн, особливо корисний нині для України [29, с. 75].

Доцільність запровадження в Україні диференціації досудового розслідування залежно від тяжкості вчиненого кримінального правопорушення була задекларована ще 2008 року відповідно до Концепції реформування кримінальної юстиції, де вказано, що досудове розслідування має бути позбавлене зайвої формалізації та дублювання функцій, за формою досудове розслідування має поділятися на: досудове слідство у справах про злочини та дізнання у справах про кримінальні проступки [63].

Такий підхід обумовив необхідність законодавчої регламентації дізнання як форми досудового розслідування під час розроблення КПК України 2012 року. Так, процесуальну форму досудового розслідування у

формі дізнання визначено в главі 25 КПК України «Особливості досудового розслідування кримінальних проступків», яка неодноразово зазнавала змін і доповнень [71], що свідчить про потребу пошуку найоптимальнішої процесуальної форми досудового розслідування у формі дізнання.

Дізнання як спрощена форма досудового розслідування дає змогу забезпечити досягнення завдання кримінального провадження щодо швидкого досудового розслідування. Відповідно до положень ст. 301 КПК України дізнавач зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи подати прокурору всі зібрані матеріали дізнання разом із повідомленням про підозру, про що невідкладно письмово повідомляє підозрюваного, його захисника, законного представника, потерпілого [71].

Однак водночас спрощення процесуальної форми може зумовлювати зменшення процесуальних гарантії кримінального провадження, що сприяє ризикам зловживання повноваженнями особами, які здійснюють кримінальне провадження. Зокрема, відповідно до положень ч. 2 ст. 302 КПК України слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язаний роз'яснити підозрюваному, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зміст встановлених досудовим розслідуванням обставин, а також те, що в разі надання згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному порядку вони будуть позбавлені права оскаржувати вирок в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини [71].

Зазначене вище обумовлює необхідність підвищеної уваги науковців до проблеми дізнання, як спрощеної форми досудового розслідування. Всебічному дослідженню процесуальної форми досудового розслідування у формі дізнання сприятиме порівняльний аналіз регламентації цього процесуального інституту в процесуальному законодавстві інших країнах.

На підставі вищевикладеного, пропонуємо під дізнанням розуміти спрощене провадження органів розслідування, що засноване на законі й спрямоване на виявлення, попередження та розслідування кримінальних проступків, з метою виконання завдань кримінального провадження.

Слід зауважити, що дізнання в різних країнах здійснюється в різних формах. Утім, як правило, вчені виокремлюють два підходи до побудови дізнання, яке відрізняється в англо-саксонській та романо-германській (континентальній) системі права.

Так, Франція є однією з засновниць континентального кримінального процесу. Дізнання у Франції є етапом кримінального процесу, який називається поліцейським дізнанням і проводиться до початку попереднього слідства під керівництвом прокурора. Для здійснення поліцейського дізнання, спрямованого на пошук та виявлення злочинів, у Франції створена та функціонує судова поліція, на яку покладається обов'язок як з проведення дізнання, так і забезпечення громадського правопорядку в цілому [7, с. 56; 86, с. 172].

Як зауважує А. М. Михайлюк, кримінальний процес Франції виокремлює п'ять основних видів дізнання: 1) очевидного кримінально караного діяння; 2) початкове; 3) розслідування смерті при підозрілих обставинах; 4) розшуку безвісно відсутніх осіб; 5) розшуку осіб, що переховуються [86, с. 172].

Дізнання очевидних кримінально-карних діянь є спрощеною формою досудового провадження. У КПК Франції детально регламентуються випадки очевидності злочину – під час вчинення або замаху на вчинення кримінального правопорушення. Закон не встановлює строків цього виду дізнання. Але, зважаючи на очевидність діяння, вони становлять кілька годин або днів. На відміну від початкового дізнання, під час дізнання очевидних злочинів поліція має право проводити всі слідчі дії, кожна з яких оформляється протоколом, що має доказове значення [73].

Початкове дізнання проводиться, якщо немає зазначених законом умов очевидності. Цей вид дізнання характеризується відсутністю визначених законом приводів до початку розслідування та відсутністю можливості застосовування поліцією засобів примусового характеру (можна здійснювати лише затримання до двадцяти чотирьох годин). Для цієї форми дізнання притаманною є непроцесуальна діяльність поліції. Воно закінчується складанням офіцером судової поліції рапорту, де вказуються докази та висновки початкового дізнання. Рапорт передається прокурору, який має право розпочати попереднє слідство або закрити провадження. Початкове дізнання може проводитися й після попереднього слідства, якщо в прокуратури виникне необхідність отримання нових відомостей і поданні їх до суду.

Процесуальна форма розслідування смерті за підозрілих обставин визначена у ст. 74 КПК Франції, де передбачено, що в разі виявлення трупа, незалежно від того, чи є це насильницька смерть, чи ні, але причини якої невідомі або підозрілі, офіцер судової поліції негайно інформує прокурора, який встановлює обставини смерті або доручає здійснити це офіцерам судової поліції. Після закінчення зазначеної форми дізнання, провадження або припиняється, або проводяться такі форми розслідування як початкове дізнання, дізнання очевидних злочинів чи попереднє слідство [73].

Розслідування в наведених вище формах дізнання конкретними строками не обмежена, однак дізнання має короткотривалий характер: від кількох годин до кількох днів, що обумовлено або очевидністю вчиненого діяння, або обмеженими строками затримання.

Зазначене вище свідчить, що дізнання у Франції має свою особливість, воно здійснюється не лише в межах кримінальної процесуальної, а й у межах оперативно-розшукової діяльності. Судова поліція може лише збирати докази та складати рапорти чи протоколи, не здійснюючи оцінювання зібраних доказів. Учені зазначають, що в Україні подібний характер

діяльності, порівнюючи з дізнанням Франції, має оперативно-розшукову діяльність [86, с. 173].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України, розвідувально-підбивну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [127].

Отже, відповідно до кримінального процесуального законодавства Франції дізнання прирівнюється до загального розслідування, спрямованого на підтвердження наявності події кримінального правопорушення, збирання доказів та встановлення особи, яка його вчинила. Після дізнання наступним етапом кримінального провадження є попереднє слідство, яке здійснюється щодо злочинів та інших протиправних діянь. Воно є факультативним і проводиться лише за рішенням прокурора. Тобто в усіх інших випадках провадження про правопорушення вичерпується поліцейським дізнанням [4, с. 334].

Відповідно до процесуального законодавства Франції прокуратура здійснює нагляд і контроль за судовою поліцією при проведенні нею дізнання та у випадках, передбачених законом, ініціює питання про кримінальне переслідування шляхом звернення до судового слідчого з публічним позовом про проведення досудового розслідування [86, с. 173].

Висвітлене вище свідчить, що відповідно до кримінального процесуального законодавства Франції дізнання відіграє ключову роль під час кримінального провадження. Дізнанням є як початковим етапом попереднього слідства, так і спрощеною формою досудового провадження очевидних кримінально карних діянь. Адже відповідно до КПК Франції під час дізнання очевидних кримінально карних діянь офіцер судової поліції має

право проводити всі слідчі дії, кожна з яких оформляється протоколом, що має доказове значення.

Досліджувана форма у Франції регламентується кримінально-процесуальним кодексом 1958 року розділом «Дізнання та перевірка особи». Слід зазначити, що досудове слідство та дізнання у Франції розглядаються як автономні стадії кримінального судочинства, не об'єднані поняттям «досудове розслідування».

Варто зауважити, що, на відміну від кримінального процесуального законодавства Франції, дізнання в Україні є спрощеною формою досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень (проступків), а не окремим початковим етапом досудового розслідування.

Кримінальне процесуальне законодавство Німеччини також належить до романо-германської правової сім'ї, однак у Німеччині дізнання є єдиною формою попереднього розслідування.

Як зауважує А. В. Молдован, досудове розслідування у формі дізнання проводиться прокуратурою і поліцією. Проведення дізнання в поліції покладено на визначену категорію урядовців, які називаються допоміжними урядовцями прокуратури. Проведення дізнання в повному обсязі належить до компетенції прокуратури. Поліція виконує лише окремі доручення прокуратури, а також за власною ініціативою розслідує кримінальні злочини з метою попередження заплутаних справ [89].

Досудове розслідування злочинів і кримінальних проступків у Федеративній Республіці Німеччина (далі – ФРН) проводиться у формі дізнання, посад слідчих у правоохоронних органах цієї країни не передбачено. Основним органом, який провадить розслідування кримінально карних діянь, у ФРН є прокуратура. Дізнання починається з отримання поліцією повідомлення про вчинений злочин. Після цього поліція проводить невідкладні слідчі дії, спрямовані на встановлення особи, яка вчинила злочин, та подає матеріали прокурору для ухвалення рішення про початок кримінального переслідування (§ 163 КПК ФРН) [35].

Поліція уповноважена здійснювати дізнання в складних провадженнях і після направлення матеріалів прокурору. Ця діяльність включає виявлення інших епізодів злочинної діяльності, а також встановлення осіб, які їх вчинили.

У провадженні дізнання можлива участь слідчого судді. У разі необхідності легалізації даних попереднього розслідування поліція звертається до дільничного суду. Суддя-дознавач за клопотанням прокуратури (або захисту) проводить окремі слідчі дії. Як правило, суддя допитує найважливіших свідків, також обвинувачених, які визнають свою винуватість під час допиту поліцією чи прокурором.

Дізнання може закінчуватися у таких двох формах: порушення публічного обвинувачення у формі обвинувального акта чи закриття провадження [159].

Для кримінального процесу англо-саксонської правової сім'ї (США та Велика Британія) притаманним є прецедентне право. Окрім цього, в Сполучених Штатах Америки існує два рівні законодавства – федеральне та законодавство штату. У США не існує жодного кримінального процесуального закону, який би діяв по всій державі. Тому попереднє розслідування в США регулюється прецедентами федеральних та місцевих судів, відомчих актів і лише частково процесуальними законами окремих штатів. Зокрема, у штатах Іллінойс, Каліфорнія, Нью-Йорк та інших діють кримінально-процесуальні кодекси [89].

У США наявна розгалужена система суб'єктів, які уповноважені здійснювати досудове розслідування, окрім яких уповноваженні на розслідування приватні детективні агентства, які працюють за оплату замовника і в його інтересах.

Загалом розслідування злочинів проводиться поліцією. Під час такого розслідування поліція здійснює розкриття злочину та збирає інформацію, яка, за умови дотримання певних судових рекомендацій, визнається судом доказами, але лише після проведення змагальної судової перевірки. Через те,

що судові докази на момент їх формування проходять судові слухання, то вони стають відомими обом сторонам провадження. Саме наявністю такого відкритого слухання щодо доказів на початковому етапі розслідування вчені пояснюють прискорення досудового розслідування та направлення справи до суду для винесення остаточного рішення. Керівник приймає рішення про передання матеріалів до суду для подальшого судового розгляду або справа закривається через недостатність доказів [89].

Слід зауважити, що законодавству США відома диференційована форма кримінального провадження залежно від тяжкості вчиненого діяння. Зокрема, в англо-американській правовій системі за ступенем суспільної небезпеки виокремлюють такі види кримінально-карних діянь: державна зрада, фелонія, місдемінор. Місдемінор (англ. *misdemeanour* – проступок) – категорія найменш небезпечних злочинів, що межують з адміністративним правопорушеннями. Відповідальність за такі діяння часто обмежується штрафом або короткостроковим ув'язненням [188].

Зазначимо, що запровадження інституту кримінальних проступків у вітчизняному законодавстві та диференціація розслідування кримінальних правопорушень залежно від їх тяжкості дає змогу звільнити слідчих від розслідування кримінально карних діянь, які визнаються проступками, та зосередити їх увагу на розслідуванні злочинів, тобто тих діянь, якими завдано суттєвої шкоди особі, суспільству, державі [178, с. 138].

Інститут кримінального проступку не є новим, оскільки окремі його прояви мали місце ще за часів середньовіччя в законодавстві Англії, де існував розподіл злочинів на:

а) фелонія (англ. *felony*) – злочини з високим ступенем суспільної небезпеки, за які передбачалося покарання у вигляді смертної кари та конфіскації майна;

б) місдімінор (англ. *misdemeanor*) – менш небезпечні злочини, що посягали на інтереси приватних осіб і не посягали на інтереси корони та за які не передбачалася смертна кара та конфіскація майна [177].

Дізнання може проводитися лише до стадії порушення кримінального переслідування, і не є обов'язковим. Розчинається з моменту виявлення злочину та не вимагає у зв'язку з цим складання будь-якого процесуального акта, зокрема, як у більшості країн пострадянського простору постанови про порушення кримінальної справи. Окреслена вище модель досудового провадження притаманна більшості європейських країн.

В Австрії досудове розслідування здійснюється лише у формі дізнання. Невідкладні слідчі дії, пов'язані з встановленням особи, яка вчинила злочин, а також інших обставин, проводяться поліцією до порушення кримінальної справи і завершуються передачею всіх матеріалів прокурору. Крім цього для встановлення обставин злочину орган дізнання мають право здійснювати будь-які слідчі та оперативно-розшукові дії. Закінчення дізнання можливе шляхом порушення публічного обвинувачення або закриття справи. У першому випадку прокурором складається обвинувальний акт, у якому зазначаються дані про обвинуваченого, місце й час вчинення злочину, кваліфікація діяння, а також зібрані докази. Обвинувальний акт разом з матеріалами кримінальної справи направляється до суду. Звичайне дізнання здійснюється строком до 15 діб, судове (із залученням слідчого судді) до 30 діб (ст. 174 КПК Австрії) [33, с. 20].

Цілком слушно зауважує В. І. Фаринник, який визначає що Європейські системи кримінальної юстиції фактично повністю відмовилися від досудового слідства у його «класичному» розумінні. Специфікою кримінального процесу цих держав є те, що досудове провадження в основному проводиться у формі поліцейсько-прокурорського дізнання, головна ж роль у встановленні обставин вчинення кримінального діяння відводиться судовому слідству (яке здійснюється з жорстким дотриманням принципу змагальності сторін і «реальної» участі судді (суду) у слідчих діях) [175, с. 58].

Слід зазначити, що окремі положення європейського законодавства вже знаходять своє втілення в КПК України, зокрема в засаді безпосереднього дослідження судом показань, речей і документів.

Порівняльно-правовий аналіз кримінально-процесуального законодавства з досліджуваного питання окремих європейських країн дає змогу констатувати наявність очевидної тенденції до оптимізації досудового розслідування шляхом його спрощення. Подібний підхід не викликає подиву, оскільки вписується до загального інтеграційного процесу розвитку законодавства, який знайшов своє відображення в міжнародно-правових актах, зокрема в Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи № 6 R (87) «Щодо спрощення кримінального правосуддя». На відміну від європейської моделі, дізнання більшості країн пострадянського простору починається з винесення постанови про порушення кримінальної справи, за винятком Грузії, Казахстану та України, і здійснюється виключно процесуальними методами.

Відповідно до кримінального процесуального законодавства Франції, Німеччини та США дізнання є основною формою розслідування, яке поєднує в собі як елементи кримінальної процесуальної, так і оперативно-розшукової діяльності. Порівняльний аналіз кримінального процесуального законодавства країн романо-германської та англо-саксонської системи права дає змогу виявити тенденцію до диференціації кримінальної процесуальної форми та запровадження прискорених (спрощених) досудових проваджень. Такій диференційованій формі кримінального судочинства притаманні стислі терміни проведення дізнання, яке спрямоване на збирання фактичних даних про обставини вчиненого кримінального правопорушення, що будуть підставами розгляду справи в суді.

У Швеції залежно від виду злочину досудове розслідування здійснюється поліцією повним обсягом самостійно або під керівництвом прокурора, якому належить функція обвинувачення. Ініціатором щодо початку розслідування, зупинення або закриття справи може виступати як

поліція, так і прокурор. Без огляду на те, який орган ініціював розслідування (поліція або прокурор), досудове розслідування зазвичай розпочинає, а також здійснює основний обсяг слідчих дій саме поліція. Під час скоєння правопорушення, крім огляду місця події, вона прямо на місці проводить допити потерпілих, свідків, підозрюваних. Крім цього допитувати уповноважені не лише працівники поліції, а й цивільний персонал, що пройшов відповідні навчальні курси. Це особливо стосується допитів дітей і неповнолітніх, що мають свою специфіку. Розслідування тяжких злочинів, таких як вбивство, грабіж тощо, проводять детективи спільно з судовими техніками-криміналістами.

Основна характерна риса розслідування злочинів поліцією Швеції полягає в потребі вживати слідчих заходів якомога раніше. Це вимагає здійснення розслідування прямо на місці злочину (наприклад, ідеться про опитування та закріплення доказів), а не в поліцейській дільниці. Такий підхід забезпечується за допомогою розвиненої системи обміну інформацією в електронному вигляді [190].

«Завданням прокурора та працівників поліції під час проведення досудового розслідування є дотримання принципу неупередженості. Цей принцип у контексті кримінального процесу Швеції тлумачиться як обов'язок збирати та оцінювати всі можливі докази, що здатні як інкримінувати вчинення діяння, так і звільнити підозрюваного» [161, с. 23].

Зазначене вище підтверджує доцільність запровадження в Україні спрощеної процедури досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання. Утім законодавча регламентація цього процесуального інституту потребує вдосконалення, що передбачає необхідність урахуванням зарубіжного досвіду регламентації цього процесуального інституту.

Щодо кримінального процесуального законодавства країн пострадянського простору, то воно змінюється, проте має свої особливості регламентації та застосування процедур. На відміну від європейської моделі, полягає в тому, що розслідування в більшості країн пострадянського

простору розпочинається з порушення кримінальної справи й проводиться за допомогою процесуальних методів. Прискорене провадження в Естонії застосовується щодо нетяжких злочинів (третього ступеня), якщо впродовж десяти днів з моменту повідомлення про злочин, а в разі призначення експертизи – одного місяця, можна з'ясувати обставини скоєння злочину [29, с. 75].

Отже, чинним Кримінально-процесуальним кодексом Естонії передбачено продовження строку прискореного провадження в разі призначення експертизи. Прискорене провадження у справах приватного обвинувачення не застосовується. Характерною рисою кримінально-процесуального провадження Естонії є те, що поряд з прискореним провадженням має місце й спрощене. Воно застосовується тоді, коли в кримінальній справі, порушеній щодо злочину другого або третього ступеня, відомі всі обставини, що стосуються предмета доказування, та обвинувачений повністю визнав себе винуватим у пред'явленому йому обвинуваченні. Розгляд кримінальної справи в судовому засіданні повинен відбуватися не пізніше 10 діб з моменту віддання обвинуваченого до суду [21].

Глава 23¹ Кримінального процесуального кодексу Республіки Казахстан (далі – КПК РК) передбачає можливість провадження попереднього розслідування в спрощеному порядку в кримінальних справах не лише щодо злочинів невеликої та середньої тяжкості, а й тяжких злочинів. Умовами застосування глави 23¹ КПК РК є доведеність факту скоєння злочину та причетності до нього конкретної особи, що визнає свою провину й не оспорує докази, а також характер і розмір заподіяної шкоди. Досудове провадження в спрощеному порядку має бути завершене протягом 10 діб з моменту отримання повідомлення про злочин складанням протоколу. Стаття 363 КПК регламентує застосування скороченого порядку судового розгляду в кримінальних справах щодо злочинів невеликої та середньої тяжкості в разі визнання обвинуваченим своєї провини й повної згоди із заявленими

потерпілим позовними вимогами. Крім того, як обов'язкову умову розгляду справи у прискореному вигляді законодавство Казахстану передбачає відсутність порушень закону під час провадження в кримінальній справі та суперечки про допустимість і належність наявних у матеріалах справи доказів, а також відмови сторін від їхнього дослідження. Під час застосування скороченої процедури судочинства в Казахстані допит підсудного і потерпілих у справі є обов'язковим. У казахському кримінальному процесі застосовується інститут угоди про співпрацю [161].

Кримінально-процесуальний кодекс Республіки Молдова (далі – КПК РМ) передбачає прискорене провадження щодо явних злочинів, якими вважаються злочини, розкриті в момент скоєння, або злочин, виконавець якого одразу після його вчинення переслідується потерпілим, очевидцями або іншими особами або захоплений неподалік від місця скоєння злочину зі зброєю, інструментами або іншими предметами, що дають можливість припускати, що він є учасником злочину. Крім цього злочин може бути як незначним, так і середньої тяжкості й тяжким. Строк прискореного провадження, як і звичайного розслідування, КПК РМ не встановлений. Згідно зі ст. 259 КПК РМ кримінальне переслідування здійснюється в розумний строк, що визначається прокурором. У процесі провадження щодо явних злочинів органом кримінального переслідування складається протокол, у якому зазначаються встановлені обставини стосовно вчиненого діяння, показання підозрюваного, якщо він погодився їх надати, та показання інших опитаних осіб.

Слід зауважити, що згідно з КПК РМ у спрощеному порядку розглядаються справи, у яких укладається угода про визнання вини. Це угода між державним обвинувачем або підсудним, який дав згоду визнати свою провину в обмін на зменшення покарання. Такий документ складають у письмовому вигляді за обов'язкової участі адвоката у випадках, коли йдеться про нетяжкі злочини, злочини середньої тяжкості та тяжкі, якщо за скоєння діяння передбачено покарання до 15 років позбавлення волі. Серед умов

укладання угоди можна виокремити наявність бажання обвинуваченого або підсудного співпрацювати з правоохоронними органами, його ставлення до скоєного злочину, характер і тяжкість обвинувачення, щиросердне каяття та бажання взяти на себе відповідальність за скоєне діяння. Варто наголосити, що закон забороняє суду брати участь у переговорах про визнання вини, адже його обов'язок – встановити добровільність укладання угоди, дотримання законодавчих вимог і наявність достатніх доказів, що підтверджують вину. На підставі цих критеріїв суд бере до уваги або відхиляє угоду про визнання вини [21].

Більшість розглянутих зарубіжних країн під час побудови спрощених процедур розслідування нетяжких злочинів поряд з об'єктивними факторами (невеликий ступінь суспільної небезпеки діяння, очевидність злочину, визнання підозрюваним (обвинуваченим) своєї провини) виходять також із таких аспектів організації процесу, як рівність сторін у сфері надання доказів, інформованість і добровільність рішення підозрюваного (обвинуваченого) про спрощення кримінальної процедури, забезпечення розумного рівня гарантій прав учасників кримінального судочинства та збереження загального порядку. Аналіз досудового розслідування в різних країнах дав змогу дійти висновку, що вони намагаються як затвердити загальні стандарти кримінально-процесуального процесу, так і зберегти свої національні правові традиції. Нині Україна перебуває на етапі реформування органів досудового розслідування.

Висновки до розділу 1

У цьому розділі розглянуто стан наукового дослідження та історичний розвиток інституту дізнання, поняття, значення та зарубіжний досвід застосування.

Проведене дослідження дає змогу дійти таких висновків.

1. Запропоновано таку періодизацію розвитку інституту дізнання: 1) за часів «Руської правди»; 2) до часів Судової реформи 1864 року; 3) до утворення Української Радянської Соціалістичної Республіки (1922); 4) за часів дії Кримінально-процесуального кодексу 1961 року; 5) за часів дії Кримінально-процесуального кодексу України (1993– 2010); 6) з 1 липня 2020 року донині.

2. Досліджено генезу та розвиток інституту дізнання, правові позиції науковців, які фомулювали свої погляди, вивчаючи основоположні принципи захисту прав і свобод людини, поваги до людської гідності, з огляду на правові норми, що стосуються досудового розслідування кримінальних проступків.

3. Сформульовано поняття «дізнання» – під яким розуміємо спрощене провадження органів розслідування, що засноване на законі й спрямоване на виявлення, попередження та розслідування кримінальних проступків, з метою виконання завдань кримінального провадження.

4. Проаналізовано міжнародний досвід розслідування кримінальних проступків таких країн, як США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Швеція, Австрія, Естонія, Республіка Казахстан та інші, з якого вбачаються спільні підходи до розслідування кримінальних проступків.

5. Охарактеризовано порівняльну характеристику зарубіжного досвіду розслідування кримінальних правопорушень у спрощеній формі (дізнання).

РОЗДІЛ 2

СУБ'ЄКТИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ФОРМІ ДІЗНАННЯ

2.1. Суб'єкти, уповноважені здійснювати досудове розслідування у формі дізнання

Дізнанням з позицій форми організації роботи є комплекс визначених чинним законодавством дій і рішень, що вчиняє та приймає уповноважена на це особа, та які спрямовані на досягнення завдань кримінального провадження в передбачений законодавством строк [136, с. 103].

За загальним правилом, здійснення досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання покладається на дізнавачів або уповноважених осіб інших підрозділів (ч. 3 ст. 38 КПК України).

Згідно п. 4¹ ч. 1 ст. 3 КПК України, дізнавач – службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, у випадках, установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків [71].

Отже, основними ознаками поняття «дізнавач», закріпленому в КПК України, є такі:

- це службова особа визначених у Кримінальному процесуальному законі України правоохоронних органів і підрозділів України (це вкотре підтверджує, що дізнавачем може бути виключно службова особа, яка входить до переліку осіб, що встановлений національним законодавством);

- компетенція дізнавача встановлена в КПК України (тобто увесь набір необхідних складових елементів компетенції дізнавача визначений у Кримінальному процесуальному законі України);

– дізнавач уповноважений на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків [31, с. 267].

Слід зазначити, що наразі єдиним правоохоронним органом досудового розслідування, до підслідності якого віднесено розслідування кримінальних проступків у формі дізнання, і який має у своїй структурі підрозділи дізнання, є Національна поліція України.

Зокрема, у структурі підрозділів дізнання НП України виокремлюють:

- Управління дізнання НП України;
- відділи (сектори) дізнання ГУНП;
- відділи (сектори) дізнання територіальних (відокремлених) підрозділів поліції [126]

Жоден інший з окреслених вище правоохоронних органів (СБУ, БЕБ, ДБР, НАБУ) не має у своїй структурі ані підрозділів дізнання, ані штатної посади дізнавача.

Відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК України дізнавач визначається керівником органу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання – керівник органу досудового розслідування визначає інших уповноважених осіб, які здійснюватимуть досудове розслідування у формі дізнання [71].

Про уповноваження працівника поліції іншого підрозділу здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків Головою Національної поліції України, начальниками ГУНП, начальниками відповідних територіальних підрозділів поліції або особами, які виконують їх обов’язки, видається наказ. Засвідчена в установленому порядку копія наказу про уповноваження працівника поліції здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків надсилається до органу прокуратури відповідного рівня для внесення адміністраторами ЄРДР відповідних відомостей про реєстратора до довідника організаційної структури ЄРДР і надання працівнику поліції, уповноваженому здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків, доступу до ЄРДР [126].

Кримінальним процесуальним законодавством України визначено порядок призначення дізнавача за відсутності в структурі правоохоронного органу досудового розслідування як самого органу дізнання, так і його керівника.

Важливо, що службові особи органів і підрозділів поліції, крім безпосередніх керівників підрозділів дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання керівників органів досудового розслідування, які діють у межах повноважень, визначених КПК України, не можуть мати доступу до матеріалів кримінальних проваджень, витребувати їх у дізнавача для перевірки стану розслідування кримінального проступку, вивчення і надання вказівок, визначення кваліфікації кримінального проступку чи будь-яким іншим способом утручатися в процесуальну діяльність дізнавача. Втручання в процесуальну діяльність дізнавача осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється [46, с. 16].

Зазначених суб'єктів здійснення дізнання можливо класифікувати з огляду на функціональні обов'язки, що визначені нормативно-правовими актами. Так, для службової особи підрозділу дізнання безпосередньою функцією є здійснення досудового розслідування у формі дізнання. Для уповноваженої особи іншого підрозділу здійснення дізнання не є безпосередньою функцією, оскільки такими особами можуть бути наприклад, працівники оперативних підрозділів, безпосередньою функцією яких є здійснення оперативно-розшукової діяльності [43, с. 10–11].

Утім, необхідно акцентувати, що відповідно до Висновку Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України положення щодо наділення уповноваженої особи інших підрозділів повноваженнями здійснювати дізнання викладені без урахування принципу правової визначеності (ст. 8 Конституції України), оскільки чітко не встановлено, що це за особи, яких підрозділів, яким чином і яким актом вони будуть уповноважуватися на виконання повноважень дізнавача [20].

Зосереджують увагу на такій невідповідності й науковці. Так, Є. Д. Лук'янчиков та Б. Є. Лук'янчиков вважають, що питання про уповноважених осіб інших підрозділів залишається відкритим. У Національній поліції України достатня кількість інших підрозділів. Хто, у якому порядку та з-поміж кого буде уповноважувати таких осіб на проведення дізнання. Чи будуть такі особи уповноважені на проведення дізнання на постійній основі, чи для дізнання за конкретним фактом? Якщо на постійній основі, то чому не призначати таку особу дізнавачем, що буде відповідати виконуваний нею функції [78, с. 428].

А. М. Чорний зауважує, що самим кримінальним процесуальним законодавством України закладено сценарій, за яким у структурі правоохоронного органу досудового розслідування допускається відсутність підрозділів дізнання, водночас коло уповноважених осіб не підрозділів дізнання, яких керівник органу досудового розслідування може наділяти повноваженнями дізнавача для здійснення дізнання, не встановлено [185, с. 126].

Необхідно акцентувати на те, що донедавна науковці зосереджували увагу не лише на проблемних аспектах правового статусу осіб, уповноважених на проведення дізнання, а й самих дізнавачів. Зокрема, досліджуючи регламентацію повноважень щодо здійснення дізнання в кримінальному процесі в межах наукової публікації 2021 року, А. Г. Гаркуша та Є. І. Петриченко зауважували, що наказом Національної поліції України від 04.12.2015 № 142 «Про затвердження Переліку посад молодшого та середнього складу поліції і відповідних їм граничних спеціальних звань», встановлені виключно посади «інспектор» та «старший інспектор», які нині використовуються під час зазначення посад осіб, уповноважених на здійснення дізнання в провадженнях про кримінальні проступки, що на цілком справедливую думку вчених суперечило іншим нормам законодавства, де прямо зазначається, що суб'єктом здійснення дізнання є саме дізнавач (п. 4¹ ч. 1 ст. 3 та ст. 40¹ КПК України, а також п. 1 розділу V наказу МВС

України «Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України» від 20.05.2020 № 405). А. Г. Гаркуша та Є. І. Петриченко обґрунтовували позицію про те, що проведення будь-яких слідчих (розшукових) дій і прийняття процесуальних рішень «інспектором» або «старшим інспектором» слід тлумачити як вчинення таких дій неуповноваженою особою, тобто особою, яка не має на це права [31, с. 268].

Однак, ознайомлення з останньою редакцією згаданого вище Переліку засвідчило про внесення відповідних змін та усунення вказаних ученими недоліків. Зокрема, у документі передбачені такі посади: у складі апарату НПУ, міжрегіональних територіальних органів НПУ та апаратів головних управлінь НПУ – «старший дізнавач з особливих доручень», «старший дізнавач» і «дізнавач»; у складі управлінь, відділів і відділень – «старший дізнавач» і «дізнавач» [125]. Отже, удосконалення нормативно-правового врегулювання процесуального статусу осіб, уповноважених здійснювати дізнання, триває.

Кримінальним процесуальним законодавством України визначено порядок призначення дізнавача за відсутності в структурі правоохоронного органу досудового розслідування як самого органу дізнання, так і його керівника [6, с. 221].

Зазначених суб'єктів здійснення дізнання можливо класифікувати з огляду на функціональні обов'язки, що визначені нормативно-правовими актами. Так, для службової особи підрозділу дізнання безпосередньою функцією є здійснення досудового розслідування у формі дізнання. Для уповноваженої особи іншого підрозділу здійснення дізнання не є безпосередньою функцією, оскільки такими особами можуть бути, наприклад, працівники оперативних підрозділів, безпосередньою функцією яких є здійснення оперативно-розшукової діяльності [43, с. 10–11].

Утім, необхідно акцентувати, що відповідно до Висновку Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України, положення щодо

наділення уповноваженої особи інших підрозділів повноваженнями здійснювати дізнання викладені без урахування принципу правової визначеності (ст. 8 Конституції України), оскільки чітко не встановлено, що це за особи, яких підрозділів, яким чином і яким актом вони будуть уповноважуватися на виконання повноважень дізнавача [20].

У зв'язку з цим пропонуємо закріпити у ст. 3 «Визначення основних термінів Кодексу» КПК України ту саму уповноважену особу, й викласти в такій редакції:

1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення:

...

25¹) уповноважена особа на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків – службова особа, уповноважена наказом Голови Національної поліції України, начальниками ГУНП, начальниками відповідних територіальних підрозділів поліції, або особами, які виконують їх обов'язки, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків.

Засвідчена в установленому порядку копія наказу про уповноваження працівника поліції здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків надсилається до органу прокуратури відповідного рівня для внесення адміністраторами ЄРДР відповідних відомостей про реєстратора до довідника організаційної структури ЄРДР і надання працівнику поліції, уповноваженому здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків, доступу до ЄРДР.

Роль нормативно-правового регулювання діяльності органів дізнання є винятковою, оскільки в процесі переслідування осіб за вчинення кримінальних проступків та здійснення процедури органами дізнання право на свободу та особисту недоторканність перебуває під значною загрозою.

Процесуальний статус дізнавача кримінального провадження є однією з найважливіших складових його системи, оскільки від правильного

визначення процесуального статусу кожного суб'єкта кримінального провадження залежить законність функціонування всього провадження та правильність прийняття остаточних рішень [149, с. 201].

Нормативно-правовими актами, які забезпечили визначення поняття «кримінальне правопорушення», що охоплює також і поняття кримінального проступку, та стали основною організаційно-правовою підставою здійснення досудового розслідування у формі дізнання є Закони України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.2018 № 2617-VIII [113] та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 17.06.2020 № 720-IX [117]. Саме ці нормативно-правові акти відіграли роль фундаменту для внесення відповідних змін і доповнень до чинного на той час кримінального процесуального законодавства з метою унормування діяльності органів дізнання.

Правову основу діяльності підрозділів дізнання становить Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про Національну поліцію», а також наказ МВС України «Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України» від 20.05.2020 № 405, який містить основні принципи організації діяльності підрозділів дізнання, що існують в органах Національної поліції України [126].

На думку М. Ю. Романова, до нормативно-правової основи діяльності дізнавачів (зокрема, НПУ) можна віднести також Закон України «Про дисциплінарний статут Національної поліції» [124]. Цей Закон визначає загальний порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських НПУ. Оскільки дізнавач, вважає М. Ю. Романов, користується правовим статусом поліцейського, а лише в досудовому розслідуванні є

процесуальною особою, це дає підстави пов'язати відповідні положення цього нормативно-правового акта з його службовою діяльністю [135, с. 73].

Така позиція науковця вбачається сумнівною, адже в такому випадку будь-який нормативно-правовий акт, який регулює діяльність поліцейського, може бути певною мірою екстрапольований на діяльність дізнавача, що не визначає особливостей процесуального статусу цього суб'єкта.

Під час дослідження нормативно-правового регулювання діяльності органів дізнання ми зосередили увагу на тому, що ключову роль у ньому відіграє Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України, затверджене відповідним наказом МВС України.

Водночас необхідно акцентувати на те, що це певною мірою суперечить положенням ст. 19 та 92 Конституції України, якими передбачено, що виключно законами України визначаються організація і діяльність органів досудового розслідування (однією з форм якого і є дізнання), а посадові особи органів державної влади зобов'язані діяти на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [60].

Як цілком справедливо наголошують науковці, роль і місце Конституції України в правовому регулюванні діяльності підрозділів дізнання Національної поліції України є визначальною, оскільки цей орган забезпечує діяльність із захисту прав і свобод людини й громадянина, зокрема обмежуючи тимчасово права й свободи інших осіб, що має бути чітко окреслено межами [157, с. 87].

Натомість Закон України «Про Національну поліцію» окремо не визначає питання організації та діяльності підрозділів дізнання Національної поліції України. Законом встановлено лише загальні організаційно-правові й установчі засади, завдання, принципи та алгоритми функціонування НПУ як центрального органу виконавчої влади, що уповноважений на запобігання та

протидію злочинності загалом і розслідування кримінальних проступків зокрема.

На думку М. Ю. Романова, серед обов'язків поліцейського, визначених у ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію», найтісніше стосуються здійснення досудового розслідування кримінальних проступків дізнавачами НПУ ті, що пов'язані з повагою до прав і свобод людини й громадянина, збереженням службової (зокрема з обмеженим доступом і певним грифом таємності) інформації, а також повідомлення про неможливість подальшого перебування на посаді. Науковець вважає, що ці положення чітко встановлюють діяльність дізнавача як працівника органу правопорядку – поліції, а також частково дублюються з обов'язками, покладеними на нього кримінальним процесуальним законодавством України, оскільки зміст окремих статей КПК України також регламентує необхідність урахування інтересів і повагу до прав усіх учасників досудового розслідування, важливість збереження будь-якої інформації, отриманої дізнавачем у процесі здійснення ним своїх обов'язків і повноважень, а також неможливість подальшого досудового розслідування кримінального проступку у зв'язку з прямим чи потенційним конфліктом інтересів [134, с. 72–73].

Натомість ключовим регулятором діяльності підрозділів дізнання та їх посадових осіб, а також осіб, уповноважених на здійснення дізнання, у системі НПУ є підзаконний нормативно-правовий акт – Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України, у якому чітко визначено основні засади та принципи, а також механізми й порядок взаємодії в системі підрозділів дізнання. Це Положення закріплює організаційно-правові засади функціонування підрозділів дізнання [126].

У Положенні також визначені функції органів дізнання, зокрема: усебічне, повне й неупереджене дослідження обставин кримінального проступку, виявлення як тих обставин, що викривають, так і тих, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставин, що

пом'якшують чи обтяжують їх покарання, надання їм належної правової оцінки та забезпечення прийняття законних і обґрунтованих процесуальних рішень; аналіз практики досудового розслідування кримінальних проступків, організації і результатів діяльності дізнавачів, унесення на основі цього в установленому порядку пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності підрозділів дізнання; вжиття заходів з підвищення якості дізнання і дотримання його строків; вивчення, узагальнення позитивного досвіду дізнання, упровадження його в практику підрозділів дізнання, розроблення сучасних методик розслідування окремих видів кримінальних проступків; організація взаємодії підрозділів дізнання з іншими підрозділами, слідчими та детективами інших правоохоронних органів, суб'єктами, що здійснюють судово-експертну діяльність, підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а також прокурорами, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням; вивчення практики застосування дізнавачами норм права і розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України; забезпечення підбору, розстановки та виховання кадрів для підрозділів дізнання, підвищення їх кваліфікації та професійної майстерності; організація відповідно до законодавства України розгляду й вирішення звернень громадян, які надходять у зв'язку з проведенням дізнання [126].

Обов'язки дізнавача закріплено в розділі 5 Положення:

1) дотримуватися вимог Конституції, КПК та законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та інших нормативно-правових актів з питань досудового розслідування;

2) забезпечувати повне, усебічне та неупереджене розслідування кримінальних проступків у межах строків установлених КПК України;

3) виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі;

4) забезпечувати реалізацію в повному обсязі прав і законних інтересів усіх учасників кримінального провадження;

5) не розголошувати відомості, що становлять державну чи іншу таємницю, що охороняється законом, інформацію про приватне (особисте й сімейне) життя особи та інші відомості, здобуті під час розслідування кримінальних проступків;

6) не вчиняти будь-яких дій, які можуть викликати сумнів у його об'єктивності та неупередженості;

7) у разі наявності підстав, передбачених ст. 77 КПК України, заявляти самовідвід від участі в кримінальному провадженні в порядку, визначеному ст. 80 КПК України [126].

Дізнавач під час здійснення дізнання наділений повноваженнями слідчого (ч. 1 ст. 40¹ КПК України). Він користується повноваженнями слідчого лише в межах досудового розслідування кримінальних проступків. Якщо під час здійснення дізнання буде встановлено, що особа вчинила злочин, дізнавач за погодженням із прокурором надсилає матеріали кримінального провадження керівнику органу досудового розслідування з огляду на підслідність (ч. 4 ст. 218 КПК України) [46, с. 17].

Повноваження дізнавача визначаються ст. 40¹ КПК України, відповідно до якої дізнавач при здійсненні дізнання наділяється повноваженнями слідчого та несе відповідальність за законність і своєчасність здійснення дізнання. Згідно з ч. 2 ст. 40¹ КПК України дізнавач має право: починати дізнання за наявності підстав, передбачених КПК України; проводити огляд місця події, обшук затриманої особи, опитувати осіб, вилучати знаряддя і засоби вчинення правопорушення, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання, а також проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених КПК України; доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, установлених КПК України, відповідним оперативним підрозділам;

звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій; повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру у вчиненні кримінального проступку; за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження; приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених КПК України, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених ст. 284 КПК України; здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України [71].

Окремі з наведених вище повноважень викликають зауваження як у науковців, так і практиків або є проблемними в реалізації. Зокрема, А. М. Соцький акцентує на те, що п. 2 ч. 2 ст. 40¹ КПК України надає дізнавачу повноваження проводити самостійно огляд місця події та обшук затриманого, всі інші слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії – лише за наявності норми в КПК України, яка дозволяє їх проведення такому суб'єкту як дізнавач. Учений також зазначає, що в ч. 1 ст. 236 КПК України проведення обшуку житла чи іншого володіння особи може здійснюватися виключно слідчим і прокурором. Що ж робити в ситуації, коли провадиться дізнання кримінальних проступків дізнавачем і є необхідність провести обшук, наприклад, обшук квартири під час розслідування кримінального проступку за ст. 185 КК України. До того ж, наголошує А. М. Соцький, дізнавач не в змозі навіть провести законно огляд житла, оскільки ч. 2 ст. 237 КПК України встановлює такі самі правила як для обшуку, а дізнавач не є суб'єктом проведення.

Під час опитування наших респондентів, також було акцентовано на проблематиці можливості проведення слідчих (розшукових) дій дізнавачем. Так, 55 % дізнавачів вказали на проблему відсутності в нормах глави 20 КПК України суб'єкта «дізнавач» під час проведення СРД. Із зазначеної кількості

39 % респондентів вказали саме на проблему під час проведення обшуку. 91 % дізнавачів отримали відмову в задоволенні клопотання, що була пов'язана з тим, що норма статті не визначає статус «дізнавач», відповідно не є суб'єктом звернення.

Отже, проаналізувавши позиції Верховного Суду визначено, що виконання ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи покладається особисто на слідчого чи прокурора й не може бути доручене іншому суб'єкту. Якщо дізнавач проведе такі слідчі (розшукові) дії, то це буде порушення кримінально-процесуального законодавства. Якщо ухвала про проведення обшуку приймається після проведення обшуку/огляду, то в ній повинно бути зазначено про виявлені та вилучені за результатом обшуку речі й документи, а також така ухвала не повинна мати строку її виконання, оскільки обшук/огляд уже фактично проведений. Якщо зміст наявної в матеріалах справи ухвали слідчого судді свідчить про надання дозволу на проведення обшуку в майбутньому, то він і не може вважатися таким, що легалізує проведений в житлі невідкладний огляд місця події. У такому разі складений протокол у частині проведеного огляду території домоволодіння та будинку є недопустимим доказом [104].

Згідно зі ст. 86 КПК України доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому КПК України, а недопустимий доказ не може бути використаний у прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилається суд під час ухвалення судового рішення. Відповідно до ст. 87 КПК України недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. Суд зобов'язаний визнати істотним порушенням прав людини і основоположних свобод отримання доказів внаслідок здійснення

процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов (п. 1 ч. 2 ст. 87 КПК України).

Ми поділяємо думку А. М. Соцького, який пропонує на законодавчому рівні внести відповідні зміни в редакції статей КПК України, передбачивши проведення їх дізнавачем, а саме викласти в такій редакції ч. 1 ст. 236 КПК України: ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи може бути виконана слідчим, дізнавачем чи прокурором [149, с. 203].

Окреслену пропозицію та інші ми опрацьовували та обґрунтовували у зверненні до Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності, яку виклали в додатках нашого дослідження (Акт впровадження від 16.01.2025 № 04-27/12-2025/13324).

Викликає запитання також п. 4 ч. 2 ст. 40¹ КПК України, що закріплює таке повноваження дізнавача, як право звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій. Це повноваження вбачається з того, які слідчі (розшукові) дії уповноважений проводити дізнавач або доручати їх проведення іншим суб'єктам, наприклад, відповідним оперативним підрозділам (п. 3 ч. 2 ст. 40¹ КПК України). Однак знову ж таки через неоднозначність закріплення в КПК України часто слідчі судді на практиці в одних випадках відмовляють у задоволенні таких клопотань з тієї причини, що статті КПК України прямо не передбачено право дізнавача звертатися з таким клопотанням (наприклад, ч. 3 ст. 234 КПК України: у разі необхідності провести обшук слідчий за погодженням з прокурором або прокурор звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням [71]), в інших – задовольняють, з огляду на приписи ст. 40¹ КПК України. На переконання А. М. Соцького, яке ми цілком поділяємо, варто все ж комплексно внести зміни у відповідні статті КПК України та визнати дізнавача суб'єктом проведення певних слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій [149, с. 203].

Слід також погодитися і з П. Світайло, який додає, що до внесення відповідних змін під час проведення дізнання прокурор, а не дізнавач може звертатися до слідчого судді. Утім, зазначене створюватиме додаткове навантаження на прокурора – процесуального керівника [140, с. 173].

Зосереджують увагу науковці також на відсутності в дізнавача можливості оскарження вказівок прокурора. Так, О. А. Марченко зазначає, що відповідно до норм КПК України дізнавач зобов'язаний виконувати вказівки прокурора, але не визначено можливість їх оскарження дізнавачем, відповідальності дізнавача за невиконання вказівок чи дій прокурора в разі невиконання дізнавачем його вказівок. Якщо під час здійснення дізнання буде встановлено, що особа вчинила кримінальне правопорушення, дізнавач за погодженням із прокурором надсилає матеріали кримінального провадження керівнику органу досудового розслідування з огляду на підслідність відповідно до ч. 4 ст. 218 КПК України [82, с. 51].

Варто нагадати, що таке право передбачалося кримінальним процесуальним законодавством 1960 року. На думку науковців, право дізнавача на оскарження вказівок прокурора до прокурора вищого рівня, не зупиняючи виконання, можна віднести до позитивних моментів, адже це сприяло захисту прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження [15, с. 103].

До суб'єктів дізнання належить і керівник органу дізнання. Згідно з п. 7¹ ч. 1 ст. 3 КПК України керівник органу дізнання – начальник підрозділу дізнання визначеного органу, а в разі відсутності підрозділу дізнання – керівник органу досудового розслідування.

Відповідно до розділу 4 наказу МВС України від 20.05.2020 № 405 «Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України» начальник Управління дізнання, начальники відділів (секторів) дізнання ГУНП, відділів (секторів) дізнання територіальних підрозділів поліції, виконують повноваження керівника органу дізнання, визначеного кримінальним процесуальним

законодавством, є відповідальними за організацію роботи в підрозділі дізнання, стан досудового розслідування кримінальних проступків, виконання інших завдань підпорядкованих підрозділів дізнання [126, с. 12–13]. Тобто керівник органу дізнання здійснює організаційну, розпорядчу та контролюючу функції.

У контексті дослідження повноважень керівника органу дізнання слід зосередитися на проблемному аспекті, який існує в практичній діяльності та активно обговорюється в межах наукових робіт.

Зокрема, А. О. Воробей, обіймаючи посаду заступника начальника сектору дізнання, стверджує, що, порівнюючи зміст визначення «керівник органу досудового розслідування», яке передбачене п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК України, з визначенням «керівник органу дізнання», можна дійти висновку, що законодавець не зараховує осіб, які обіймають посади заступників керівників органів дізнання, до керівників у розумінні п. 7¹ ч. 1 ст. 3 КПК України, що є процесуальною проблемою, оскільки в більшості підрозділів дізнання НПУ у штаті передбачено посади заступників, та у зв'язку з тим, що законодавець не зараховує вказаних посадових осіб до керівників органу дізнання, виникає логічне питання: чи є особи, які обіймають посади заступників начальників підрозділів дізнання, суб'єктами кримінального процесу?

Така проблема в статусі керівника органу дізнання нами також була досліджена. Чинний КПК України, на жаль, не визначає повноваження керівника здійснювати досудове розслідування, користуючись повноваженнями дізнавача, що призводить до певних проблем, які мають місце в практичній діяльності. Насамперед це стосується не великих підрозділів дізнання, які у штаті мають кілька дізнавачів, а навантаження суттєве.

На практиці посадові особи, які обіймають посади заступників начальників підрозділів дізнання, користуються повноваженнями, передбаченими ст. 39¹ КПК України, однак не виключено, що суди під час

розгляду кримінальних проваджень, які розслідували дізнавачі на підставі доручень заступників начальника підрозділу дізнання, мають законні підстави визнати докази, отримані на підставі такого доручення, недопустимими, оскільки законодавцем не визначені повноваження вказаного суб'єкта кримінального процесу.

У зв'язку з чим, ми пропонуємо доповнити ч. 2 ст. 39¹ КПК України пунктом 4¹, яку викласти в такій редакції:

1. Керівник органу дізнання організовує дізнання.
2. Керівник органу дізнання уповноважений:

...

4¹) здійснювати досудове розслідування у формі дізнання, користуючись під час цього повноваженнями дізнавача;

...

Слід зазначити, що програмне забезпечення ЄРДР дає змогу посадовим особам, які обіймають посаду заступників начальника дізнання, призначати дізнавачів, які будуть здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків, що не узгоджується з вимогами чинного кримінального процесуального законодавства.

Ми цілком поділяємо позицію А. О. Воробєя в тому, що така прогалина в законодавстві безумовно має бути усунена, та буде логічним п. 7¹ ч. 1 ст. 3 КПК України доповнити положенням, відповідно до якого під керівником органу дізнання потрібно розуміти не лише начальника підрозділу, а і його заступника [28, с. 112].

Відповідно до ст. 39¹ КПК України керівник органу дізнання має такі повноваження:

- 1) визначати дізнавача, який здійснюватиме дізнання;
- 2) відсторонювати дізнавача від проведення дізнання за ініціативою прокурора або з власної ініціативи та призначати іншого дізнавача за наявності підстав, передбачених КПК України, для його відводу (самовідводу) або неефективного дізнання;

3) ознайомлюватися з матеріалами дізнання, давати дізнавачу письмові вказівки, що не суперечать рішенням і вказівкам прокурора;

4) вживати заходів для усунення порушень вимог законодавства в разі їх допущення дізнавачем;

5) здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України [71].

Реалізація положень цієї норми в практичній діяльності органів дізнання свідчить про наявність істотної прогалини в ній. Йдеться, зокрема, про те, що законодавцем не надано повноважень керівнику дізнання визначати групу дізнавачів за кримінальним провадженням, на відміну від керівника органу досудового розслідування, який такими повноваженнями наділений.

Водночас програмне забезпечення ЄРДР дає змогу керівникам підрозділів дізнання призначати за кримінальним провадженням групу дізнавачів, крім того, за певними категоріями кримінальних проступків, які мають певні складнощі в розслідуванні та вимагають проведення великого обсягу слідчих дій у короткі терміни здійснення розслідування, група дізнавачів, на переконання практичних працівників, буде сприяти ефективному та швидкому розслідуванню. До того ж без внесення відповідних змін до КПК України здійснення дізнання групою дізнавачів є незаконним та суди мають усі підстави визнавати докази, отримані під час проведення слідчих дій групою дізнавачів, недопустимими, оскільки керівник підрозділу дізнання, призначаючи групу дізнавачів, виходить за межі наданих йому процесуальних повноважень [28, с. 113].

Розглядаючи питання суб'єктів, на які покладається здійснення дізнання, не можна оминути увагою питання їх професійної підготовки, адже саме від її якості залежить ефективність роботи органів дізнання. Зважаючи на покладені на дізнавача обов'язки щодо досудового розслідування кримінальних проступків та потрібний для цього обсяг знань із кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та судових

експертиз, убачається, що опанування ними є можливим лише під час підготовки за навчальними програмами спеціальності «Право» [8].

Наразі практика формування штатної чисельності органів дізнання свідчить, що на посади дізнавачів призначаються (переводяться) особи, які працювали слідчими чи були співробітниками оперативних підрозділів. Не є винятком і призначення на посади дізнавачів випускників закладів вищої освіти МВС України, яких готували для патрульної поліції як дільничних інспекторів [27, с. 186].

Проаналізувавши анкети респондентів дізнавачів, які вказали стаж роботи понад 3 роки, їх кількість становить 68% з кола опитаних. З огляду на те, що штатні дізнавачі розпочали практичну діяльність з 2020 року, то можна дійти висновку, що попередньо вони працювали в основному в слідчих підрозділах, і не в значному відсотку – оперативні працівники або дільничні інспектори, які пройшли підвищення кваліфікації дізнавачів.

На думку О. Ф. Кобзар та М. Ю. Романова, визначені завдання передусім та найефективніше може бути вирішено за умови використання інформаційних технологій [58, с. 99; 135].

Ми безумовно поділяємо цю думку і вважаємо, що одним з найважливіших напрямів підготовки сучасних дізнавачів, як і інших фахівців, є належне їх забезпечення сучасними цифровими технологіями, що уможливить шляхом інформатизації та цифровізації освітнього процесу суттєво підвищити рівень знань здобувачів.

Слід зауважити, що здобуті знання потребують постійної актуалізації, а стрімкий розвиток законодавства й сталі тенденції до систематичної трансформації вітчизняного законодавства, адаптація його до європейських стандартів потребують відповідних заходів навчального спрямування [135, с. 123].

Цілком обґрунтованою вбачається думка В. Олійника і Л. Даниленка про те, що післядипломна освіта повинна бути безперервною, її пріоритетом має бути професійний та особистісний розвиток. До неї ставлять такі вимоги:

відповідність сучасному рівню розвитку освітніх закладів, запитам персоналу на підставі гнучкої взаємодії основних ланок – базової та післядипломної освіти, курсового й міжкурсового періодів; урахування зв'язку базової освіти працівників з їхньою професійною діяльністю; взаємозв'язок результативності курсової підготовки й підсумку атестації кадрів; застосування важелів матеріального й морального стимулювання процесу та результату перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів; здійснення гнучкого процесу навчання в системі перепідготовки та курсового підвищення кваліфікації, який відповідав би інтересам кожного слухача; забезпечення неформального характеру методичного навчання кадрів у міжкурсовий період; формування демократичного стилю керівництва в управлінні креативного впливу [97, с. 135].

На нашу думку, безсумнівно дієві та ефективні засоби оптимізації освітньої діяльності стосовно дізнавачів і кандидатів на відповідні посади визначив у своєму дисертаційному дослідженні М. Ю. Романов:

- створення програмного забезпечення, що дасть змогу відпрацьовувати правильність і швидкість внесення інформації про кримінальні проступки до Єдиного реєстру досудових розслідувань;

- розроблення інформаційних систем зі створення процесуальних документів у конкретному кримінальному провадженні, що дають змогу застосовувати вже внесену шаблонну інформацію під час створення ланцюгів, відповідних документів (після внесення у відповідну програму інформації щодо посади дізнавача, його спеціального звання та інших необхідних даних, наприклад, фабули про вчинення кримінального проступку, зазначені дані автоматично відображалися б у будь-якому новоствореному процесуальному документі, визначеному програмним забезпеченням місці (згідно з КПК України) з метою ефективнішого навчання дізнавачів, що дасть змогу наочно продемонструвати взаємопов'язаність різних процесуальних документів в одному кримінальному провадженні;

- активна інтеграція інформаційних ресурсів «Moodle», «Microsoft Teams», «Zoom» та інших в освітній процес, зокрема підвищення кваліфікації та перепідготовки діючих працівників поліції для подальшого проходження ними служби в підрозділах дізнання;

- розроблення інтерактивних цифрових навчальних практикумів зі складання процесуальних документів з передбаченням можливості використання відповідного забезпечення на мобільних платформах (Apple, Android);

- розроблення та втілення в життя постійно діючих, інформаційно-довідкових порталів, що забезпечать можливість у режимі реального часу будь-якому здобувачу вищої освіти (діючому дізнавачу чи кандидату на посаду) переглянути найважливіші для навчання/роботи довідкові матеріали чи швидко завантажити бланк конкретного процесуального документа [8, с. 1041; 135, с. 196–197].

Ми поділяємо позицію науковця і вважаємо, що запровадження цих засобів у процесі перепідготовки, підвищення кваліфікації, спеціалізації та стажування дізнавачів, водночас із урахуванням позитивного зарубіжного досвіду підготовки відповідних фахівців, здатні суттєво підвищити професійний рівень кадрів підрозділів дізнання [8].

У контексті досліджуваного питання не можна оминати увагою особливості розстановки кадрів підрозділів дізнання, адже раціональний і виважений розподіл кадрів є першоосновою їхньої ефективної діяльності. Тому, слушною вбачається думка О. Ф. Кобзаря та М. Ю. Романова про те, що розстановка є елементом кадрової політики, що містить складний і комплексний процес спостереження за індивідуальною діяльністю дізнавачів, узагальнення результатів виконаних завдань та інших факторів, що визначають ефективність роботи й виконання поставлених завдань особі, яка обіймає конкретну посаду [58, с. 99].

Серед найважливіших питань під час розбудови системи органів, уповноважених здійснювати досудове розслідування кримінальних

проступків у формі дізнання, є *визначення штатної чисельності працівників цих підрозділів* та розподілу між ними навантаження. У цьому сенсі слушною вбачається думка А. М. Чорного про те, що фундаментальною метою реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів, є зокрема розвантаження досудового слідства та слідчих, які повинні здійснювати досудове розслідування виключно злочинів. Тобто покладення на посаду слідчого (детектива) додаткових обов'язків дізнавача, повністю нівелює саму ідеєю запровадження інституту кримінальних проступків, оскільки слідчі й надалі змушені розслідувати як злочини, так і кримінальні поступки [185, с. 128].

На нашу думку, досить вдалий варіант вирішення цього питання пропонує М. О. Яковенко. Учений зауважує, що в процесі створення підрозділів дізнання слід визначити чітку та зрозумілу систему критеріїв розподілу навантаження кримінальних проваджень між дізнавачами (вважаємо, що в основу такої диференціації має бути покладена певна класифікація злочинів). Тому, умовно спеціалізацію дізнавачів можливо згрупувати за найпоширенішими категоріями проваджень, а саме щодо: злочинів проти власності; злочинів проти життя та здоров'я особи; злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; злочинів проти громадського порядку та моральності повідомлення тощо. Специфіка кожних з окреслених видів злочинів визначає складність розслідування. Наприклад, крадіжки здебільшого характеризуються неочевидністю, їх розкриття є набагато складнішим і тому особу правопорушника значно тяжче встановити, ніж під час розслідування незаконного зберігання наркотичних речовин чи нанесення легких тілесних ушкоджень. М. О. Яковенко вважає неефективним розподіл проваджень за принципом пропорційності. Керівник підрозділу має спершу встановити оптимальну спеціалізацію дізнавачів щодо розслідування кримінальних проступків за окремими категоріями з урахуванням наявної штатної

чисельності працівників, географічних умов територіального органу та особливостей оперативної обстановки [189, с. 156].

Отже, правове врегулювання діяльності суб'єктів, уповноважених на здійснення дізнання, наразі потребує вдосконалення передусім шляхом внесення змін до законодавчих актів, що визначають процесуальний статус зазначених осіб. Найсуттєвішими проблемними аспектами в цьому контексті, на які акцентують учені, є такі:

- положення щодо наділення уповноваженої особи інших підрозділів повноваженнями здійснювати дізнання викладені без урахування принципу правової визначеності (ст. 8 Конституції України), зокрема чітко не визначене коло таких осіб, порядок та особливості їх залучення до здійснення функцій дізнавача;

- положеннями ст. 19 та 92 Конституції України передбачено, що виключно законами України визначаються організація і діяльність органів досудового розслідування, водночас ключовим регулятором діяльності підрозділів дізнання в системі НПУ є підзаконний нормативно-правовий акт – затверджене відповідним наказом Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів НП України, натомість Закон України «Про Національну поліцію» окремо не визначає питання організації і діяльності підрозділів дізнання НПУ;

- неузгодженість норм КПК України, що закріплюють повноваження дізнавачів у частині можливості проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема п. 3 ч. 2 ст. 40¹ КПК України фіксує повноваження дізнавача проводити або доручати їх проведення іншим суб'єктам, водночас статті КПК України прямо не передбачають право дізнавача звертатися з клопотанням про проведення, наприклад, обшуку, адже в ч. 3 ст. 234 КПК України дізнавач не згадується як суб'єкт, який може звертатися до слідчого судді з відповідним клопотанням як слідчий або прокурор. На практиці це призводить до неоднозначної позиції слідчих суддів у задоволенні таких клопотань;

– прогалини в положеннях КПК України, що регламентують повноваження керівників органів дізнання, зокрема, невіднесення до них заступників, неможливість створення груп дізнавачів для розслідування складних проступків.

2.2. Строки досудового розслідування у формі дізнання, порядок їх продовження

Стаття 2 КПК України, яка визначає завдання кримінального провадження, вимагає забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини.

У ст. 7, 28 КПК України зазначено, що зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати, у тому числі загальній zasadі розумності строків.

За змістом указаних положень, під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки, які не можуть перевищувати передбачені КПК України строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень.

Встановлення процесуальним законом обов'язку прокурора якнайшвидше, але не пізніше визначеного законом строку після повідомлення про підозру, звернутися до суду з обвинувальним актом або закрити кримінальне провадження – є гарантією фундаментального права людини на розгляд її справи упродовж розумного строку, передбаченого п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що постійно знаходить своє відображення в судовій практиці ЄСПЛ.

Водночас із розумними строками КПК України також визначено конкретні строки досудового розслідування, порядок їх обчислення та продовження.

Така загальна засада кримінального провадження, як законність, зобов'язує прокурора приймати процесуальні рішення в кримінальному провадженні виключно в межах процесуальних строків, зокрема, складати, затверджувати обвинувальний акт і звертатися з ним до суду в межах строку досудового розслідування.

Наслідком порушення прокурором визначених законом строків досудового розслідування, насамперед направлення до суду обвинувальних актів поза межами такого строку, у подальшому є закриття судом кримінальних проваджень на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України й уникнення встановленої законом кримінальної відповідальності особами, які підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень.

З огляду на те, що прокурор є відповідальним за виконання завдань кримінального провадження, порушення визначених законом строків досудового розслідування з його боку може бути підставою для здійснення стосовно нього дисциплінарного провадження та притягнення за рішенням Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів до дисциплінарної відповідальності [91, с. 5].

Серед завдань кримінального провадження є здійснення швидкого розслідування. Досудове розслідування повинно бути проведено у встановлені законом строки й своєчасно завершено.

Строк досудового розслідування – це визначений кримінальним процесуальним законодавством період часу, протягом якого слідчий або дізнавач повинні провести досудове розслідування та направити до суду обвинувальний акт чи клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності або закрити кримінальне провадження.

Строки проведення досудового розслідування встановлені ст. 219 КПК України та залежать від часу повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення.

Відповідно до ч. 1 ст. 219 КПК України строк досудового розслідування обчислюється з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР або винесення постанови про початок досудового розслідування у порядку, встановленому ст. 615 КПК України, до дня звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності або до дня ухвалення рішення про закриття кримінального провадження.

Строки досудового розслідування повинні відповідати вимогам розумності, тобто під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки.

Згідно з положеннями ст. 28 КПК України розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Розумні строки не можуть перевищувати передбачених КПК України строків виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень.

Проведення досудового розслідування у розумні строки забезпечує прокурор, слідчий суддя (у частині строків розгляду питань, віднесених до його компетенції), а судового провадження – суд.

Критеріями для визначення розумності строків кримінального провадження є:

- складність кримінального провадження, яка визначається з огляду на кількість підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсяг і специфіку процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування, тощо.

Крім цього складність кримінального провадження, що впливає на його тривалість, зумовлюється як фактичними обставинами справи, так і різними правовими аспектами, пов'язаними зі справою безпосередньо:

- поведінка учасників кримінального провадження;
- спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень.

Кримінальне провадження щодо особи, яка тримається під вартою, неповнолітньої особи або щодо кримінального правопорушення, вчиненого стосовно малолітньої або неповнолітньої особи, має бути здійснено невідкладно та розглянуто в суді першочергово.

Підозрюваний, обвинувачений, потерпілий, інші особи, права чи інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування, мають право на звернення до прокурора, слідчого судді або суду з клопотанням, у якому викладаються обставини, що зумовлюють необхідність здійснення кримінального провадження (або окремих процесуальних дій) у більш короткі строки, ніж ті, що передбачені КПК України.

Відповідно до ст. 6 ЄКПЛ кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Дотримання розумних строків є основоположним завданням швидкого розслідування будь-якого кримінального правопорушення, закріпленим у ст. 2 КПК України, що відображає вимоги згаданої вище ст. 6 ЄКПЛ.

У цьому аспекті найпоширенішим порушенням у справах проти України, що констатує ЄСПЛ, є порушення права на розгляд справи протягом розумного строку.

З аналізу практики ЄСПЛ (рішення у справах «Вергельський проти України» від 12.03.2009, «Федько проти України» від 12.06.2008, «Луговий проти України» від 12.06.2008, «Беньямінсон проти України» від 26.07.2007,

«Іванов проти України» від 07.12.2006 та ін.) щодо тлумачення положення «розумний строк» убачається, що строк, який можна визначити розумним, не може бути однаковим для всіх справ, і поняття «розумний строк» є оціночним, тобто таким, що визначається в кожному конкретному випадку з огляду на сукупність усіх обставин вчинення і розслідування кримінального правопорушення. Визначення розумного строку досудового розслідування та судового розгляду залежить від багатьох чинників, включаючи обсяг і складність справи, кількість слідчих дій, чисельність потерпілих і свідків, необхідність проведення експертиз та отримання висновків тощо [131, с. 11].

Відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року кожна людина під час визначення її громадянських прав і обов'язків або під час висунення проти неї будь-якого обвинувачення має право на справедливий та відкритий розгляд упродовж розумного строку [59].

Аналіз рішень ухвалених ЄСПЛ свідчить, що Судом напрацьовано низку критеріїв, які свідчать про розумність строків кримінального провадження. Указані критерії знайшли своє відображення в чинному КПК України. Водночас Європейський суд з прав людини вважає, що розумність строків для кожного кримінального провадження є індивідуальною, однак не передбачає вихід за конкретні часові межі. Суд у своїх рішеннях, зокрема у справі «Ноймайстер проти Австрії» від 27.06.1968 [132], доходить до висновку, що в кримінальних справах розумний строк може починати відлік з дати початку досудового слідства. Крім цього, звернувшись до багатьох інших рішень, ухвалених Європейським судом з прав людини, наприклад, «Хозе проти Нідерландів» від 22.05.1998 [133], ми вбачаємо, що Суд для визначення дотримання розумних строків під час досудового розслідування насамперед оцінює складність кримінального провадження. Так, відповідно до ст. 12 КК України кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки й злочини. Злочини поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі [65].

З огляду на таку класифікацію та визначення, наведені в зазначеній вище статті КК України, кримінальні проступки є менш суспільно небезпечними діями порівняно з нетяжкими злочинами.

Тому, ми вважаємо, що загальний строк досудового розслідування кримінальних проступків не може бути більшим, аніж для нетяжких злочинів. Такої самої позиції дотримується Верховний Суд у своїй практиці, що висвітлена, до прикладу, у постанові від 06.06.2023 у справі № 461/9707/21 [107], ухвалі Верховного суду від 04.05.2022 у справі № 204/1781/21 [171].

До того ж, як засвідчує судова практика, суди мають принципову позицію в питаннях дотримання строків досудового розслідування, що знаходить своє відображення в рішеннях Верховного Суду.

Зокрема, в ухвалі від 03.06.2021 у справі № 525/641/20 Верховний Суд зазначив, що досудове розслідування, яке має наслідком звернення до суду з обвинувальним актом або з клопотанням про застосування примусових заходів, має три ключові стадії: початок – визначається внесенням відомостей до ЄРДР; завершення – пов'язується з фактом відкриття матеріалів досудового розслідування підозрюваному, його захиснику, законному представнику, захиснику особи та іншим особам відповідно до положень ст. 290 КПК України; закінчення, яке пов'язане зі зверненням до суду з обвинувальним актом [169].

З огляду на це кінцевим моментом строку досудового розслідування є його закінчення, яке, як етап кримінального провадження, законодавець пов'язує в часі зі зверненням з обвинувальним актом до суду (його фактичним направленням).

Питанням обчислення строків досудового розслідування присвячено праці Л. Васильєва, І. Гловюк, С. Заїки, Є. Коваленко, В. Козія, В. Маляренка, О. Толочка, В. Єднака та, з огляду на значущість проблематики, багатьох інших науковців. Водночас вказані дослідження стосувалися здебільшого питань строків досудового розслідування злочинів. Крім цього,

зважаючи на особливості досудового розслідування кримінальних проступків, нині строкам їх розслідування приділено недостатню увагу в науковому середовищі.

За загальними правилами, визначеними ст. 115 КПК України, строки, встановлені цим Кодексом, обчислюються годинами, днями та місяцями. Строки можуть визначатися вказівкою на подію.

Під час обчислення строку годинами строк закінчується в останню хвилину останньої години. Під час обчислення строку днями строк закінчується о двадцять четвертій годині останнього дня строку. Під час обчислення строків місяцями строк закінчується у відповідне число останнього місяця. Якщо закінчення строку, який обчислюється місяцями, припадає на той місяць, який не має відповідного числа, то строк закінчується в останній день цього місяця [68].

Під час обчислення строків днями та місяцями не береться до уваги той день, від якого починається строк, за винятком строків тримання під вартою, проведення стаціонарної психіатричної експертизи, до яких зараховується неробочий час та які обчислюються з моменту фактичного затримання, взяття під варту чи поміщення до відповідного медичного закладу.

Якщо відповідну дію належить вчинити в суді або в органах досудового розслідування, то строк закінчується у встановлений час закінчення робочого дня в цих установах [68].

Під час обчислення процесуального строку в нього включаються вихідні та святкові дні, а під час обчислення строку годинами – і неробочий час. Якщо закінчення строку, який обчислюється днями або місяцями, припадає на неробочий день, останнім днем цього строку вважається наступний за ним робочий день, за винятком обчислення строків тримання під вартою та перебування в медичному закладі під час проведення стаціонарної психіатричної експертизи [68].

Досудове розслідування кримінальних проступків (дізнання) з огляду на специфіку кримінальних правопорушень, які підпадають під таку

категорію, має свої особливості, у тому числі щодо порядку обчислення строків [67].

Зокрема, такий строк є значно меншим від строку досудового розслідування злочинів – від сімдесяти двох годин до одного місяця, залежно від обсягу процесуальних (слідчих) дій, які необхідно вчинити під час досудового розслідування.

Так, із дня повідомлення особі про підозру досудове розслідування повинно бути закінчене:

- протягом сімдесяти двох годин – у разі повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298² КПК України;

- протягом двадцяти діб – у разі повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку у випадках, якщо підозрюваний не визнає вину або необхідності проведення додаткових слідчих (розшукових) дій, або вчинення кримінального проступку неповнолітнім;

- протягом одного місяця – у разі повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку, якщо особою заявлено клопотання про проведення експертизи у випадку, передбаченому ч. 2 ст. 298⁴ КПК України.

Строк досудового розслідування кримінальних проступків може бути продовжений у загальному порядку, визначеному параграфом 4 глави 24 КПК України. Крім цього загальний строк досудового розслідування не може перевищувати одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку у випадках, передбачених п. 1, 2 ч. 3 ст. 219 КПК України [71].

Особливості продовження та зупинення строків досудового розслідування кримінальних проступків визначені в ст. 298⁵ КПК України. Зокрема, досудове розслідування кримінального проступку може бути зупинене в загальному порядку, визначеному ст. 280 КПК України. У кримінальних провадженнях про кримінальні проступки строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її

скасування слідчим суддею до загального строку досудового розслідування не включається.

Закінчення досудового розслідування кримінальних проступків також має свої особливості, визначені ст. 301 КПК України. Зокрема, вказаною нормою визначено строки, у які дізнавач та прокурор мають вчинити певні процесуальні дії. Так, дізнавач зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298² КПК України, подати прокурору всі зібрані матеріали дізнання разом із повідомленням про підозру та невідкладно письмово повідомити про це підозрюваного, його захисника, законного представника, потерпілого.

Прокурор зобов'язаний не пізніше трьох днів після отримання матеріалів дізнання разом з повідомленням про підозру, а в разі затримання особи в окреслених вище порядку – протягом двадцяти чотирьох годин здійснити одну із зазначених дій:

- прийняти рішення про закриття кримінального провадження, а в разі затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298² КПК України, – про негайне звільнення затриманої особи;
- повернути дізнавачу кримінальне провадження з письмовими вказівками про проведення процесуальних дій з одночасним продовженням строку дізнання до одного місяця та звільнити затриману особу (у разі затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298² КПК України);
- звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або про звільнення від кримінальної відповідальності;
- у разі встановлення ознак злочину направити кримінальне провадження для проведення досудового слідства [71].

Водночас згідно з позицією Верховного Суду (постанова від 06.09.2022 у справі № 705/1850/21 [106] особливості закінчення дізнання, встановлені ст. 301 КПК України, визначають правила щодо меж строків, якими повинні

керуватись дізнавач і прокурор, до того ж, що такі строки регламентують не строки досудового розслідування, а строки виконання повноважень на певному етапі досудового розслідування, проте такі строки у своїй сукупності не повинні виходити за межі строків, передбачених п. 1 ч. 3 ст. 219 КПК України, оскільки лише нормами цієї статті імперативно визначено граничні строки закінчення досудового розслідування в разі вчинення кримінального проступку та строки продовження досудового розслідування.

Отже, дії, передбачені ст. 301 КПК України, слідчим і прокурором мають бути вчинені виключно в межах загального строку досудового розслідування, оскільки перевищення такого строку тягне за собою закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України.

Водночас з цим слід також враховувати висновки Верховного Суду (постанова від 06.06.2023 у справі № 461/9707/21 [105], ухвалу від 28.12.2021 у справі № 489/3647/21 [172] стосовно строку досудового розслідування кримінальних проступків.

Так, у вказаних рішеннях ККС ВС констатував, що чинним кримінальним процесуальним законом врегульовано питання строків досудового розслідування до дня повідомлення особі про підозру лише щодо злочинів та не визначено питання щодо їх обчислення стосовно кримінальних проступків, які за своїм змістом є менш тяжкими діями, у зв'язку із чим суд дійшов висновку про те, що строк досудового розслідування кримінальних проступків не може бути необмежений і перевищувати строк досудового розслідування, встановлений для нетяжких злочинів [95].

Ми поділяємо думку С. Максимовської, яка зазначала що відсутність у ч. 2 ст. 219 КПК України загальних строків досудового розслідування кримінальних проступків порушує права та законні інтереси особи, стосовно якої здійснюється дізнання без повідомлення про підозру. З огляду на таку законодавчу прогалину щодо строку досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо кримінального проступку до дня

повідомлення особі про підозру, вказане неодноразово слугувало підставою для невірної трактування кримінального процесуального закону сторонами кримінального провадження та судом.

Як вважає С. Максимовська, необхідно п. 1 ч. 2 ст. 219 КПК України викласти в такій редакції: «Строк досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань або винесення постанови про початок досудового розслідування у порядку, встановленому статтею 615 цього Кодексу, до дня повідомлення особі про підозру становить: 1) дванадцять місяців – у кримінальному провадженні щодо кримінального проступку або нетяжкого злочину» [80, с. 183].

Зважаючи на те, що до кримінальних проступків законодавцем віднесено безліч кримінальних правопорушень, досудове розслідування яких часто потребує проведення значної кількості слідчих (розшукових) дій, вважаємо що встановлення аналогічного строку досудового розслідування, як і для нетяжких злочинів, є розумним та обґрунтованим. Окрім цього, слід зосередити увагу на позицію Верховного Суду, висловлену в ухвалі від 28.12.2021 у справі № 489/3647/21. Зокрема, Верховний Суд відмовляючи у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою прокурора на ухвалу суду про закриття кримінального провадження щодо кримінального проступку дослідив порядок застосування ст. 12 КК України та ст. 219 КПК України до правовідносин, що виникли до внесення відповідних змін Законом України № 2617-VIII від 22.11.2018 [116].

Зокрема, Верховним Судом встановлено, що на момент внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань кримінальні правопорушення відповідно до положень ст. 12 КК України належали до злочинів невеликої тяжкості, строк досудового розслідування яких згідно зі ст. 219 КПК України становив дванадцять місяців. Водночас після внесення змін до ст. 12 КК України вказані в обвинувальному акті діяння були віднесені до кримінальних проступків. Як правильно зазначено у вказаній

вище ухвалі, враховуючи положення ст. 58 Конституції України, внесення змін до ст. 12 КК України під час її застосування зі ст. 219 КПК України не покращує становище обвинувачених, адже строк проведення дізнання щодо проступків не визначено КПК України. Тому, застосовуючи закон до правовідносин, які виникли до набрання ним чинності, необхідно виходити з того, чи пом'якшує або скасовує відповідальність особи норма, яка застосовується [170].

Узагальнюючи зазначене, а також практику Верховного Суду та Європейського суду з прав людини, слід констатувати, що, застосовуючи ст. 219 КПК України в системному зв'язку зі ст. 12 КК України, органи досудового розслідування повинні виходити з того, що у випадку реєстрації кримінального провадження до внесення змін Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» строки досудового розслідування з моменту реєстрації в ЄРДР до моменту оголошення про підозру становлять дванадцять місяців і у випадку необхідності повинні бути продовжені у встановленому порядку [80, с. 184].

Слід також зауважити, що обмеження строків досудового розслідування закладено законодавцем у чинному кримінальному процесуальному законі, оскільки відсутність підозри на досудовому розслідуванні ще сильніше зачіпає права особи, яка потім таки отримає цю підозру. Тому, такі строки не можуть бути необмеженими або продовженими неодноразово безпідставно [80, с. 183].

Стаття 294 КПК України передбачає можливість неодноразового продовження слідчим суддею за клопотанням прокурора або слідчого, погодженого з прокурором, строку досудового розслідування злочину до моменту повідомлення особі про підозру. До того ж такої можливості продовження строку досудового розслідування кримінального проступку законодавцем не передбачено.

Водночас на практиці з урахуванням складності розслідування деяких кримінальних проступків необхідності проведення великої кількості слідчих (розшукових) дій для прийняття законного та обґрунтованого остаточного рішення в кримінальному провадженні строку досудового розслідування у дванадцять місяців може бути недостатньо [80, с. 183].

Погоджуємося з С. Максимовською, яка вважає необхідним передбачити можливість продовження строку досудового розслідування кримінального проступку до моменту повідомлення особі про підозру в разі неможливості закінчити таке у дванадцятимісячний строк [80, с. 184].

Безсумнівно, дискусійним буде питання стосовно того, хто саме такий строк зможе продовжити. Так, якщо звернутись до положень ч. 2 ст. 294 КПК України, вбачаємо, що строк досудового розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку може бути продовжений самостійно прокурором [80, с. 184].

Варіант продовження строків досудового розслідування кримінальних проступків до моменту повідомлення особі про підозру – самостійно прокурором, можна вважати першим. Крім цього, для унеможливлення зловживань з боку сторони обвинувачення, у такому випадку, доцільно передбачити необхідність чіткої мотивації причин, унаслідок яких неможливо закінчити розслідування у встановлені КПК України строки.

Другий варіант – це продовження строків досудового розслідування кримінальних проступків, до моменту повідомлення особі про підозру, слідчим суддею за клопотанням прокурора або дізнавача, погодженого з прокурором. Водночас у такому випадку варто зауважити, що запровадження досудового розслідування кримінальних правопорушень у формі дізнання прийнято з метою спрощення процедури їх розслідування, зменшення навантаження на органи досудового слідства [80, с. 185].

Безсумнівно, продовження строків слідчим суддею сприятиме необхідності належного обґрунтування такої потреби, однак збільшить навантаження на дізнавачів і прокурорів. Окрім цього, детальному

дослідженню підлягатиме питання щодо кількості разів, на які зможе бути продовжений строк досудового розслідування кримінальних проступків до моменту повідомлення особі про підозру, зокрема неодноразово чи певну чітко встановлену кількість разів.

У ч. 4 ст. 219 КПК України уточнено, що загальний строк досудового розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку може бути продовжено до одного місяця в таких випадках:

- повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку, у тому числі у випадку, якщо підозрюваний не визнає вину;
- затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298² КПК України;
- необхідності проведення додаткових слідчих (розшукових) дій;
- вчинення кримінального проступку неповнолітнім.

Водночас відповідно до ч. 1 ст. 298⁵ КПК України в разі необхідності проведення додаткових слідчих і розшукових дій строк дізнання може бути продовжений прокурором до тридцяти днів. Про продовження строку дізнання прокурор виносить постанову [71].

Зі змісту наведеної вище статті вбачається, що прокурор виносить постанову про продовження строку дізнання, лише в разі необхідності продовження такого строку для проведення додаткових слідчих і розшукових дій. Однак, як ми зазначали вище, строк дізнання може бути продовжений також у випадку вчинення кримінального проступку неповнолітнім, невизнання особою своєї вини, затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298² КПК України. До того ж з огляду на ч. 1 ст. 298⁵ КПК України прокурор у таких випадках не зобов'язаний виносити відповідну постанову про продовження строків дізнання. Окрім цього, вбачаємо неузгодженість між п. 1 ч. 4 ст. 219 КПК України, відповідно до якої строк дізнання може бути продовжений до одного місяця, та ч. 1 ст. 298⁵ КПК України, згідно з якою такий строк може бути продовжений до тридцяти днів.

Вважаємо, що кримінальне процесуальне законодавство має бути чітке, доступне та однозначне у своєму застосуванні, а тому, має унеможливити будь-які неточності. Зважаючи на зазначене, на нашу думку, необхідно внести відповідні зміни в ч. 1 ст. 298⁵ КПК України, узгодивши її з положеннями п. 1 ч. 4 ст. 219 КПК України та виклавши ч. 1 ст. 298⁵ КПК України в такій редакції: «У випадках, передбачених пунктами 1 і 2 частини 3 статті 219 цього Кодексу строк дізнання може бути продовжений прокурором до одного місяця. Про продовження строку дізнання прокурор виносить постанову».

Окрім цього, з огляду на практику досудового розслідування кримінальних проступків вважаємо за необхідне передбачити в чинному КПК України можливість продовження строків дізнання до двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку, у випадку неможливості його закінчення внаслідок особливої складності провадження. Заради уникнення можливих зловживань, гарантування дотримання прав осіб, яким повідомлено про підозру, таке продовження може здійснюватись слідчим суддею за клопотанням прокурора.

З метою унормування положень КПК України пропонуємо внести зміни до ч. 2 ст. 294 «Загальні положення продовження строку досудового розслідування», яку викласти в такій редакції:

«2. Якщо внаслідок складності провадження неможливо закінчити досудове розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку (дізнання) у строк, зазначений у пунктах 1 і 2 частини третьої статті 219 цього Кодексу, такий строк може бути продовжений прокурором у межах строку, встановленого частиною першої статті 298⁵ цього Кодексу, – до тридцяти днів».

На це вказують і респонденти органу досудового розслідування (63 %), які зазначили, що внесення таких змін будуть доцільними за необхідності продовження строку дізнання. Із 47 % опитаних працівників прокуратури погодилися з такою зміною до норми ч. 2 ст. 294 КПК України.

Після трьох років функціонування інституту кримінальних проступків хиби та неточності, допущені законодавцем, уже потребують невідкладного вирішення, у тому числі і з метою недопущення неоднозначного тлумачення кримінального процесуального закону. Зокрема, строки досудового розслідування кримінальних проступків, як і злочинів, розпочинаються та завершуються в порядку, встановленому ч. 1 ст. 219 КПК України. Крім цього, у статті проаналізовано ряд особливостей, притаманних строкам дізнання, як до повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку, так і після такого.

Слід зазначити, що ККС ВС дійшов висновку щодо строку досудового розслідування для кримінальних проступків, про що йдеться в постанові Верховного Суду від 6.06.2023 у справі № 461/9707/21 (провадження № 51-3012км22).

Так, суд першої інстанції ухвалою, яку апеляційний суд залишив без змін, кримінальне провадження про вчинення проступку закриття, посиляючись на п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України (закриття кримінального провадження, якщо після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи).

У касаційній скарзі сторона обвинувачення стверджувала, що в КПК України передбачено строки дізнання для кримінальних проступків після повідомлення особі про підозру, а не до цього моменту, а тому вважала, що закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК є неправильним.

Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду не погодився з такими доводами сторони обвинувачення, констатувавши таке.

Частиною 2 ст. 219 КПК України передбачено, що строк досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне

правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня повідомлення особі про підозру становить:

1) дванадцять місяців – у кримінальному провадженні щодо нетяжкого злочину;

2) вісімнадцять місяців – у кримінальному провадженні щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину.

У ч. 2 ст. 298 глави 25 КПК України «Особливості досудового розслідування кримінальних проступків» встановлено правило про те, що досудове розслідування кримінальних проступків (дізнання) здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень цієї глави.

Тобто КПК України не визначає строк дізнання для кримінальних проступків з моменту внесення відповідних відомостей до ЄРДР.

Кримінальні проступки за ст. 12 КК України є найменш суспільно небезпечними діяннями. На наступному щаблі градації за суспільною небезпекою – нетяжкі злочини.

У ч. 2 ст. 219 КПК України визначено строк досудового розслідування для нетяжких, тяжких та особливо тяжких злочинів.

З огляду на те, що кримінальні проступки є менш суспільно небезпечними діяннями порівняно з нетяжкими злочинами, строк їх розслідування не повинен бути більшим, ніж для нетяжких злочинів [18].

Аналізуючи наведені позиції, можна дійти висновку, що питання продовження строків досудового розслідування досі залишається актуальним і викликає чимало дискусій серед науковців та юристів. Строки досудового розслідування, після чергових змін у законодавстві, неодноразово ставали предметом аналізу національних судів і викликали дискусії серед правників. Намагаючись знайти оптимальну формулу для застосування цих змін, Верховний Суд неодноразово змінював свою позицію щодо правил продовження строків досудового розслідування в об'єднаних кримінальних провадженнях. Розуміння підходів Верховного Суду до окресленого питання

є вкрай важливим для побудови стратегії захисту прав учасників у межах кримінального провадження.

2.3. Початок досудового розслідування у формі дізнання

Початок досудового розслідування відіграє величезну роль у кримінальному провадженні. Реєстрація заяви чи повідомлення шляхом внесення відомостей до ЄРДР у кримінальному провадженні розпочинає правовідносини суб'єктів у кримінальному провадженні.

Ефективність розслідування кримінального правопорушення, проведення досудового розслідування та судового розгляду кримінального правопорушення залежить від професійного процесуального оформлення початкового етапу на досудовому розслідуванні, а також правильного вирішення питання щодо самого початку досудового розслідування.

У контексті неухильного виконання завдань, передбачених ст. 2 КПК України, суб'єкти, які приймають рішення щодо внесення відомостей про ймовірне кримінальне правопорушення, обов'язково мають зважати на характер цих відомостей та впевнитись, що вони мають об'єктивні ознаки кримінального правопорушення [109, с. 5].

Початок досудового розслідування має не лише юридичне, а й суспільне значення, оскільки від законності прийнятого рішення слідчого, дізнавача чи прокурора залежить рівень довіри населення до НПУ. Усе це дає підстави вважати, що в національному законодавстві досі існує нагальна проблема: як належним чином організувати діяльність уповноважених осіб щодо вирішення питання про початок досудового розслідування шляхом внесення відомостей до ЄРДР про кримінальне правопорушення.

На сучасному етапі розвитку кримінального процесуального законодавства слід виокремити позитивні зміни, до яких слід віднести той факт, що поняття досудового розслідування визначено в п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК

України. Так, досудове розслідування означає стадію кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Слушна позиція вченої Т. Барабаш щодо виокремлення трьох етапів досудового розслідування, а саме:

1) початковий (з моменту внесення відомостей до ЄРДР або як виняток, – отримання уповноваженими органами інформації про вчинене кримінальне правопорушення (під час огляду місця події – ч. 3 ст. 214 КПК України));

2) з моменту повідомлення особі про підозру починається наступний етап досудового розслідування;

3) завершальний етап – розпочинається з надання доступу до матеріалів сторонами кримінального провадження та закінчується складанням підсумкового рішення органу досудового розслідування [3].

Початок досудового розслідування є одним із найважливіших етапів для виконання завдань кримінального провадження, що передбачені ст. 2 КПК України, що пов'язано із дотриманням строків внесення відомостей до ЄРДР, визначенням підслідності та виконанням усіх інших імперативних вимог законодавця.

Правовою основою діяльності НПУ щодо реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події є Конституція України, закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховної Радою України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що регламентують питання початку досудового розслідування.

Пропонується в межах дослідження проаналізувати основні з них, а саме в контексті початкового етапу досудового розслідування. До основних із них належать:

– Конституція України: Закон України в редакції від 01.01.2020 № 254к/96-ВР, прийнятий ВР України 28.06.1996 [60].

Основний Закон України регламентує найважливіші суспільні відносини у всіх сферах життєдіяльності суспільства, зокрема й діяльність державних органів та їх посадових осіб, які здійснюють кримінальне переслідування й притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. Стаття 29 Конституції України захищає право на свободу та особисту недоторканність і містить приписи стосовно строків і порядку затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення. Також у ст. 55 Основного Закону зазначено, що «...кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб». Посадові особи, уповноважені здійснювати досудове розслідування, повинні розуміти цю норму, а також пам'ятати про право особи оскаржити їх рішення, дії або бездіяльності.

Типовими ситуаціями оскарження бездіяльності посадової особи є невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР або неналежне реагування на заяву чи повідомлення про кримінальне правопорушення.

Відповідно до ст. 56 «кожен ... має право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень».

Слід пам'ятати про цей припис на початку досудового розслідування під час здійснення процесуальних дій, які в практичній діяльності мають назву «збір первинного матеріалу», та в подальшому в процесі затримання особи, обшуку особи, житла або іншого володіння особи тощо, а також про

положення ст. 59 Конституції, у якій зазначено, що «кожен має право на професійну правничу допомогу».

Початок досудового розслідування нерідко пов'язаний із затриманням особи, тому важливо дотримуватися приписів ст. 57 (кожному гарантується право знати свої права та обов'язки); ст. 59 (право на правничу допомогу); ст. 62 (презумпція невинуватості) тощо [109, с. 17];

– Кримінальний процесуальний кодекс України в редакції від 04.10.2021 № 4651-VI, який є основоположним кодифікованим законом у галузі кримінального процесу, а також досудового розслідування та кримінального судочинства.

Главою 19 КПК України регламентовано загальні положення досудового розслідування. У цьому випадку слід акцентувати на те, що на основі норм цієї глави прийнято ряд нормативно-правових актів, які роз'яснюють застосування окремих положень. Нижче нами наведено перелік нормативно-правових актів у зв'язку із загальними положеннями досудового розслідування;

– Закон України «Про прокуратуру» в редакції від 11.07.2021 № 1697-VII [128]. Положення цього Закону визначає межі повноважень прокурора в кримінальному провадженні, адже відповідно до ст. 36 КПК України «прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням», а також прокурор є однією з ключових посадових осіб у межах досудового розслідування. У КПК України аналогічно до Закону України «Про прокуратуру» передбачено широкий перелік повноважень прокурора стосовно здійснення кримінального провадження;

– наказ Офісу генерального прокурора «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 30.09.2021 № 309 [113];

– Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 (у редакції від 20.12.2019) №

2617-VIII [113] внесені зміни до низки положень КК України та передбачено порядок спрощеного досудового розслідування щодо вчинення певних кримінальних правопорушень.

Також ч. 3 ст. 214 КПК України викладено в редакції, яка хоч і передбачила можливість проведення перевірки обставин та події вчиненого кримінального правопорушення шляхом відібрання пояснень, проведеннь медичного обстеження тощо, але обмежила можливості такої перевірки виключно для кримінальних проступків. Стосовно категорії кримінального правопорушення – злочин, у невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР слідчим може бути проведений тільки огляд місця події. Прийняття цього нормативно-правового акта пов'язано із створенням підрозділів дізнання та віднесенням до їх повноважень розслідування кримінальних проступків;

– Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення, затверджене наказом Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298. Робота із ЄРДР потребує розуміння механізму його роботи, порядку внесення відомостей та формування витягів для надання заявнику;

– крім цього, початок досудового розслідування регламентується Положенням про слідчі підрозділи Національної поліції України, затвердженим наказом МВС України «Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України» від 06.07.2017 № 570 [102]; Положенням про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України, затвердженим наказом МВС України від 20.05.2020 № 405 [126]; Положенням про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України, затвердженим наказом МВС України від 04.12.2023 № 981 [121] та іншими відомчими нормативними актами.

Підсумовуючи слід зазначити, що детальний аналіз законів України та інших нормативно-правових актів дає підстави вважати, що національне

законодавство має всі необхідні інструменти та умови для реалізації завдань кримінального судочинства щодо забезпечення неухильного дотримання прав людини на початковому етапі досудового розслідування, однак останнім часом у судовій практиці значно збільшилася кількість судових рішень, у яких визнається допущення порушень положень чинного законодавства на початку досудового розслідування, а саме щодо невнесення відомостей до ЄРДР [41].

Окремі аспекти сучасного інституту дізнання як форми досудового розслідування кримінальних проступків, у тому числі початку провадження дізнання, досліджували такі науковці, як С. С. Чернявський, Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков, А. Г. Гаркуша, А. Ф. Волобуєв, Т. А. Орлова, Є. І. Петриченко, А. І. Кунтій, А. Я. Хитра, О. Ф. Кобзар, М. Ю. Романов та ін.

Досудове розслідування є першою та центральною стадією кримінального провадження, на якій слідчий, дізнавач, прокурор, за участю інших фізичних та юридичних осіб, здійснюють збирання та перевірку доказів і формують судження про надання особі процесуального статусу – підозрюваний, а в разі відсутності такого – закривають кримінальне провадження.

Відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК України слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше ніж за 24 год після подання заяви, повідомлення про вчинений кримінальний проступок або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального проступку, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР, розпочати розслідування та через 24 год з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з ЄРДР.

Дізнавача, який здійснюватиме досудове розслідування у формі дізнання, визначає керівник органу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання – керівник органу досудового розслідування. Для цього готують відповідне доручення.

Проте до внесення відомостей про кримінальний проступок до ЄРДР допускається проведення слідчої (розшукової) дії та процесуальних дій для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку (ч. 3 ст. 214 КПК України), зокрема:

- 1) відібрано пояснення;
- 2) проведено медичне освідування;
- 3) отримано висновок спеціаліста та знято показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;
- 4) вилучено знаряддя та засоби вчинення кримінального проступку, речі й документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

Необхідність здійснення досудового розслідування у формі дізнання до внесення відповідних відомостей до ЄРДР може бути зумовлена й тим, що час, місце, обставини вчинення, виявлення кримінального проступку не дають змоги дізнавачу одразу внести відомості до ЄРДР з технічних причин або через відсутність фізичної можливості. Зволікання з проведенням слідчої (розшукової) дії та процесуальних дій, визначених ч. 3 ст. 214 КПК України, може призвести до втрати доказів у кримінальному провадженні.

Дізнавач невідкладно в письмовій формі повідомляє керівника органу прокуратури про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені ч. 5 ст. 214 КПК України.

На початку досудового розслідування у формі дізнання до ЄРДР серед іншого може бути внесено відомості про:

- час і дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;
- прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника;

- інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;

- попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

- передачу матеріалів і відомостей іншому органу досудового розслідування, дізнання або за місцем проведення досудового розслідування (ч. 5 ст. 36, ч. 7 ст. 214, ст. 216, 218, п. 4 ч. 2 ст. 301 КПК України);

- прізвище, ім'я, по батькові керівника органу прокуратури, прокурора, керівника органу досудового розслідування, слідчого, детектива, керівника органу дізнання, дізнавача (уповноваженої особи інших підрозділів), який уніс відомості до Реєстру та/або розпочав досудове розслідування та/або здійснює досудове розслідування чи процесуальне керівництво; дату та час затримання особи (звільнення).

Унесення відомостей до ЄРДР здійснюється з дотриманням строків, визначених КПК України та Положенням про ЄРДР, а саме про:

- заяву, повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення – у термін, визначений ст. 214 КПК України;

- призначення слідчого, дізнавача (уповноваженої особи іншого підрозділу), процесуального керівника, прийняття до провадження (у разі фактичного отримання матеріалів кримінального провадження) – невідкладно.

До витягу з ЄРДР включається інформація про:

- номер і дату реєстрації кримінального провадження (виділення матеріалів досудового розслідування);

- дату надходження заяви, повідомлення та дату й час внесення відомостей про заяву, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення до Реєстру, правову кваліфікацію кримінального

правопорушення, наслідок розслідування кримінального правопорушення; прізвище, ім'я, по батькові потерпілого, заявника (найменування юридичної особи та ідентифікаційний код Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань);

- короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

- прізвище, ім'я, по батькові та дату народження особи, якій повідомлено про підозру, найменування, код ЄДР, юридичну адресу, розрахунковий рахунок, місце та дату державної реєстрації юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, а також анкетні дані її представника;

- орган досудового розслідування; прізвище, ім'я, по батькові слідчого (слідчих) органів досудового розслідування, дізнавача (дізнавачів) органів дізнання, уповноваженої особи (осіб) іншого підрозділу, працівника (працівників) підрозділів детективів і внутрішнього контролю Національного бюро, які здійснюють досудове розслідування, та прокурора (прокурорів), який (які) здійснює(ють) процесуальне керівництво.

Увагу слід акцентувати на визначенні дізнавачем приводів для початку досудового розслідування у формі дізнання.

Відповідно до наказу МВС України від 08.02.2019 № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» джерелом інформації про кримінальні правопорушення та інші події (зокрема про кримінальні проступки) є:

- заяви (повідомлення) осіб, які надходять до органу (підрозділу) поліції, особи, уповноваженої на здійснення досудового розслідування, або службової особи, уповноваженої на прийняття та реєстрацію заяв (повідомлень);

– самостійно виявлені слідчим (дізнавачем) або іншою посадовою особою органу (підрозділу) поліції з будь-якого джерела обставини кримінального правопорушення;

– повідомлення осіб, які затримали підозрювану особу під час учинення або замаху на вчинення кримінального правопорушення, чи безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення, чи під час безперервного переслідування особи, яку підозрюють у його вчиненні;

– інше.

Положення про ЄРДР, порядок його формування та ведення (наказ Офісу Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298) також визначає перелік інших джерел, з яких виявлено обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення:

- 1) усна заява (повідомлення) про кримінальне правопорушення;
- 2) повідомлення підприємств, установ, організацій і посадових осіб;
- 3) матеріали правоохоронних та контролюючих державних органів про виявлення фактів вчинення чи підготовки до вчинення кримінальних правопорушень;

- 4) повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу, відповідно до ч. 2 ст. 207 КПК України;

- 5) повідомлення в засобах масової інформації; самостійне виявлення слідчим/дізнавачем (уповноваженою особою іншого підрозділу) кримінального правопорушення, у тому числі під час досудового розслідування;

- 6) дублікат заяви;

- 7) самостійне виявлення прокурором кримінального правопорушення за результатами перевірки в порядку нагляду;

- 8) самостійне виявлення прокурором кримінального правопорушення.

Отже, підставами початку кримінального провадження у формі дізнання є:

- 1) заяви про вчинений кримінальний проступок, які можуть бути усними або письмовими (заяви можуть надійти від фізичних чи юридичних осіб);
- 2) повідомлення про вчинений кримінальний проступок, якими можуть бути:
 - 2.1) повідомлення підприємств, установ, організацій і посадових осіб;
 - 2.2) повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу, відповідно до ч. 2 ст. 207 КПК України;
 - 2.3) повідомлення в засобах масової інформації;
- 3) самостійне виявлення слідчим, дізнавачем із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального проступку, зокрема під час досудового розслідування;
- 4) самостійне виявлення прокурором із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального проступку, а саме за результатами перевірки в порядку нагляду, зокрема під час здійснення нагляду за додержанням і застосуванням законів;
- 5) самостійно виявлені посадовою особою правоохоронних і контролюючих державних органів факти вчинення чи підготовки до вчинення кримінальних проступків.

Під час ознайомлення з матеріалами кримінальних проваджень у межах розгляду питання «підстави до початку провадження дізнання» можемо визначити, що майже 55 % справ підставою початку розслідування мали – повідомлення про вчинений кримінальний проступок; 32 % – усна чи письмова заява про вчинений кримінальний проступок; 11 % – самостійне виявлення слідчим, дізнавачем із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального проступку, зокрема під час досудового розслідування; 2 % – повідомлення в засобах масової інформації та за

результатами перевірки в порядку нагляду виявлення прокурором про вчинення кримінального проступку.

Відповідно до п. 2 розділу III Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події (наказ МВС України від 08.02.2019 № 100), письмові заяви (повідомлення), що надійшли до центрального органу управління поліцією, головного управління Національної поліції, у яких є відомості, що вказують на вчинення кримінального правопорушення, після їх реєстрації службою діловодства працівники підрозділів діловодства невідкладно доповідають керівникові відповідного органу, після чого за його резолюцією невідкладно, але не пізніше ніж за 24 год з часу реєстрації заяви чи повідомлення надсилають до органів (підрозділів) поліції нижчого рівня, а копії цих матеріалів – до відповідного структурного підрозділу органу поліції за напрямом діяльності.

Заяви й повідомлення про інші події, що надійшли до чергової служби центрального органу управління поліцією, головних управлінь Національної поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділів (управлінь, відділів, відділень) поліції, у яких немає відомостей, що вказують на вчинення кримінального правопорушення, уповноважена службова особа після реєстрації в ІТС ПНП (журналі ЄО) невідкладно, але не пізніше ніж за 24 год, передає керівнику відповідного органу (підрозділу) поліції або особі, яка виконує його обов'язки, для розгляду та прийняття рішення згідно із Законом України «Про звернення громадян» або Кодексом України про адміністративні правопорушення [45].

Прийняття заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зокрема про кримінальні проступки, та інші події в органах (підрозділах) поліції незалежно від місця й часу їх учинення, повноти отриманих даних, особи заявника здійснює цілодобово, безперервно та невідкладно орган (підрозділ) поліції, до якого надійшла така інформація.

Усні заяви (повідомлення) від осіб уповноважена службова особа органу (підрозділу) поліції або інший поліцейський, до повноважень якого це належить, вносить до протоколу прийняття заяви про кримінальне правопорушення та іншу подію; у разі особистого звернення заявника до органу (підрозділу) поліції з письмовою заявою (повідомленням) уповноважена службова особа органу (підрозділу) поліції її (його) приймає та реєструє [45].

Особу, яка заявляє або повідомляє про кримінальний проступок, попереджають про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину, передбачену ст. 383 КК України.

Якщо заява (повідомлення) надійшла до органу (підрозділу) поліції внаслідок особистого звернення заявника, уповноважена службова особа оформлює та видає заявникові талон повідомлення Єдиного обліку про прийняття і реєстрацію заяви (повідомлення) про кримінальне правопорушення та іншу подію [123].

У разі самостійного виявлення з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про кримінальний проступок, поліцейський невідкладно, але не пізніше ніж за 24 години, рапортом доповідає про це керівникові органу поліції або особі, яка виконує його обов'язки [79].

Заявників письмово повідомляють про прийняття, реєстрацію заяви (повідомлення) про кримінальне правопорушення, внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення до ЄРДР, початок досудового розслідування.

Кожен орган досудового розслідування, в тому числі й орган дізнання повинен знати, які саме матеріали досудового розслідування він має право розслідувати, щоб не вийти за межі своєї компетенції. Для цього існують правила про підслідність кримінального провадження [79].

Підслідність кримінального провадження – це сукупність встановлених законом ознак провадження, відповідно до яких воно належить до певного органу досудового розслідування [69]. Таким чином, підслідність зумовлює

правильний розподіл матеріалів досудового розслідування між різними органами досудового розслідування.

Під час визначення органу, що здійснюватиме досудове розслідування у формі дізнання, застосовуються правила підслідності, передбачені ст. 216 КПК України.

Визначення місця проведення досудового розслідування у формі дізнання має свої критерії:

1. Досудове розслідування у формі дізнання здійснюється дізнавачем того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального проступку.

2. Якщо слідчому із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до його компетенції, він проводить розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність.

3. Якщо місце вчинення кримінального правопорушення невідоме або його вчинено за межами України, місце проведення досудового розслідування визначає відповідний прокурор з урахуванням місця виявлення ознак кримінального правопорушення, місця перебування підозрюваного чи більшості свідків, місця закінчення кримінального правопорушення або настання його наслідків тощо.

4. Якщо під час досудового слідства буде встановлено, що особа вчинила кримінальний проступок за відсутності в її діях складу злочину, слідчий за погодженням із прокурором надсилає матеріали кримінального провадження керівнику органу дізнання з урахуванням підслідності.

Якщо під час здійснення дізнання буде встановлено, що особа вчинила злочин, дізнавач за погодженням із прокурором надсилає матеріали кримінального провадження керівнику органу досудового розслідування з урахуванням підслідності.

5. Спори про підслідність вирішує керівник органу прокуратури вищого рівня.

Водночас привід до початку досудового розслідування має правове значення лише в єдності з підставами. Як зазначалося вище, у чинному КПК України немає прямої вказівки на підстави для початку досудового провадження. Лише в ч. 6 ст. 214 КПК України вказується про те, що слідчий, дізнавач поряд з іншими відомостями, встановленими в ч. 5 ст. 214 КПК України, повинен у письмовій формі повідомити прокурора про підставу для початку досудового розслідування. Водночас результати аналізу ст. 214 чинного КПК України дають можливість дійти висновку, що така підстава вказана в ч. 1 цієї статті, а саме – обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Підстави для початку досудового розслідування є оціночною правовою категорією, тому наявність таких підстав, а саме обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 214 КПК України), визначаються уповноваженою особою залежно від результатів зіставлення наявних даних, що містяться у відповідних приводах до початку досудового розслідування, та ознак злочину. Ознаки злочину та ознаки складу злочину – це різні за своїм змістом поняття, хоча й взаємопов'язані між собою.

Встановлення певних ознак злочину закономірно тягне за собою і встановлення певних елементів складу злочину, а встановлена сукупність певних елементів складу злочину створює можливість для визначення певних ознак складу злочину і навпаки. Питання про наявність кола ознак кримінального правопорушення як підстав для початку кримінального провадження, а також даних про конкретні елементи його складу повинні вирішуватися дізнавачем, слідчим та прокурором у кожному конкретному випадку залежно від характеру кримінального правопорушення, індивідуальних особливостей і конкретних обставин його вчинення [109, с. 34].

2.4. Закінчення досудового розслідування у формі дізнання

Необхідною умовою забезпечення конституційного принципу законності в кримінальному провадженні є належним чином організована діяльність органів досудового розслідування, прокурора та суду щодо встановлення всіх фактичних обставин вчинення кримінального правопорушення з метою досягнення об'єктивної істини. Законне й обґрунтоване прийняття рішення про закінчення досудового розслідування забезпечує реалізацію завдань кримінального провадження. Дотримання правової процедури під час закінчення досудового розслідування є однією з основних гарантій захисту прав і законних інтересів учасників кримінального провадження. Такий захист має відбуватися шляхом чіткого виконання уповноваженими органами та посадовими особами своїх обов'язків.

Деякі аспекти закінчення досудового розслідування досліджували у своїх працях науковці, зокрема: О. Ю. Татаров, Г. І. Глобенко, А. Я. Дубинський, О. О. Торбас, проте з деяких питань наразі немає одностайності, все ж спільним є те, що певні положення дійсно потребують доопрацювання.

Питаннями визначення та характеристики закінчення досудового розслідування переймалася достатня кількість учених. Різні думки щодо самого поняття «закінчення досудового розслідування» та класифікацій форм висловили такі науковці, як Ю. П. Алєнін, Г. І. Глобенко, А. Г. Каткова, Т. В. Каткова та ін.

Так, одні вчені зазначають, що закінчення досудового слідства повинно відбуватися лише тоді, коли всі його завдання виконані, тим самим характеризуючи цей етап досудового розслідування через мету, що була поставлена та досягнута особою, яка проводила досудове розслідування [74, с. 511].

Т. В. Каткова зазначає, що закінчення досудового слідства – важливий етап провадження щодо кримінальної справи, на якому слідчий завершує свою плідну роботу щодо дослідження доказів, які викривають особу у

вчиненні злочину, і приймає остаточне рішення про подальший рух кримінальної справи [54, с. 5].

Однак Г. І. Глобенко вказує на те, що закриття кримінального провадження не можна ототожнювати лише з прийняттям певного рішення, тому що закриття провадження характеризується цілою низкою процесуальних дій [34, с.8].

Не було однастайності думок серед учених і під час виокремлення самих форм закінчення досудового розслідування: вказували і на п'ять [74, с. 511], і на шість форм [34, с. 9].

У світлі наукових думок позитивним зрушенням можна назвати те, що законодавець уперше закріпив у КПК України визначення досудового розслідування. У п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України зазначається, що досудове розслідування – це стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Тобто на цей момент КПК України офіційно ототожнив поняття «закінчення досудового розслідування» та «прийняття кінцевого процесуального рішення». Водночас можна дійти висновку, що це поняття було викладено дещо некоректно.

Законодавець у ст. 3 КПК України визначив досудове розслідування як стадію, тим самим розширивши для правозастосувачів межі для тлумачення цього положення. Однак необхідно наголосити, що будь-яка стадія кримінального судочинства має свої особливості. Ці особливості проявляються у наявності специфічних завдань, які притаманні певній стадії кримінального провадження, визначеному колом суб'єктів, можливості (чи неможливості) проведення будь-яких процесуальних дій, специфічному характеру кримінальних процесуальних відносин тощо. Те визначення, яке

пропонується ст. 3 КПК України, не містить жодної з окреслених ознак. Водночас внесення відповідних змін до цього положення допомогло б одразу визначити особливості стадії досудового розслідування, що значно полегшило б роботу як науковців, так і практиків [163, с. 14–15].

Тож позитивним зрушенням можна зазначити закріплення чіткого переліку форм закінчення досудового розслідування, який надано у ст. 283 КПК України.

Водночас слід зауважити, що наукових робіт, які присвячено в цілому лише закінченню досудового розслідування, досить мало (порівняно з дослідженнями більш конкретних інститутів кримінального процесуального права). Це пояснюється самою правовою природою цього поняття.

Поділяємо думку О. Драгоненка, який зазначає, що досудове розслідування закінчується тоді, коли виконані всі його завдання. Визнати досудове розслідування закінченим – значить визнати, що немає необхідності проведення будь-яких ще слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій, спрямованих на збирання, перевірку й дослідження доказів: усі необхідні докази для ухвалення підсумкового рішення зібрані, перевірені, досліджені та належним чином оцінені [47, с. 100].

Стаття 283 КПК України визначає загальні положення щодо закінчення досудового розслідування. У ній зазначається, що особа має право:

- а) на розгляд обвинувачення проти неї в суді в найкоротший строк;
- б) на закінчення досудового розслідування шляхом закриття провадження.

Досудове розслідування визнається закінченим, коли виконані вимоги ст. 91 КПК України про встановлення обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні.

Згідно з ч. 1 ст. 301 КПК України закінчення досудового розслідування кримінальних проступків здійснюється згідно з загальними правилами, передбаченими КПК України, з урахуванням особливостей, передбачених ст. 301 КПК України. Під час дізнання застосовуються вимоги щодо закінчення

досудового розслідування, але з особливостями, передбаченими для досудового розслідування кримінальних проступків [82, с. 53].

У ст. 301 КПК України визначено особливості закінчення дізнання, які визначають, що дізнавач зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298² цього Кодексу, подати прокурору всі зібрані матеріали дізнання разом із повідомленням про підозру, про що невідкладно письмово повідомляє підозрюваного, його захисника, законного представника, потерпілого.

Прокурор зобов'язаний не пізніше трьох днів після отримання матеріалів дізнання разом з повідомленням про підозру, а в разі затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298² цього Кодексу, протягом двадцяти чотирьох годин здійснити одну із зазначених дій:

- 1) прийняти рішення про закриття кримінального провадження, а в разі затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298² цього Кодексу, – про негайне звільнення затриманої особи;
- 2) повернути дізнавачу кримінальне провадження з письмовими вказівками про проведення процесуальних дій з одночасним продовженням строку дізнання до одного місяця та звільнити затриману особу (у разі затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298² цього Кодексу);
- 3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або про звільнення від кримінальної відповідальності;
- 4) у разі встановлення ознак злочину направити кримінальне провадження для проведення досудового слідства.

У випадку, передбаченому п. 3 ч. 2 ст. 301 КПК України, строк затримання особи не повинен перевищувати сімдесяти двох годин з моменту затримання до початку розгляду провадження про кримінальний проступок у суді.

У випадку, передбаченому п. 4 ч. 2 цієї статті, строк затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298² цього Кодексу, зараховується до строку тримання особи під вартою.

У разі прийняття прокурором рішення про звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор зобов'язаний у межах строків, визначених ч. 2 цієї статті, забезпечити надання особі, яка вчинила кримінальний проступок, або її захиснику, потерпілому чи його представнику копій матеріалів дізнання шляхом їх вручення, а в разі неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень, зокрема шляхом надсилання копій матеріалів дізнання за останнім відомим місцем проживання чи перебування таких осіб. У разі відмови вказаних осіб їх отримати чи зволікання з отриманням вони вважаються такими, що отримали доступ до матеріалів дізнання.

Про відмову від отримання копій матеріалів дізнання чи неотримання таких копій складається відповідний протокол, який підписується прокурором та особою, яка відмовилася отримувати, або прокурором, якщо особа не з'явилася для отримання копій матеріалів дізнання [16, с. 300].

Доречним є зазначити, що в разі скасування прокурором постанови слідчого, дізнавача чи прокурора про закриття кримінального провадження, у якому жодній особі не було повідомлено про підозру, у зв'язку з її незаконністю та необґрунтованістю період з моменту ухвалення постанови про закриття кримінального провадження до моменту її скасування не включається до строку досудового розслідування [19].

Такий висновок сформулювала об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (далі – ОП ККС), розглянувши касаційну скаргу засудженого.

Як зазначила ОП ККС, закриття кримінального провадження – це форма закінчення досудового розслідування, що є заключним етапом розслідування, на якому прокурор, слідчий чи дізнавач підбивають підсумок

провадження, аналізують та оцінюють сукупність зібраних доказів і на цій основі формулюють у постанові висновок про неможливість подальшого провадження через наявність передбачених законом обставин [19].

Фактично з цього моменту припиняється кримінальне переслідування, оскільки унеможлиблюється подальше проведення СРД та збирання доказів, припиняються повноваження щодо постановлення процесуальних рішень і вчинення процесуальних дій суб'єктами досудового розслідування, закінчується функція судового контролю за дотриманням прав та інтересів осіб під час досудового розслідування. Подальше розслідування, після закриття кримінального провадження, є неможливим доти, доки постанова про закриття кримінального провадження не буде скасована.

Отже, закриття кримінального провадження як одна із форм закінчення досудового розслідування зумовлює припинення перебігу строків досудового розслідування.

Закон надає право слідчому, дізнавачу закрити кримінальне провадження у випадках, передбачених п. 1, 2, 4¹, 9, 9¹ ч. 1 ст. 284 КПК України, якщо жодній особі не повідомлялося про підозру. Право закрити кримінальне провадження надано слідчому, дізнавачу й у випадках, передбачених ч. 10 ст. 284 КПК України.

Отже, врахування строків досудового розслідування в закритому кримінальному провадженні в той час, коли КПК України не передбачає вчинення процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень, суперечить вимогам ст. 2 КПК України.

ОП ККС наголосила, що в кримінальних провадженнях, у яких жодній особі не повідомлено про підозру, не може йтися про обмеження чи порушення прав людини в контексті ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод тому, що конвенційні гарантії стосуються заборони на обмеження/звуження прав конкретної особи, щодо якої ведеться досудове розслідування, чи підозрюваного [108].

Коротко визначимо порядок прийняття процесуального рішення у формі обвинувального акта та суб'єктний склад осіб, уповноважених на його прийняття.

Так, обвинувальний акт складається:

1) слідчим чи дізнавачем, після чого обов'язково затверджується прокурором. У такому випадку обвинувальний акт підписується особою, яка склала обвинувальний акт (слідчий чи дізнавач) та особою, яка його затвердила (прокурор);

2) лише прокурором, зокрема у випадку, коли він не погодиться з обвинувальним актом, що був складений слідчим чи дізнавачем. У такому випадку обвинувальний акт підписується лише прокурором, який його склав і не потребує затвердження. Жодне інше процесуальне рішення сторони обвинувачення не підлягає затвердженню або погодженню як прокурором, так і керівником органу досудового розслідування, органу дізнання чи органу прокуратури;

3) обвинувальний акт – єдине процесуальне рішення сторони обвинувачення, яке не може бути скасовано прокурором у кримінальному провадженні або прокурором вищого рівня, як незаконне або необґрунтоване. Тому, оскаржувати обвинувальний акт саме прокурору або прокурору вищого рівня є недієвим та неможливим. Водночас відповідно до положень ч. 2 ст. 303 КПК України скарга на обвинувальний акт, як процесуальне рішення, що не може бути розглянута на стадії досудового розслідування, може бути предметом розгляду під час підготовчого провадження в суді згідно з правилами ст. 314–316 цього Кодексу;

4) обвинувальний акт – єдине процесуальне рішення, яке не має класичної структури, притаманної такому документу. На відміну від таких видів процесуальних рішень як постанова слідчого, дізнавача, прокурора та ухвала, вирок і постанова суду, обвинувальний акт не має нормативно закріпленого поділу на вступну, мотивувальну та резолютивну частину. Навіть, якщо детально вивчити перелік вимог щодо процесуального змісту

обвинувального акта, які викладені у ст. 291 КПК, та проаналізувати їх, то можна дійти висновку про те, що обвинувальний акт складається лише зі вступної та мотивувальної частин, які структурно не розділені, а резолютивної частини не містить взагалі. Тобто обвинувальний акт є єдиним процесуальним рішенням, яке не має змісту прийнятого рішення, оскільки обвинувальним актом рішення не приймається. Проте з положень ч. 4 ст. 110 КПК України вбачається, що саме по собі складання, підписання та затвердження обвинувального акта і є втіленням прийнятого рішення сторони обвинувачення про висунення обвинувачення особі у вчиненні кримінального правопорушення та його подальшого підтримання прокурором у суді [50]

На нашу думку, необхідно розмежувати невідповідність обвинувального акта вимогам КПК України за ступенем тяжкості та визначити різні юридичні наслідки цього.

Поділяємо думку правників, які вказують на необхідність внесення змін до Закону, а саме: п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України викласти в такій редакції «повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору для усунення недоліків, якщо вони не відповідають вимогам ч. 2 ст. 291 цього Кодексу». Крім того, доповнити ч. 3 ст. 314 КПК України пунктом 7 такого змісту «скасувати обвинувальний акт за наслідком розгляду скарги в порядку ч. 2 ст. 303 КПК України та закрити судове провадження». У такому випадку кримінальне провадження повертається до стадії досудового розслідування та вважається незавершеним і не закінченим [49].

Клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру має відповідати вимогам ст. 291 КПК України, а також містити інформацію про захід виховного характеру, який пропонується застосувати або інформацію про примусовий захід медичного характеру, який пропонується застосувати, та позицію щодо можливості забезпечення участі особи під час судового провадження за станом здоров'я [49].

А. Іванець зосереджує увагу, що терміни «завершення» та «закінчення» у лінгвістичному розумінні є словами синонімами, тобто означають одну й ту саму подію. Проте в розумінні їх застосування в кримінальному процесі стосовно стадії досудового розслідування ці терміни є абсолютно різними, мають відмінну правову природу та призводять до різних юридичних наслідків [49].

Отже, у кримінальному процесі терміни «завершення» та «закінчення» досудового розслідування часто використовуються як синоніми, однак вони можуть мати невеликі відмінності в юридичному контексті. Загалом «закінчення» вказує на завершення етапу досудового розслідування і може відбуватися різними шляхами, такими як закриття кримінального провадження, направлення справи до суду або звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності.

Для розуміння того, чому ці терміни не є тотожними, необхідно окремо розглянути їхні спільні та відмінні риси. Спільного в них набагато менше, а тому варто почати з того, що ці два терміни об'єднує.

По-перше, і «завершення досудового розслідування», і «закінчення досудового розслідування» безпосередньо пов'язано з відповідною стадією кримінального провадження. Тобто саме юридична конструкція «завершення досудового розслідування» та «закінчення досудового розслідування» має розглядатися цілісно, нерозривно й може відбуватися лише на стадії досудового розслідування та ні в якому разі на жодній іншій стадії кримінального провадження.

По-друге, і «завершення досудового розслідування», і «закінчення досудового розслідування» безпосередньо пов'язано з особливим видом процесуального рішення в кримінальному провадженні, яким є обвинувальний акт (ч. 4 ст. 110, п. 3 ч. 2 ст. 283 КПК України) [49].

На цьому спільні риси вичерпуються і починаються ознаки, які відрізняють «завершення досудового розслідування» та «закінчення досудового розслідування».

Закінчення та завершення слідства – це різні етапи провадження. Завершення пов'язане з відповідним оголошенням прокурора та можливістю сторін ознайомитися з матеріалами протилежної. Закінчення пов'язане зі зверненням прокурора до суду з обвинувальним актом.

Зокрема, завершення досудового розслідування є процесуальною дією, яка настає автоматично з прийняттям рішення у формі обвинувального акта, адже відповідно до ч. 4 ст. 110 КПК України «обвинувальний акт є процесуальним рішенням, яким прокурор висуває обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудове розслідування» [49].

Фактично, це єдина норма в чинному КПК України, яка чітко вказує на момент завершення досудового розслідування, із яким пов'язані інші процесуальні дії, права та обов'язки учасників кримінального провадження.

Закінчення досудового розслідування є процесуальною подією, яка настає автоматично у зв'язку із вчиненням прокурором однієї з передбачених ч. 2 ст. 283 КПК України дій, а саме:

- закриття кримінального провадження;
- звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Також вважаємо необхідним зазначити, що ст. 290 КПК України визначає, що відкриття матеріалів іншій стороні може здійснюватися в межах таких процедур: відкриття матеріалів досудового розслідування та відкриття матеріалів дізнання. Відкриття матеріалів дізнання відбувається в порядку, передбаченому ст. 301 «Особливості закінчення дізнання» і 314 «Підготовче судові засідання» КПК України.

Так у ч. 5 ст. 301 КПК України зазначається, що в разі прийняття рішення про звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру

прокурор зобов'язаний у межах строків, визначених ч. 2 цієї статті, забезпечити надання особі, яка вчинила кримінальний проступок, або її захиснику, а також потерпілому чи його представнику копій матеріалів дізнання шляхом їх вручення. У разі неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень, зокрема шляхом їх надсилання за останнім відомим місцем проживання чи перебування таких осіб [71].

У разі відмови чи зволікання з отриманням указані особи вважаються такими, що отримали доступ до матеріалів дізнання. Про відмову від отримання копій матеріалів дізнання чи їх неотримання складається відповідний протокол, який підписується прокурором та особою, яка відмовилася отримувати, або прокурором, якщо особа не з'явилася для отримання копій матеріалів дізнання.

Отже, процесуальні дії, які передбачені ст. 290 КПК України, відбуваються лише у випадку, коли сторона обвинувачення дійде висновку про можливість звернення в майбутньому до суду з обвинувальним актом або клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру й лише після завершення досудового розслідування. Це пов'язано із забезпеченням дотримання принципу змагальності в майбутньому судовому розгляді та реалізацією стороною захисту права на захист.

У всіх інших випадках ознайомлення зацікавлених учасників кримінального провадження з матеріалами досудового розслідування має відбуватися в порядку, передбаченому ст. 221 КПК України [71].

Також відмінність полягає в тому, що відомості про закінчення досудового розслідування в обов'язковому порядку мають бути внесеними до ЄРДР (ч. 3 ст. 283 КПК України), водночас як для завершення досудового розслідування КПК України такого не вимагає.

І ще одна відмінна ознака полягає в категоричній забороні кримінальним процесуальним законом проведення СРД, спрямованих на збирання доказів після закінчення досудового розслідування, водночас як

вчинення таких дій після завершення досудового розслідування КПК України не заборонено. Єдина умова полягає в тому, що результати таких дій і отримані ними відомості повинні бути відкриті протилежній стороні в порядку ст. 290 КПК України, інакше суд не зможе їх прийняти як докази під час судового розгляду [49].

Підсумовуючи, можемо зазначити, що правильне трактування понять «завершення» та «закінчення» досудового розслідування має суттєве значення в кримінальному провадженні. Будь-які помилки у викладенні термінів під час складання процесуальних документів дають можливість правникам мати змогу на їх використання на користь своїх клієнтів і фактично звести нанівець весь процес досудового розслідування.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі розглянуто та проаналізовано процесуальне становище суб'єктів і процесуальний порядок досудового розслідування у формі дізнання.

Проведене дослідження дозволяє дійти таких висновків:

1. Досліджено права та обов'язки дізнавача, як основного суб'єкта досудового розслідування у формі дізнання.

2. Обґрунтовано необхідність доповнити ч. 2 ст. 39¹ КПК України пунктом 4¹, де визначити повноваження керівника органу дізнання здійснювати досудове розслідування у формі дізнання, користуючись повноваженнями дізнавача.

3. Запропоновано необхідність внесення змін до п. 25¹ ст. 3 «Визначення основних термінів Кодексу», де визначити уповноважену особу на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків, як суб'єкта розслідування кримінальних проступків. Наведено авторське поняття «уповноважена особа на здійснення досудового розслідування

кримінальних проступків» – службова особа, уповноважена наказом Голови Національної поліції України, начальниками ГУНП, начальниками відповідних територіальних підрозділів поліції або особами, які виконують їх обов’язки, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків.

Засвідчена в установленому порядку копія наказу про уповноваження працівника поліції здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків надсилається до органу прокуратури відповідного рівня для внесення адміністраторами ЄРДР відповідних відомостей про реєстратора до довідника організаційної структури ЄРДР і надання працівнику поліції, уповноваженому здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків, доступу до ЄРДР.

4. Обґрунтовано необхідність внести зміни до чинного КПК України, а саме доправове врегулювання діяльності суб’єктів, уповноважених на здійснення дізнання, наразі потребує вдосконалення передусім шляхом внесення змін до законодавчих актів, що визначають процесуальний статус зазначених осіб. Найсуттєвішими проблемними аспектами в цьому контексті є:

- положення щодо наділення уповноваженої особи інших підрозділів повноваженнями здійснювати дізнання викладені без урахування принципу правової визначеності (ст. 8 Конституції України), зокрема чітко не визначене коло таких осіб, порядок та особливості їх залучення до здійснення функцій дізнавача;

- положеннями ст. 19 та 92 Конституції України передбачено, що виключно законами України визначаються організація і діяльність органів досудового розслідування, водночас ключовим регулятором діяльності підрозділів дізнання в системі НПУ є підзаконний нормативно-правовий акт – затверджене відповідним наказом Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів НП України, натомість Закон України «Про Національну поліцію» окремо не визначає питання організації і діяльності підрозділів дізнання НПУ;

– неузгодженість норм КПК України, що закріплюють повноваження дізнавачів у частині можливості проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема п. 3 ч. 2 ст. 40¹ КПК України фіксує повноваження дізнавача проводити або доручати їх проведення іншим суб'єктам, водночас статті КПК України прямо не передбачають право дізнавача звертатися з клопотанням про проведення, наприклад, обшуку, адже в ч. 3 ст. 234 КПК України дізнавач не вказується як суб'єкт, який може звертатися до слідчого судді з відповідним клопотанням як слідчий або прокурор. На практиці це призводить до неоднозначної позиції слідчих суддів у задоволенні таких клопотань;

– прогалини в положеннях КПК України, що регламентують повноваження керівників органів дізнання, зокрема, невіднесення до них заступників, неможливість створення груп дізнавачів для розслідування складних проступків.

5. Проаналізовано низку проблемних аспектів правового регулювання щодо загального строку досудового розслідування кримінальних проступків, у результаті чого вважаємо, що строк не може бути більшим, аніж для нетяжких злочинів.

6. Запропоновано внести зміни до ч. 2 ст. 294 «Загальні положення продовження строку досудового розслідування», яку викласти в такій редакції:

«2. Якщо внаслідок складності провадження неможливо закінчити досудове розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку (дізнання) у строк, зазначений у пунктах 1 і 2 частини третьої статті 219 цього Кодексу, такий строк може бути продовжений прокурором у межах строку, встановленого частиною першої статті 298⁵ цього Кодексу, – до тридцяти днів».

7. Проаналізовано, що причинами до початку досудового провадження є:

1) заяви про вчинене кримінальне правопорушення, які можуть бути усними або письмовими (заяви можуть надійти від фізичних чи юридичних осіб);

2) повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, що можуть бути: а) повідомлення підприємств, установ, організацій і посадових осіб; б) повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу, відповідно до ч. 2 ст. 207 КПК України; в) повідомлення в засобах масової інформації;

3) самостійне виявлення слідчим, дізнавачем із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинене кримінальне правопорушення, зокрема під час досудового розслідування;

4) самостійне виявлення прокурором із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення вчинене кримінальне правопорушення, а саме за результатами перевірки в порядку нагляду, зокрема під час здійснення нагляду за додержанням і застосуванням законів;

5) самостійно виявлені посадовою особою правоохоронних і контролюючих державних органів факти вчинення чи підготовки до вчинення кримінального правопорушення.

8. Підкреслимо, що правильне трактування термінів «завершення» та «закінчення» досудового розслідування має суттєве значення в кримінальному провадженні. Будь-які помилки у викладенні термінів під час складання процесуальних документів дають можливість правникам мати змогу використання їх на користь своїх клієнтів і фактично звести нанівець весь процес досудового розслідування.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ФОРМІ ДІЗНАННЯ

3.1. Слідчі (розшукові) дії як засоби збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання

Частина 1 ст. 223 КПК України, яка закріплює визначення СРД, зокрема – це дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Слід зазначити, що окремі практики та науковці вважають, що законодавче визнання слідчих (розшукових) дій є недосконалим і таким, що не повною мірою відповідає сутності слідчих (розшукових) дій як засобам отримання доказів у кримінальних провадженнях.

У науковій літературі окремі аспекти інституту слідчих (розшукових) дій досліджували Ю. П. Аленін, І. Е. Биховський, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, В. А. Журавель, В. С. Зеленецький, О. В. Капліна, В. С. Кузьмічов, О. М. Ларін, Л. М. Лобойко, І. М. Лузгін, Є. Д. Лук'янчиков, О. Р. Михайленко, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, М. А. Погорецький, С. М. Стахівський, М. С. Строгович, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, Ю. М. Чорноус, С. А. Шейфер, В. Ю. Шепітько, В. П. Шибіко, М. Є. Шумило та інші фахівці. Водночас серед науковців немає одностайності щодо визначення дефініції слідчих (розшукових) дій, а саме ж поняття слідчих (розшукових) дій як засобів отримання доказів у кримінальних провадженнях [142, с. 82].

Необхідність вивчення СРД покликана зміною кримінального процесуального законодавства, з'являються нові види кримінальних правопорушень, а також удосконалюються старі засоби та способи вчинення правопорушень, злочинці у своїй кримінально протиправній діяльності почали використовувати новітні технічні засоби та ретельніше готуються до

вчинення кримінального правопорушення, застосовуючи психологічні прийоми, та ґрунтовніше вивчають діяльність органів досудового слідства, що зумовлює необхідність удосконалення вітчизняного законодавства, особливо в розділі слідчих (розшукових) дій [57].

Кожен науковець по-своєму трактує поняття СРД, тому його тлумачення надто різноманітне. Однак усі судження науковців умовно можна поділити на дві групи: широке та вузьке значення.

Широке значення – це всі дії слідчого, які він здійснює під час кримінального провадження. Вузьке значення – це дії слідчого пізнавального характеру, спрямовані на повне та неупереджене встановлення всіх необхідних обставин у кримінальному провадженні [56, с. 276].

Як вважає О. Ларін, слідча дія – це спосіб здійснення норм кримінально-процесуального законодавства, також прийняття слідчим заяви в тій самій кримінальній справі про злочин чи явки з повинною [77, с. 58].

С. Шейфер розглядає слідчі дії, як комплекс заходів збирання доказів, врегульовані чинним КПК України, які реалізуються уповноваженою на те особою і становлять низку пошукових і засвідчувальних операцій, що спрямовані на отримання (збирання) доказів чи перевірку вже наявних у кримінальному провадженні [141].

О. Фунікова зазначає, що слідчі дії – це елемент доказових дій, які спрямовані на накопичення та аналіз доказів у кримінальному провадженні, що виокремлюється від інших дій своїм примусовим характером [56, с. 277].

Такого висновку дійшов І. Биховський, що слідчі дії – це вид пізнавальної діяльності уповноваженої особи щодо виявлення, збирання, дослідження, фіксації та вилучення доказів у кримінальному провадженні [141, с. 54].

Як зазначає О. Котюк, слідчі дії – це елемент доказових дій, що поєднують у собі розкриття, закріплення та дослідження доказів у відповідному кримінальному провадженні [64].

О. Капліна окреслює слідчі дії, як дії, що спрямовані на знаходження, скупчення чи аналіз уже наявних доказів у кримінальному провадженні [53].

Такі науковці, як М. Михеєнко, В. Нор, В. Шибіко, В. Горбачов, Ю. Горшевий, Л. Удалова, В. Тертишник сформулювали слідчі дії, як елемент процесуальних дій, які поєднанні з виявленням, фіксацією та перевіркою доказів у відповідному кримінальному провадженні.

С. Стахівський розумів слідчі дії, як частину процесуальних дій, які спрямовані на збирання та перевірку доказів у кримінальному провадженні та мають відмінність від інших дій слідчого своєю силою процесуального примусу [156].

М. Погорецький, крім функції отримання і перевірки доказів, додає ще функцію оцінювання доказів у справі. Науковець вважає, що слідчі дії – це вид процесуальних дій, що здійснюються в порядку з кримінально-процесуальним законодавством, уповноваженими на те особами, що мають владні повноваження примусового характеру, для одержання доказів у провадженні (розкриття фактичних даних та їх джерел, перевірка та оцінка, а також надання статусу доказу), перевірки та оцінки цих доказів та їх використання в кримінальному провадженні [100, с. 165].

Під слідчими (розшуковими) діями Д. Б. Сергєєва й О. С. Старенький пропонують розуміти заходи, що складаються з сукупності пошуково-пізнавальних, розшукових та посвідчувальних прийомів, проводяться спеціально уповноваженим кримінальним процесуальним законом суб'єктом у визначеному для кожного з них порядку з метою виявлення й закріплення фактичних даних і відомостей про їх джерела для отримання доказів у кримінальних провадженнях [142, с. 87].

Проаналізувавши законодавство та дослідивши різні поняття слідчих (розшукових) дій, В. Сердюк дійшов висновку, що слідчі (розшукові) дії – це один із видів процесуальних дій досудового розслідування, що спрямований на повне, законне та неупереджене виконання уповноваженою кримінальним процесуальним законодавством особою встановлених прав і обов'язків для

того, щоб якісно отримати (зібрати) докази або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні [143, с. 258].

Одним із найкращих визначень поняття «слідчі дії» дав такий науковець, як В. В. Вапнярчук, а саме – це регламентовані кримінальним процесуальним законом дії, спрямовані на формування або дослідження доказової основи правової позиції певного суб'єкта доказування, які суттєво зачіпають права і законні інтереси людини, здійснюються компетентною посадовою особою та пов'язані з можливістю застосування заходів державного процесуального примусу в забезпеченні їх проведення або безпосередньо під час проведення [66].

Згідно з кримінальним процесуальним законодавством головним інструментом доказування в кримінальному провадженні є СРД, що відповідно до п. 2 ст. 91 КПК України розкриваються у збиранні, розслідуванні та аналізі доказів з метою визначити факти, є важливими для кримінального провадження, а тому здійснюються для втілення завдання кримінального судочинства стосовно ретельного, швидкого та безстороннього дослідження певного кримінального правопорушення [10, с. 24].

Керуючись ст. 93 КПК України, сторона обвинувачення, тобто слідчий, дізнавач, прокурор здійснюють збирання доказів через провадження СРД та негласних слідчих (розшукових) дії (далі – НСРД), виклик та одержання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, підприємств і організацій, юридичних та фізичних осіб предметів, даних, документів, рішень експертів чи ревізій і постанов перевірок, здійснення інших доказових дій. Збирання доказів у відповідному кримінальному провадженні стороною захисту чи потерпілим виконується шляхом витребування та одержання від органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, фізичних та юридичних осіб предметів, даних, документів, рішень експертів чи ревізій та постанов перевірок, а також подання клопотання слідчому чи прокурору, як

наслідок розпочинається початок слідчих (розшукових) дій та інших дій процесуального характеру.

Загальні вимоги, що врегульовані в ст. 223 КПК України, також заслуговують на увагу у зв'язку з тим, що положення цієї норми застосовують під час здійснення будь-якої СРД з урахуванням особливостей її виконання, регламентованих нормами, що врегульовують процесуальний порядок їх проведення.

Слушною вважаємо думку О. А. Осауленка, А. В. Самодіна, Г. М. Степанової, які вказують, що загальні вимоги до проведення слідчих дій – це встановлені кримінальним процесуальним законом загальні положення щодо процесуальної форми проведення слідчих (розшукових) дій, метою яких є забезпечення реалізації загальних положень кримінального провадження та досягнення його завдань на стадії досудового розслідування [145, с. 52].

В. В. Коваленко, Л. Д. Удалова, Д. П. Письменний зазначають, що загальні положення досудового розслідування – це визначені законом на основі засад кримінального провадження положення, які відображають характерні риси та особливості досудового розслідування як стадії, своїми вимогами спонукають органи досудового розслідування до швидкого, повного та неупередженого дослідження всіх обставин кримінального провадження, виконання завдань цієї стадії та охорони в ній прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб [66, с. 214].

Також важливою функцією є процес збирання доказів, що виявляється в пошуковій діяльності уповноваженої особи відповідно до кримінально-процесуального законодавства, що має на меті знаходження слідів кримінального правопорушення, матеріальних доказів [56, с. 278].

С. О. Пришляк до ознак СРД відносить:

- здійснення уповноваженою законом особою, що здійснює процесуальне керівництво в кримінальному судочинстві;
- має на меті одержання доказів чи перевірку вже наявних, що мають значення в кримінальному провадженні;

- уповноважена особа здійснює свої права та обов'язки в межах, визначених кримінальним процесуальним законодавством;
- є одним з видів процесуальних дій досудового розслідування, що здійснюються у формі досудового слідства чи дізнання [110, с. 419].

В. П. Сердюк зазначає, що «слідчі (розшукові) дії» спрямовані на розкриття, протоколювання, накопичення, перевірку, аналіз їх уповноваженою відповідно до закону особою (слідчим, дізнавачем, керівником досудового розслідування та прокурором) [143, с. 256].

Якщо звернутися до міжнародного досвіду застосування СРД, доречним буде зазначити, що в Латвії КПК закріплено поняття «слідчої дії», яку визначає доказовим процесом, що спрямований на одержання даних чи перевірку вже одержаних даних у визначеному кримінальному провадженні [70].

КПК Молдови в розділі під назвою «Докази та засоби доказування» не вказує словосполучення «слідчі дії», а лише закріплено методи та способи доказування [165].

У КПК ФРН дії, які спрямовані на одержання потрібної інформації мають назву засоби (§ 100а, 100е, 100і) чи слідчі дії (§ 162, 165, 168) [88, с. 303].

У КПК Казахстану законодавець не закріпив поняття та завдання слідчих дій, проте окреслив ґрунтовний список слідчих і негласних слідчих дій, що можуть бути здійсненні в разі отримання санкції прокурора [164].

Якщо розглядати за видами СРД, то слід звернутися до чинного КПК України, де у главі 20 визначено:

1) допит: одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб (ст. 224 КПК України), допит під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225 КПК України), особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи (ст. 226 КПК України), допит у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232 КПК України);

2) пред'явлення для впізнання: особи (ст. 228 КПК України), речей (ст. 229 КПК України), трупа (ст. 230 КПК України), а також пред'явлення для впізнання осіб чи речей у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232 КПК України);

3) обшук (ст. 233–236 КПК України);

4) огляд: місцевості, приміщення (житла або іншого володіння особи), речей та документів (ст. 237 КПК України), трупа (ст. 238 КПК України), огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією (ст. 239 КПК України), місця вчинення кримінального правопорушення (п. 2 ч. 2 ст. 520 КПК України);

5) слідчий експеримент (ст. 240 КПК України);

6) освідування особи (ст. 241 КПК України);

7) підстави проведення експертизи (ст. 242–244 КПК України);

8) отримання зразків для експертизи (ст. 245 КПК України);

9) зняття показань технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису (ст. 245¹).

Окрім цього в ст. 300 КПК України виокремлено особливості провадження СРД під час досудового розслідування кримінальних проступків.

Так, для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені цим Кодексом, та негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені ч. 2 ст. 264 та ст. 268 цього Кодексу, а також відбирати пояснення для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку, проводити медичне освідування, отримувати висновок спеціаліста, що має відповідати вимогам до висновку експерта, знімати показання технічних приладів і технічних засобів у провадженнях щодо вчинення кримінальних проступків, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, вилучати знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі й документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які

виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей, до внесення відомостей про кримінальний проступок до ЄРДР [71].

Отже, СРД виступають основним елементом системи способів збирання доказів на стадії досудового розслідування. Обшук, як один із їх різновидів, є чи не найдієвішим інструментом формування доказової бази під час здійснення кримінального провадження. Згідно з положеннями чинного кримінального процесуального закону це також одна з небагатьох примусових слідчих дій, яка може бути проведена без згоди осіб, які володіють обшукуваними об'єктами. Тому процедура обшуку детально регламентується відповідними статтями глави 20 КПК, що має назву «Слідчі (розшукові) дії», та нормативами ст. 30 Конституції України.

На думку Н. П. Черняк, обшук – це слідча (розшукова) дія, яка спрямована на примусове обстеження ділянок місцевості, приміщень, тіла людини, її одягу та особистих речей, що здійснюється в межах кримінального процесуального закону уповноваженою на те особою за дотримання гарантій прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб з метою пошуку (виявлення) та вилучення (затримання) конкретних джерел доказової інформації (матеріальних об'єктів), які можуть мати значення для справи [183, с. 149].

Водночас фактичне проведення обшуку пов'язане із суттєвим обмеженням конституційних прав і свобод особи. Саме тому така процедура підлягає судовому контролю з боку слідчого судді, який виконує особливу роль у досудовому провадженні й виступає гарантом реалізації та дотримання конституційної засади недоторканності житла/іншого володіння.

Доречним буде зазначити правову позицію Верховного Суду, що вказує на те, що докази, отримані під час огляду та обшуку, які були проведені з порушенням правил, передбачених ч. 2 ст. 234, ч. 2 ст. 237, ч. 3 ст. 233 КПК, а також, якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, є недопустимими [103].

Також проблемним питанням необхідно визначити вимоги до ухвали про проведення обшуку, постановленої після його проведення, зокрема щодо зазначення в ній строку її виконання та про вилучені речі й документи.

Зокрема, якщо ухвала про проведення обшуку приймається після проведення обшуку/огляду, то в ній повинно бути зазначено про виявлені та вилучені за результатом обшуку речі й документи, а також така ухвала не повинна мати строку її виконання, оскільки обшук/огляд уже фактично проведений. Якщо зміст наявної в матеріалах справи ухвали слідчого судді свідчить про надання дозволу на проведення обшуку в майбутньому, то він і не може вважатися таким, що легалізує проведений у житлі невідкладний огляд місця події. У такому разі складений протокол у частині проведеного огляду території домоволодіння та будинку є недопустимим доказом [104].

Наведений підхід відповідає європейським стандартам у галузі прав людини та прецедентній практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Так, у справі «Класс та інші проти Німеччини» від 1978 року ЄСПЛ наголошує, що принцип верховенства права виходить, зокрема, із того, що втручання органів виконавчої влади у права людини має підлягати ефективному нагляду, який, як правило, повинна забезпечувати судова влада, це має бути судовий нагляд, який найкращим чином забезпечує гарантії незалежності, безсторонності та належної правової процедури [153].

Тому, проведення обшуку без ухвали слідчого судді визнається істотним порушенням вимог КПК України й тягне за собою визнання такої слідчої дії незаконною, а отриманих доказів – недопустимими. Згідно з п. 1 ч. 2 ст. 87 КПК України суд зобов'язаний визнати істотним порушенням прав людини і основоположних свобод здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов.

Особливої актуальності проблема правового регулювання інституту СРД і, зокрема, обшуку набула в процесі новелізації КПК України

спрощеним порядком досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень .

Внесення змін, передбачених у Законі України від 22.11.2018 № 2617-VIII, у кримінальному провадженні з'явився новий учасник – дізнавач. Водночас судова практика свідчить про наявність значної кількості проблемних питань, пов'язаних із діяльністю цього суб'єкта кримінальних процесуальних відносин.

Одна з основних колізій у нормах чинного КПК України якраз і стосується належності дізнавача, як суб'єкта на проведення СРД у кримінальному провадженні. Отже, між положеннями п. 2 ч. 2 ст. 40¹ КПК України та нормами, які регламентують порядок проведення СРД, чітко визначено проблематику. Так, у ст. 40¹ КПК України передбачено, що дізнавач уповноважений проводити СРД та НСРД у випадках, установлених КПК України. Однак у главі 20 КПК відсутні будь-які приписи стосовно повноважень дізнавача на їх проведення (окрім норми, закріпленої в ч. 3 ст. 233 КПК України). Тобто законодавець у вказаній главі КПК України чітко визначає слідчого та прокурора, які уповноважені на проведення СРД.

У результаті опитування респондентів, нами також визначено, що суди відмовляли в задоволенні клопотання на проведення обшуку дізнавачеві, саме на підставі, що не є суб'єктом проведення обшуку (34 %).

Результати аналізу судової практики свідчать, що слідчими суддями розглядаються та вирішуються клопотання дізнавачів про дозвіл на проведення слідчих дій, які потребують попереднього отримання судового рішення, і, зокрема, обшуку.

Водночас рішення, ухвалені за результатами розгляду цих клопотань, мають абсолютно протилежний зміст. Наприклад, слідчий суддя Роменського міськрайонного суду Сумської області І. М. Машина задовольнила клопотання старшого інспектора сектору дізнання Роменського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Сумській області Д. М. Ситника, погоджене прокурором Роменської місцевої прокуратури

О. О. Сухоставець, про надання дозволу на проведення обшуку в Сумському обласному державному нотаріальному архіві [173].

Як убачається зі змісту ухвали, слідчий суддя в мотивувальній частині рішення ототожнила дізнавача зі слідчим, що є неприпустимим, оскільки, попри схожість їхніх процесуальних повноважень, це зовсім різні учасники кримінального провадження [39].

Утім, на практиці трапляється й інший підхід до цієї проблематики. Так, ухвалою слідчого судді Рівненського міського суду Рівненської області від 17.07.2020 відмовлено в задоволенні клопотання дізнавача Рівненського ВП ГУНП в Рівненській області лейтенанта поліції О. М. Горбатюка про надання дозволу про проведення обшуку в кримінальному провадженні № 12020180010002699. Слідчий суддя, відмовляючи в задоволенні поданого клопотання, зазначив в ухвалі, що КПК України не наділив дізнавача правом звертатися до слідчого судді з клопотанням про надання дозволу на проведення обшуку.

Як зазначив Рівненський апеляційний суд: «Згідно з вимогами п. 4 ч. 2 ст. 40¹ КПК України, дізнавач уповноважений звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій [39].

Колегією суддів шляхом системного аналізу положень кримінального процесуального законодавства встановлено, що обшук є слідчою (розшуковою) дією, порядок проведення якої регламентується ст. 234 КПК України, що входить до глави 20 «Слідчі (розшукові) дії» КПК України. Тому колегія суддів вважає помилковим висновок слідчого судді суду першої інстанції про те, що Кримінальний процесуальний кодекс України не наділив дізнавача правом звертатися до слідчого судді з клопотанням про надання дозволу на проведення обшуку» [174].

Ми не поділяємо позицію С. В. Давиденка, який зазначає, що саме таке обґрунтування відповідає правильному тлумаченню та застосуванню норм

КПК України та корелює із загальними засадами кримінального провадження [39, с. 53–54].

Чому? На нашу думку, буквальне тлумачення ст. 234 КПК України можна визначити таким, яке потребує внесення змін. А під час обґрунтування необхідності проведення обшуку дізнавачем необхідно звертатися до системного аналізу сукупних норм таких, як: п. 2–3 ч. 2 ст. 40¹, де визначено, що дізнавач уповноважений проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених КПК України; ч. 1 ст. 300 КПК України прямо вказує, що для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені цим Кодексом, та негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені ч. 2 ст. 264 та ст. 268 [71].

В обґрунтування викладеного, доречним є зазначити, що глава 20 КПК України не визначає суб'єкта «дізнавач», який уповноважений проводити СРД. Це, на жаль, не стосується лише окремих СРД або обшуку. Так, якщо буквально посилатися на норми Закону щодо належного суб'єкта проведення СРД, то майже всі дії дізнавач не має повноважень проводити, наприклад:

– допит – ч. 9 ст. 224 КПК України зазначає: слідчий, прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб...;

– пред'явлення особи для впізнання – ч. 1 ст. 228 КПК України: перед тим, як пред'явити особу для впізнання, слідчий, прокурор попередньо з'ясовує...;

– пред'явлення речей для впізнання – ч. 1 ст. 229 КПК України: перед тим, як пред'явити для впізнання річ, слідчий, прокурор або захисник спочатку запитує...;

– огляд – ч. 1 ст. 237 КПК України: з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей, документів та комп'ютерних даних.

Отже, якщо буквально читати Закон, то навіть огляд за її видами дізнавач не вповноважений проводити. Це не всі СРД, де дізнавач не визначений як належний суб'єкт проведення, інші види СРД трактуються законотворцем виключними суб'єктами – слідчий, прокурор, ми вказали на деякі види, які навіть не потребують звернення до слідчого судді.

Цікавою є позиція О. О. Торбаса, який зазначає, що фактичного спрощення досудового розслідування кримінальних проступків не відбулося, адже і судді, і прокурори вимагають проведення всіх необхідних процесуальних дій для того, щоб у судовому засіданні довести винуватість особи «поза розумним сумнівом». Тому, за своїм обсягом таке розслідування мало чим відрізняється від досудового розслідування злочинів, а інколи під час розслідування кримінальних проступків проводять навіть більше процесуальних дій, адже правове регулювання особливостей досудового розслідування кримінальних проступків не є чітким, що стає причиною прискіпливішого ставлення процесуального керівника до процесуальних дій, які були проведені [162].

Сторона обвинувачення скаржиться, що для розслідування незначних кримінальних правопорушень, у яких матеріальна шкода є мінімальною, витрачається занадто багато часу, зусиль та ресурсів для їх розслідування. У зв'язку з цим можна констатувати, що на цей момент інститут розслідування кримінальних проступків не відповідає тій меті, яка була на нього покладена – спростити кримінальне провадження.

Повертаючись до питання правового регулювання, необхідно зазначити, що основні зміни до КПК України в частині розслідування, розгляду та вирішення кримінальних проступків були внесені 2018 року Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [162].

Наприклад, з'явився п. 4¹ ч. 1 ст. 3 КПК України, відповідно до якого дізнавачем визнається службова особа підрозділу дізнання органу

Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, у випадках, установлених КПК України, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків. Крім того, згідно з ч. 1 ст. 40¹ КПК України дізнавач під час здійснення досудового розслідування наділяється повноваженнями слідчого. Він може проводити гласні та негласні слідчі (розшукові) дії, доручати їх проведення оперативним підрозділам, звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про їх проведення, а також виконувати інші дії, які передбачені ч. 2 ст. 40¹ КПК України [71].

Саме таке формулювання дало змогу стверджувати, що дізнавач і слідчий у кримінальному провадженні мають майже однакові повноваження, які відрізняються лише специфікою здійснення дізнання. Проте аналіз інших положень КПК України такий висновок не підтверджує.

До прикладу, відповідно до ч. 5 ст. 55 КПК України постанову про відмову у визнанні потерпілим може виносити лише слідчий та прокурор, адже в цьому положенні відсутнє слово «дізнавач». Саме на підставі цього особа, якій було відмовлено у визнанні потерпілим, звернулася до слідчого судді Дарницького районного суду м. Києва, адже «відповідно до ч. 5 ст. 55 КПК України повноваження на винесення постанови про відмову у визнанні потерпілим є тільки у прокурора та слідчого, а не в дізнавача». У цьому випадку слідчий суддя відмовив у задоволенні скарги, зазначивши, що «відповідно до пункту 5 ч. 1 ст. 303 КПК України на досудовому провадженні особою, якій відмовлено у визнанні потерпілою, може бути оскаржено рішення прокурора, слідчого, дізнавача про відмову у визнанні потерпілим [163].

Тому аргументи скарги ОСОБА_1 про відсутність у дізнавача повноважень на винесення постанови про відмову у визнанні потерпілим суд

не приймає, оскільки зазначена вище норма безпосередньо передбачає можливість оскарження як рішення прокурора та слідчого про відмову у визнанні потерпілим, так і дізнавача» (Ухвала слідчого судді Дарницького районного суду м. Києва від 18.03.2021 (справа № 753/5117/21). Тобто відповідно до чинного КПК України дізнавач не має права виносити постанову про відмову у визнанні потерпілим, але така «неможлива» постанова може бути оскаржена до слідчого судді [163].

Ми погоджуємося з висновком О. О. Торбаса, що зміни до КПК України в частині регулювання повноважень дізнавача є хаотичними. Якщо поррахувати всі випадки, коли законодавець «забув» вказати слово «дізнавач» у відповідних положеннях КПК України, то всього їх кількість становить 198 випадків, а саме: ч. 1–2 ст. 9, ч. 2 ст. 20, ч. 4 ст. 22, ч. 1 ст. 24, ч. 1 ст. 25, ч. 3 ст. 28, ч. 3 ст. 29, ч. 2, 6 ст. 36, ч. 3, 7 ст. 42, ч. 3–4 ст. 44, ч. 4–6 ст. 46, ч. 2 ст. 47, ч. 1–2 ст. 48, ч. 1–2 ст. 49, ч. 1–2 ст. 53, ч. 5, 7 ст. 55, ч. 1 ст. 56, ст. 57, ч. 3 ст. 60, ч. 3, 7 ст. 64¹, ч. 4 ст. 65, ч. 2 ст. 66, ч. 1–2 ст. 67, ч. 3 ст. 68, ч. 5 ст. 71, ч. 1 ст. 75, ч. 1–2 ст. 78, ч. 3 ст. 83, ч. 1 ст. 84, ч. 1 ст. 92, ч. 3 ст. 93, ч. 1 ст. 94, ч. 3–4 ст. 95, ч. 7 ст. 97, ч. 4 ст. 99, ч. 2–3, 7, 9 ст. 100, ч. 2 ст. 104, ч. 2 ст. 105, ч. 1 ст. 106, ч. 4 ст. 107, ч. 1 ст. 109, ч. 1 ст. 111, ч. 1 ст. 112, ч. 2 ст. 130, назва глави 11, ч. 1–2 ст. 133, ч. 1 ст. 134, ч. 1, 6 ст. 135, ч. 2 ст. 136, ч. 1 ст. 137, ч. 1, 5 ст. 139, ч. 2 ст. 140, ч. 1 ст. 141, ч. 1, 3 ст. 142, ч. 2 ст. 144, ч. 1 ст. 145, ч. 1 ст. 146, ч. 2 ст. 147, ч. 1 ст. 148, ч. 2–3 ст. 149, ч. 1–2 ст. 150, ч. 1 ст. 150, ч. 1 ст. 151, ч. 1 ст. 155, ч. 1 ст. 156, ч. 1 ст. 157, ч. 1 ст. 160, ч. 2 ст. 166, ч. 1–3 ст. 168, ч. 2–3 ст. 169, ч. 1 ст. 170, ч. 1–2, 5 ст. 171, ч. 1–3 ст. 172, ч. 7 ст. 173, ч. 1 ст. 175, ч. 3–4 ст. 176, ч. 2 ст. 177, ч. 3 ст. 179, ч. 6 ст. 180, ч. 1, 3 ст. 184, ч. 2 ст. 185, ч. 1, 5 ст. 194, ч. 2, 5 ст. 195, ч. 1 ст. 198, ч. 1–3 ст. 200, ч. 3 ст. 208, ч. 2 ст. 212, ч. 5 ст. 214, ч. 1–2, 4, 6 ст. 218, ч. 1–2 ст. 222, ч. 3, 5, 7 ст. 223, ч. 9 ст. 224, ч. 3 ст. 227, ч. 1 ст. 228, ч. 1 ст. 229, ч. 1 ст. 232, ч. 2, 5–6, 11 ст. 232, ч. 3–6 ст. 234, ч. 1–2 ст. 235, ч. 1–7 ст. 236, ч. 1, 3, 6–7 ст. 237, ч. 1, 5–6 ст. 240, ч. 1–2 ст. 241, ч. 2 ст. 242, ч. 3 ст. 245, ч. 6 ст. 246, ч. 2 ст. 247, ч. 2–4 ст. 248, ч. 1 ст. 253, ч. 1 ст. 266, ч. 1 ст. 275, ч. 2–3 ст. 276, ч. 1 ст. 277, ч. 1, 4 ст. 278,

ч. 1 ст. 279, ч. 1 ст. 281, ч. 1, 3 ст. 282, ч. 1 ст. 294, ч. 3–4 ст. 459, ч. 1, 7 ст. 469, ч. 3 ст. 519, ч. 1 ст. 551, ч. 3 ст. 558, ч. 2 ст. 563, ч. 2–3 ст. 564, ч. 3 ст. 598, ч. 3 ст. 599 [163].

Безсумнівно, такі недоліки можна навіть не помітити, адже вони стосуються або загальних положень, або тих положень, які можна замітити іншими (як у прикладі з постановою про відмову у визнанні потерпілим). Такі колізії в Законі, на жаль, створюють проблеми в процесі розслідування кримінального провадження, відповідно до чого є негайна необхідність внесення змін до чинного КПК України.

Проте, як свідчить судова практика, конкретно в частині проведення обшуків позиції суддів розділилися. Наприклад, відповідно до ухвали слідчого судді Самарського районного суду м. Дніпропетровська від 03.09.2021 (справа № 206/3932/21) слідчий суддя відмовив у задоволенні скарги адвоката на постанову дізнавача про відмову в задоволенні клопотання на обшук, адже «за загальними правилами КПК України клопотання має бути підписане безпосередньо слідчим, який звернувся до слідчого судді та погоджене прокурором. Таким чином, враховуючи викладене вище, дізнавач не уповноважений вирішувати по суті питання стосовно проведення обшуку за клопотанням потерпілого чи його представника» [163].

Проте в результаті прискіпливішого аналізу реєстру судових рішень, можна дійти висновку, що таке судове рішення не можна вважати сталою судовою практикою. У цілому можна зазначити, що позиції суддів щодо допуску дізнавачем до проведення обшуку розділилися і здебільшого залежать від красномовності прокурора під час вирішення цього питання судом, ніж від конкретних нормативних орієнтирів [163].

Якщо зосередити увагу саме на аргументації ВС, а не на формулюванні постанов, то можна дійти висновку, що дізнавач може проводити обшук навіть попри той факт, що законодавець не вказує на нього в ч. 1 ст. 236 КПК

України, адже це «дозволило законодавцю уникнути переобтяження тексту Кодексу...».

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що єдиним дієвим способом вирішення окресленої проблеми є внесення змін до КПК України. Проте допоки такі зміни будуть внесені, то під час судових засідань можна використовувати зазначені позиції ВС для обґрунтування власної позиції.

Доречним у розрізі нашого питання буде зазначити позитивну законодавчу позицію щодо питання проведення та особливостей слідчих дій в умовах воєнного стану, що відбулась після прийняття Закону України від 14.04.2022 № 2201-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану».

Цей нормативно-правовий акт вносить зміни в КПК України та новий розділ «Особливий режим досудового розслідування судового розгляду під час воєнного стану» [120].

Особливістю проведення СРД під час воєнного стану стало тим, що слідчий, прокурор чи дізнавач може не залучати до участі в слідчих діях понятих, спираючись на те, що обстановка, яка діє на час проведення слідчої дії, не дає змоги залучити понятих. Участь незаінтересованих осіб у проведенні СРД є однією із гарантій їх законності. У мирний час обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії [184].

В умовах воєнного стану виняток із загального права обумовлюється двома підставами:

- об'єктивна неможливість залучення понятих, тобто відсутність поза волею особи, яка проводить відповідну СРД, унаслідок певних обставин можливості залучити зазначених учасників кримінального провадження;

– потенційна небезпека для життя чи здоров'я понятих, яка пов'язана із обстановкою та обставинами, за яких проводиться відповідна процесуальна дія.

Слідчий, прокурор, який проводить відповідну слідчу (розшукову) дію в умовах воєнного стану, повинні оцінити наявність зазначених підстав та прийняти рішення щодо залучення/незалучення понятих. Насамперед потрібно враховувати фактор реальної або потенційної небезпеки та фактор швидкої змінюваності обстановки, що вказує на невідкладність проведення таких дій з метою збереження доказової інформації [36].

Наступна особливість – це можливість проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану в нічний час (з 22 години до 6 години) [71].

В умовах воєнного стану виняток із загального права обумовлюється двома підставами:

– об'єктивна неможливість залучення понятих, тобто відсутність поза волею особи, яка проводить відповідну слідчу (розшукову) дію, внаслідок певних обставин можливості залучити зазначених учасників кримінального провадження;

– потенційна небезпека для життя чи здоров'я понятих, яка пов'язана з обстановкою та обставинами, за яких проводиться відповідна процесуальна дія.

Слідчий, прокурор, який проводить відповідну слідчу (розшукову) дію в умовах воєнного стану, повинні оцінити наявність зазначених підстав та прийняти рішення щодо залучення/незалучення понятих. Передусім потрібно враховувати фактор реальної або потенційної небезпеки та фактор швидкої змінюваності обстановки, що вказує на невідкладність проведення таких дій з метою збереження доказової інформації [36].

Безсумнівно, що бойові дії зумовлюють високий ступінь небезпеки для понятих та інших учасників, слідчих, захист і охорона життя та здоров'я яких превалює над факультативною фіксацією кримінальних процесуальних дій,

оскільки будь-яке скупчення осіб є потенційною ціллю для засобів дистанційного ураження [76, с. 344].

Суттєво змінені також правила використання показань, отриманих в умовах воєнного стану. Відповідно до ч. 11 ст. 615 КПК України показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

Показання, отримані під час допиту підозрюваного, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо у такому допиті брав участь захисник, а хід і результати проведення допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

До рекомендацій фіксування результатів огляду місця події в умовах небезпечних факторів зумовлених обстановкою, пов'язаною із воєнним станом, відносять складання протоколу в небезпечних умовах з використанням матеріалів фото-, відеозапису, план-схем, чернеток і нотатків, у тому числі з використанням диктофонів, засобів, що дозволяють здійснювати аудіо-та відеокomentування проведення слідчої (розшукової) дії («відеоакустична чернетка»), які зроблені безпосередньо на місці події.

Під час проведення огляду місця події в умовах бойової обстановки, а також поєднаному з аварійно-пошуковими та аварійно-рятувальними роботами, необхідно пересуватися до небезпечної зони, де якомога швидше фіксується обстановка, робляться відповідні заміри, фіксується місце виявлення та знаходження трупа, вилучення речових доказів тощо. Необхідно обстановку фіксувати на технічні носії, а також швидко записувати до чернеток, з подальшим занесенням до протоколу огляду місця

події, який доцільно складати поза межами небезпечної зони [76, с. 296-297; 111].

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що ст. 615 КПК України в певних її частинах має посилення на повноваження дізнавача, як належного суб'єкта під час розслідування кримінального провадження в умовах воєнного стану.

3.2. Негласні слідчі (розшукові) дії під час досудового розслідування у формі дізнання

З метою врегулювання загальних процедур організації проведення негласних слідчих дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні забезпечення додержання конституційних прав і законних інтересів учасників досудового розслідування, швидкого, повного та неупередженого розслідування злочинів 2012 року було затверджено Інструкцію про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні (далі – Інструкція) [51].

У ч. 1 ст. 246 КПК України визначено, що НСРД є різновидом СРД, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України.

Правову основу проведення НСРД, захисту інформації під час проведення цих слідчих дій становлять Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, закони України «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про оперативно-розшукову діяльність», Порядок організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 02.10.2003 № 1561-12 (далі – Порядок), Звід

відомостей, що становлять державну таємницю, затверджений наказом Служби безпеки України від 12.08.2005 № 440 і зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17.08.2005 за № 902/11182 (далі – ЗВДТ) та інші нормативно-правові акти.

Окремі питання НСРД досліджували такі вчені, як: В. Д. Берназ, В. І. Васишинчук, В. І. Галаган, О. І. Галаган, А. П. Глушко, В. Г. Гончаренко, М. Л. Грібов, Ю. М. Грошевий, М. М. Єфімов, В. В. Зарубей, В. А. Колесник, М. І. Костін, О. М. Ларін, В. Т. Маляренко, Л. М. Лобойко, Д. Й. Никифорчук, В. Т. Нор, М. А. Погорецький, В. Д. Пчолкін, І. В. Рогатюк, Д. Б. Сергєєва, О. В. Сачко, Є. Д. Скулиш, О. Ю. Татаров, В. М. Тertiшник, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітько, М. Є. Шумило та ін.

Реалізація інституту НСРД на досудовому розслідуванні у формі дізнання є більш теоретичною ніж практичною інституцією. Чому? Спробуємо з'ясувати окреслене питання в цьому дослідженні.

Негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом СРД, яким властиві всі ознаки останніх. Однак додатковою для них ознакою слід визначити їх негласний характер проведення (неочевидність, скритність, прихованість від осіб, які в них не беруть участь, у тому числі й суб'єктів, стосовно яких вони проводяться) [90].

У п. 1.5. розділу 1 Інструкції зазначено, що НСРД – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених ст. 246 КПК України.

Таке саме поняття НСРД визначено і в ч. 1 ст. 246 КПК України. НСРД проводяться у випадках, якщо відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.

У ст. 300 КПК України визначено, що для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі СРД, передбачені Кодексом, та НСРД, передбачені ч. 2 ст. 264 та ст. 268 КПК України. Отже,

проведення під час дізнання всього спектра НСРД, передбаченого КПК України, заборонено, йдеться лише про окремі їхні види.

Отже, негласність як властивість НСРД призвела до їх «наближення» до оперативно-розшукових заходів. Наприклад, М. В. Даньшин, зважаючи на особливий порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зазначає, що КПК України доповнено засобами «оперативно-розшукового характеру» [40, с. 23].

Слід зазначити, що розслідування та розкриття злочинів здійснюється обома видами діяльності: кримінальною процесуальною й оперативно-розшуковою. Попри їх подібність за пізнавальними можливостями в отриманні інформації, вони регулюються різними законодавчими актами. Підстави та порядок проведення НСРД регулюються нормами КПК України, а оперативно-розшукових заходів – Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [127].

Вище в дослідженні ми підкреслювали прогалини щодо відсутності закріплення в нормах КПК України належності суб'єкта – дізнавач, що призводить до практичного ускладнення виконання своїх повноважень. Так, аналіз ч. 2 ст. 298 КПК України вказує, що законодавець обмежився положенням, згідно з яким «досудове розслідування кримінальних проступків (дізнання) здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень цієї глави». Главу, на яку посилаємося – це 25 КПК України «Особливості досудового розслідування кримінальних проступків», яка загалом містить перелік тих спеціальних норм, які визначають особливості досудового розслідування кримінальних проступків, тобто спеціальні правила провадження дізнання.

Отже, переходимо до дослідження видів НСРД, які можливо проводити на досудовому розслідуванні у формі дізнання.

Першою розглянемо «Зняття інформації з електронних інформаційних систем», що визначена ст. 264 КПК України. Законодавець указує на

можливість проведення НСРД такого виду, але за певних умов, а саме якщо здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту. Така дія не вимагає отримання дозволу слідчого судді, що спрощує процедуру підготовки до її проведення дізнавачем або оперативними працівниками за його дорученням. Крім того, дозволу слідчого судді чи прокурора не потребується для зняття інформації, розміщеної на загальнодоступних соціальних сайтах інтернету, адже в цьому випадку не існує втручання в приватне спілкування чи приватне життя. Розміщена там інформація є публічною, тому може фіксуватися засобами огляду.

Згідно з положеннями КПК України зняття інформації з електронних інформаційних систем поділяється на дві групи:

- зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника, володільця або утримувача;
- зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту.

Органи досудового розслідування за допомогою проведення такої НСРД мають можливість отримати доступ до будь-якої інформації, яка знаходиться в комп'ютерній мережі та не доступна для загального користування, якщо така інформація може містити відомості про кримінальне правопорушення.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем здійснюється шляхом безпосереднього фізичного доступу до них, а також шляхом застосування спеціальних програмних продуктів із подоланням системи логічного захисту та полягає в копіюванні інформації із жорсткого диска й інших електронних носіїв інформації.

До інформаційних систем належить комп'ютерна техніка, мобільні телефони, планшети та інші пристрої, які використовуються для обробки інформації з використанням програмних засобів.

Вважаємо за доречне зазначити, що фактичними підстави зняття інформації з електронних інформаційних систем є фактичні дані, які вказують на наявність в електронній інформаційній системі або її частині даних, що мають певне значення для кримінального провадження. Юридичними ж підставами зняття інформації з електронних інформаційних систем вважають ухвалу слідчого судді або дозвіл власника, володільця чи утримувача відповідної електронної інформаційної системи.

Якщо йдеться про процесуальний порядок зняття інформації з електронних інформаційних систем, необхідно зазначити, що він визначається загальними правилами провадження НСРД. Зняття інформації з електронних інформаційних систем здійснюється шляхом безпосереднього фізичного доступу до них, а також шляхом застосування спеціальних програмних продуктів з подоланням системи логічного захисту та полягає в копіюванні інформації із жорсткого диска й інших електронних носіїв інформації.

Узагальнюючи вивчення кримінальних проваджень з проведенням НСРД, можемо зазначити, що помилкою слідчих і працівників оперативних підрозділів під час проведення НСРД є не лише методи їх проведення, а й оформлення отриманих унаслідок НСРД даних у відповідних протоколах. Саме на оформленні протоколів про хід і результати НСРД судам необхідно зосереджувати посилену увагу. Відповідно до ч. 1 ст. 252 КПК України фіксація ходу і результатів НСРД повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження. За результатами проведення НСРД складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки.

Отже, в протоколі НСРД повинно бути зафіксовано хід цієї процесуальної дії, але помилкою суб'єктів проведення НСРД є складання

протоколу про результати НСРД і не фіксування в протоколі НСРД ходу цієї процесуальної дії. Тобто відсутнє відображення перебігу цієї процесуальної дії, а наявне відображення лише отриманих під час НСРД результатів.

Наступний вид НСРД, який можливо проводити під час дізнання, це встановлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу), що проводиться, як правило, на підставі ухвали слідчого судді. Виняток становить випадки, коли встановлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) проводиться за заявою його власника та у «виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із урятуванням життя людей та запобіганням учиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини Кримінального кодексу України» (ч. 1 ст. 250 КПК України) [71].

Установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) окрім того, що вважається НСРД, належить й до оперативно-технічних заходів, що застосовується працівниками правоохоронних органів під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. Проведення цього заходу забезпечує отримання даних, що сприятимуть оперативному розшуку особи, підозрюваної або причетної до вчинення кримінального правопорушення, за рахунок установлення місцезнаходження кінцевого обладнання рухомого (мобільного) електрозв'язку, тобто його стільникового радіотелефону. Цей захід забезпечує можливість установлення місцезнаходження у визначений проміжок часу радіоелектронних засобів та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах постачальника електронних комунікаційних послуг (оператора, провайдера) рухомого (мобільного) зв'язку, що належать або використовувалися особами, які можуть бути причетними до вчинення кримінального правопорушення, визнані потерпілими або свідками, або поточні координати такого радіоелектронного засобу в просторі й часі.

Фактичні підстави проведення цього НСРД слушно окреслив В. О. Шерудило, до яких відносить наявність достатніх відомостей у матеріалах кримінального провадження, що свідчать про можливість досягнення мети, а саме:

1) факт розслідування кримінального проступку; наявність сукупності фактичних даних, яка дає змогу дізнавачу, прокурору, слідчому судді сформулювати висновок про те, що під час проведення НСРД можуть бути отримані фактичні дані, які матимуть доказове значення в кримінальному провадженні;

2) відомості про кримінальний проступок та особу, яка його вчинила, неможливо отримати іншим способом;

3) винесення постанови дізнавача, прокурора про проведення НСРД або ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД, винесена на підставі відповідного клопотання дізнавача, прокурора [186, с. 204].

Для такого виду НСРД, як установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу), можна визначити таку її характеристику:

1) його проведення не передбачає втручання в приватне спілкування;

2) може проводитися в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень будь-якого ступеня тяжкості;

3) дозвіл на його проведення надає слідчий суддя, за винятком випадків, коли вона здійснюється за заявою власника радіообладнання (радіоелектронного засобу) або у випадку, передбаченому ч. 1 ст. 250 КПК України (до постановлення ухвали слідчого судді з подальшою легалізацією дії);

4) у результаті його проведення отримується інформація предметно-документального характеру;

5) реалізується без залучення конфіденційного співробітництва;

6) у результаті її проведення можуть бути зібрані речові докази.

За результатами проведення цієї НСРД, дізнавач або уповноважений (за дорученням на підставі ст. 41, ч. 6 ст. 246 КПК України) працівник оперативного підрозділу складає протокол відповідно до ст. 104, 106, 252 КПК України, у якому обов'язково описують результати проведення цієї НСРД і долучають додатки до нього за їх наявності.

На етапі дослідження протоколу НСРД, як доказу в кримінальному провадженні, суд має право вирішувати питання щодо недопустимості цього доказу, оскільки такий доказ отриманий не в порядку, передбаченому КПК України. Адже положення ч. 1 ст. 252 та ч. 1 ст. 104 КПК України вимагають, щоб у протоколі був зафіксований і хід, і результати негласної слідчої (розшукової) дії [96].

Отже, будь-яке з порушень положень ч. 3 ст. 252 КПК України ставить під сумнів такий доказ, як протокол про хід та результати проведення НСРД і дає можливість стороні захисту ставити питання перед судом про недопустимість такого доказу, оскільки цей доказ отриманий не в порядку, передбаченому КПК України.

3.3. Інші процесуальні дії як засоби доказування під час досудового розслідування у формі дізнання

Нині досі тривають наукові дискусії щодо змісту процесу доказування в кримінальному провадженні. Це спонукає до висвітлення ключових позицій учених такої проблематики. М. А. Погорецький виокремив три основні наукові концепції, якими представлена теорія кримінального процесуального доказування. Найпоширенішою серед них є концепція, що полягає в розумінні доказування як кримінальної процесуальної діяльності зі збирання, перевірки та оцінки доказів (М. М. Михеєнко та ін.). Наступними є: теоретична концепція кримінального процесуального доказування (В. П.

Гмирко), наукова концепція кримінального процесуального доказування та ін. [99, с. 66–68].

Водночас заслуговує на увагу авторська концепція кримінального процесуального доказування М. А. Погорецького, яка ґрунтується на формі (типі, моделі) вітчизняного кримінального процесу, яка впроваджена чинним КПК України, а також на трьох класичних кримінальних процесуальних функціях: обвинувачення, захист, судовий розгляд та вирішення справи (здійснення правосуддя). Ученим виокремлено два зовнішніх структурних елементи кримінального процесуального доказування:

- 1) отримання доказів;
- 2) використання доказів [99, с. 70].

М. А. Погорецький пояснює, що отримання окремого процесуального доказу – це не одномоментний акт, не пасивна діяльність, а активна цілеспрямована пізнавально-практична й розумова діяльність суб'єктів доказування, яка складається з окремих взаємозалежних та взаємовпливових елементів:

а) пошуку, виявлення (встановлення), а за необхідності, вилучення фактичних даних та їх джерел;

б) перевірки, оцінки фактичних даних і їх джерел, їх процесуального оформлення (закріплення) й власне надання фактичним даним та їх джерелам уповноваженими суб'єктами кримінального процесу значення певного доказу в кримінальному провадженні [101, с. 311].

В. І. Фаринник, досліджуючи проблему формування доказів і доказування в кримінальному судочинстві України, як елемент доказування виокремлює – збирання доказів. На його думку, структуру збирання доказів у процесуальних джерелах слід розглядати як врегульовану КПК України діяльність уповноважених суб'єктів, що складається з виконання пошукових, пізнавальних, посвідчувальних, правозабезпечувальних заходів [176, с. 56].

Окрім цього, О. І. Гвоздік та О. С. Старенький зауважують, що збирання доказів у кримінальному провадженні й оцінювання їхньої

належності передбачає «вписування» останніх у контекст гіпотетичної картини розвитку розслідуваних подій, з позиції якої визначається їх значущість для проведення слідчих заходів і доказових процедур. Збирання доказів учені розглядають у контексті дослідження проблематики формування доказової бази в кримінальному провадженні як один із його важливих елементів [32, с. 59–61].

Проаналізувавши наукові погляди щодо концепцій доказування в кримінальному провадженні, підкресливши дискусійність змісту процесів «збирання» та «формування» доказів, перейдемо до безпосереднього розгляду особливостей та деяких проблемних питань щодо процесуальних дій, які уповноважений здійснювати дізнавач з метою отримання доказів під час розслідування кримінальних проступків [5].

Запровадження особливої процедури розслідування та судового розгляду кримінальних проступків є, безумовно, позитивним кроком на шляху до вдосконалення вітчизняного законодавства та його адаптації до європейських стандартів. Дізнання наразі належить до так званої спрощеної форми досудового розслідування, утім, як засвідчує практика, подекуди під час розслідування кримінальних проступків виникає більше проблемних питань, ніж під час розслідування злочинів. Складнощі мають місце й під час кваліфікації цих деліктів, зокрема під час воєнного стану, на чому зосереджують увагу вчені [23; 22; 92].

Проблеми стосуються різних аспектів розслідування і виникають на різних його етапах, утім усі вони більшою чи меншою мірою пов'язані з хибами законодавчого урегулювання. Особливо зловбоденими наразі є ускладнення, які виникають під час формування доказової бази таких проваджень, зокрема під час проведення слідчих (розшукових) дій, як основних засобів отримання доказів [96].

Актуальність наукового вивчення цих питань зумовлена тим, що чітке дотримання законодавчих вимог щодо процесуальних засобів збирання і

перевірки доказів під час досудового розслідування прямо пов'язане із забезпеченням їх допустимості під час судового розгляду.

Окремі питання доказів і доказування під час здійснення досудового розслідування у формі дізнання досліджували О. В. Баулін, І. Л. Беспалько, А. О. Воробей, О. І. Галаган, І. В. Гловюк, Р. М. Дударець, В. А. Завтур, І. П. Зінковський, С. О. Іваницький, О. Є. Кубарева, М. Я. Никоненко, Д. П. Письменний, О. М. Процюк, В. В. Рогальська, О. В. Таран, О. С. Тарасенко, Т. Г. Фоміна, А. Я. Хитра, О. М. Черняк, М. Г. Щербаковський та ін. Водночас практика використання інструментарію доказування під час дізнання демонструє наявність низки проблемних і суперечливих аспектів, які потребують вивчення в межах наукових досліджень задля якнайшвидшого вирішення [5, с. 457].

Процесуальні джерела доказів у провадженні про кримінальні проступки визначені ст. 2981 КПК України. Відповідно до цієї норми ними, крім передбачених у ст. 84 КПК України, є також пояснення осіб, результати медичного освідування, висновки спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису [160, с. 132].

Загальновідомо, що основними засобами отримання доказів у досудовому провадженні, не залежно від його форми, є слідчі (розшукові) дії, під якими розуміють сукупність пізнавальних і пошукових дій, що здійснюються уповноваженими суб'єктами на підставах та в порядку, визначених кримінальним процесуальним законом, з метою формування доказової бази [138, с. 109].

Передбачивши специфічні джерела доказів для кримінальних проступків, законодавець диференціював і засоби їх збирання. До того ж відповідно до встановлених у кримінальному процесуальному законодавстві норм, дізнавач має право здійснювати навіть більший перелік слідчих (розшукових) дій, ніж слідчий [82, с. 51].

Зазначені дії та рішення різні, кожне з них, як правило, має свою мету та завдання, виконати які прагне дізнавач. Процесуальні дії, незалежно від їх безпосереднього завдання, у сукупності спрямовані на повне, усебічне та неупереджене дослідження кримінального провадження. У такому значенні всі процесуальні дії дізнавача в кримінальному провадженні, здавалося б, повинні називатися слідчими. Однак в юридичній літературі прийнято називати слідчими лише ті процесуальні дії слідчого або дізнавача, які на відміну від інших (обрання запобіжних заходів, роз'яснення прав учасникам процесу тощо), спрямовані на виявлення, перевірку та закріплення доказів [43, с. 139].

Слідчі (розшукові) дії під час досудового розслідування кримінальних проступків проводяться виключно за правилами, встановленими відповідними нормами КПК України, які регламентують їхній процесуальний порядок.

Крім загальних правил проведення кожної слідчої (розшукової) дії, законодавець у КПК України визначив особливості проведення кожної з них. Вичерпний перелік слідчих (розшукових) дій закріплено в главі 20 КПК України [5, с. 458].

Важливо нагадати, що слідчі (розшукові) дії, які пов'язані зі смертю людини, дізнавачі в межах дізнання не проводитимуть, оскільки протиправні дії чи бездіяльність, пов'язані з настанням смерті людини, належать до злочинів [45, с. 49].

Практика використання інструментарію, передбаченого в кримінальному процесуальному законодавстві для збирання доказів під час досудового розслідування кримінальних проступків, засвідчує, що найбільша кількість проблем виникає саме під час тлумачення і застосування специфічних повноважень дізнавачів, зокрема дій, які відповідно до норм кримінального процесуального законодавства вони можуть здійснювати до внесення відомостей до ЄРДР.

Досліджуючи практичні проблеми застосування норм КПК України щодо провадження в суді першої інстанції кримінальних проступків, І. Гловюк наголошує, що судові дії щодо дослідження доказів не пристосовані під дослідження спеціальних джерел доказів стосовно кримінальних проступків: пояснення не є джерелом доказів у суді, а отже, взагалі не підлягають дослідженню, а всі особи, які давали пояснення, підлягають допиту; порядок дослідження результатів медичного освідування, висновку спеціаліста, показань технічних приладів і технічних засобів, що мають функцію фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису – не регламентовано; незрозумілий порядок дослідження висновку спеціаліста [37, с. 68].

Вторить авторці суддя Голосіївського районного суду м. Києва О. В. Бойко, ставлячи цілком логічні питання: чому в одних випадках пояснення є джерелом доказів, в інших – ні (ч. 8 ст. 95 КПК України); чи можна особистий обшук (ч. 3 ст. 208 КПК України) ототожнювати з особистим оглядом; чи слід відрізнати медичне освідування від освідування (ст. 241 КПК України)?

Тобто вказаним вище положенням фактично запроваджена можливість проведення нових слідчих (розшукових) дій (медичне освідування, особистий огляд, звернення до спеціаліста), однак не закріплено процесуальної форми їх проведення [13, с. 29].

І. П. Зінковський, вивчаючи особливості доказування під час дізнання, акцентує на особливості проведення медичного освідування до внесення відомостей до ЄРДР, можливість якого передбачена у ст. 300 КПК України. Науковець вважає, що з огляду на положення КПК України немає підстав стверджувати про тотожність такого медичного освідування та освідування за ст. 241 КПК України. Це, на думку І. П. Зінковського, вбачається з того, що, по-перше, примусове (у разі відсутності добровільної згоди особи) освідування здійснюється на підставі постанови прокурора (процесуального керівника), який має бути визначений як процесуальний керівник

постановою керівника органу прокуратури; по-друге, освідування здійснюється щодо підозрюваного (а повідомити про підозру до внесення відомостей до ЄРДР неможливо), потерпілого, свідка (а про якого потерпілого чи свідка можна стверджувати, якщо ще немає кримінального провадження?).

Можна припустити, зазначає І. П. Зінковський, що ця норма стосовно медичного освідування мала б стосуватися провадження за ст. 286¹ КК України в редакції змін від 22.11.2018 – «Керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції», проте, по-перше, ніяких обумовлень у КПК України немає; по-друге, ця стаття вже діє в іншій редакції, діяння не є нині кримінальним проступком.

Зазначимо, що в доктрині є пропозиції внести до КПК України ст. 241¹ у такій редакції: «Стаття 241¹. Медичне освідування особи 1. Уповноважена службова особа за участі лікаря, а за відсутності лікаря фельдшером, здійснює медичне освідування особи для встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння», однак з урахуванням того, що ст. 286¹ КК України вже не є кримінальним проступком, то постає питання, чи взагалі доречна така процесуальна дія для дізнання, ще й крім того, що джерелом доказів визнані малозрозумілі результати медичного освідування? На думку автора, з урахуванням наведених аргументів потреби в такій процесуальній дії для дізнання немає [48, с. 110].

Дещо іншою в цьому сенсі є позиція О. В. Таран і О. С. Тарасенка, які зазначають, що з огляду на відсутність окремого виду освідування та його правової регламентації для проваджень про кримінальні проступки, визначення його мети, підстав, порядку здійснення, гарантій захисту прав осіб, стосовно яких здійснюватиметься медичне освідування, потрібно звернутися до ст. 241 КПК України [160, с. 135].

Проте тоді постає логічне запитання до законодавця: навіщо було виокремлювати результати цієї процесуальної дії в межах проваджень про кримінальні проступки як окремого джерела доказів у ст. 298¹ КПК України?

Акцентують науковці й на невизначеність співвідношення щодо засобів збирання доказів у ст. 40¹, 214 і 300 КПК України. За п. 2 ч. 2 ст. 40¹ КПК України дізнавач уповноважений проводити огляд місця події, обшук затриманої особи, опитувати осіб, вилучати знаряддя й засоби вчинення правопорушення, речі й документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання, а також проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених цим Кодексом.

За ч. 3 ст. 214 КПК України для з'ясування обставин учинення кримінального проступку до внесення відомостей до ЄРДР може бути відібрано пояснення; проведено медичне освідчування; отримано висновок спеціаліста й за згодою знято показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- й кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- й кінозйомки, відеозапису; вилучено знаряддя та засоби вчинення кримінального проступку, речі й документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей [5, с. 459].

Як убачається, у ст. 214 КПК України щодо дізнання про огляд місця події окремо не зазначено (це є проблемою саме юридичної техніки), хоча можливість його проведення є загальною для обох форм досудового розслідування. Різними є дії, у результаті яких здійснюється вилучення: виявлені під час затримання (ст. 40¹ КПК України) і виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей (ст. 214, 300 КПК України).

Тобто ст. 214 і 300 КПК України передбачають ширші повноваження дізнавача, що є хибним з позицій юридичної техніки [48, с. 110].

І. Л. Беспалько акцентує на недоліки формулювання ст. 40¹ КПК України наголошуючи, що п. 2 ч. 2 ст. 40¹ КПК України є неправильно побудованим з погляду юридичної техніки й підлягає скороченню до слів «проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених цим Кодексом», оскільки право проведення огляду місця події і є слідчою (розшуковою) дією, а опитування осіб, вилучення знарядь і засобів вчинення правопорушення, речей і документів, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання, може здійснюватися під час проведення як слідчих (розшукових) дій, так й інших процесуальних дій (наприклад, тимчасового доступу до речей і документів) [12, с. 185].

Тому, існує потреба в узгодженні положень ст. 40¹, 214, 300 КПК України. Певні недоліки й прогалини виявляє також аналіз процесу регламентації висновку спеціаліста.

Так, М. Г. Щербаковський зазначає, що зі змісту ст. 71, 214 КПК України не зрозуміло, що саме є підставою для винесення спеціалістом висновку: проведене дослідження або консультаційна допомога. Водночас зі ст. 300 КПК України вбачається, що висновок спеціаліста має «відповідати вимогам, які пред'являються до висновку експерта». З цієї вказівки не зрозуміло, чи має відповідати висновок спеціаліста висновку експерта за порядком залучення спеціаліста або лише за змістом та формою оформлення. Зміст і форма висновку експерта регламентовані ст. 101, 102 КПК України.

Отже, неявно передбачається, що спеціаліст повинен провести дослідження, за результатами якого формулюється висновок, який за формою має збігатися з висновком експерта. Отже, констатує науковець, висновок спеціаліста по суті збігається з висновком експерта, але надається під час дізнання [187, с. 356–357].

Низку проблем у процесуальному порядку отримання висновку спеціаліста під час дізнання виявляє І. П. Зінковський: відсутність процедури залучення спеціаліста; висновок спеціаліста однозначно в

повному обсязі не може відповідати висновку експерта; неповна відповідність прав та обов'язків спеціаліста потребам надання ним висновку, який є джерелом доказів (не має, на відміну від експерта, права знайомитися з матеріалами кримінального провадження; заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків; відмовитися від давання висновку, якщо поданих йому матеріалів недостатньо тощо); невирішення питання зі збереженням об'єкта дослідження; відсутність спеціальних вимог до висновку спеціаліста; відсутність повноваження відбирати зразки для дослідження спеціаліста (ст. 245 КПК України незастосовна, бо в ній ідеться про отримання зразків для експертизи); відсутність обмежень у дослідженні спеціаліста, у тому числі щодо об'єктів, які є об'єктами судово-медичних експертиз [48, с. 111–112].

Крім недоліків процесуального врегулювання так званих додаткових повноважень дізнавача зі збору доказів у провадженні про кримінальні проступки, практика виявляє також недоліки під час проведення так званих класичних слідчих (розшукових) дій у таких провадженнях. Часто проблемні питання виникають у разі проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з необхідністю проникнення до житла чи іншого володіння особи та її обшуку, на що неодноразово акцентували науковці [24; 25; 38; 39; 130].

Ці порушення призводять до недопустимості доказів, отриманих у результаті таких слідчих (розшукових) дій, що зводить нанівець всі зусилля слідчих і дізнавачів.

Висвітлюючи питання щодо визнання доказів недопустимими у зв'язку з порушенням процедури їх отримання під час розслідування кримінальних проступків, суддя Касаційного кримінального суду в складі Верховного Суду С. Фомін навів приклад кримінального провадження (справа № 317/695/17, провадження № 51-5896км21) щодо обвинувачення особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК України, яке ККС ВС розглянув за касаційною скаргою прокурора. ККС ВС погодився із судами попередніх інстанцій, які визнали особу

невинуватою та виправдали у зв'язку з недоведеністю вчинення нею кримінального правопорушення [5, с. 460].

Зокрема, у постанові Касаційного суду від 16.08.2022 зазначено, що поліцейські всупереч вимогам закону, провівши особистий обшук особи та обшук транспортного засобу, під час якого вилучено порошкоподібну речовину, з метою надання таким діям законного вигляду оформили їх протоколом огляду місця події. Також факт належності поліетиленового зіпакета з цією речовиною саме обвинуваченому не був підтверджений під час судового розгляду, оскільки до моменту його вилучення під час проведення слідчої дії до салону автомобіля проникали сторонні особи. Тому, суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що протокол огляду місця події, в якому відображено вилучення в автомобілі порошкоподібної речовини коричневого кольору, здобуто з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, та визнав цей протокол, як і зазначені в ньому результати проведення цієї слідчої (розшукової) дії, недопустимим доказом [95].

Отже, з метою спрощення процедури формування доказової бази під час проведення досудового розслідування у формі дізнання законодавцем було передбачено розширений перелік процесуальних джерел доказів для таких проваджень (ст. 298¹ КПК України), та відповідно – засобів їх збирання, зокрема до внесення відомостей до ЄРДР (ч. 3 ст. 214, ст. 300 КПК України).

Водночас у кримінальному процесуальному законодавстві не закріплена чітка процедура проведення та фіксації специфічних для дізнання процесуальних дій. На практиці це призводить до виникнення низки питань та ускладнень, що ставлять під сумнів і допустимість, і достовірність отриманих у результаті проведення таких дій доказів. Крім проблем, що виникають під час здійснення специфічних для дізнання процесуальних дій, часто розслідування кримінальних проступків характеризується виникненням питань правомірності проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з

необхідністю проникнення в житло чи інше володіння осіб. Очевидно, що шляхом до розв'язання зазначених проблем є обґрунтоване та виважене внесення змін та доповнень до кримінального процесуального законодавства, зокрема з метою узгодження положень ст. 40¹, 214, 300 КПК України [5, с. 460].

Висновки до розділу 3

У цьому розділі розглянуто особливості доказування під час досудового розслідування у формі дізнання, а також проблемні питання під час проведення слідчих (розшукових) дії як засобів збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання; визначено обсяг проведення негласних слідчих (розшукових) дії під час досудового розслідування у формі дізнання, а також інших процесуальних дій як засобу доказування під час досудового розслідування у формі дізнання.

Проведене дослідження дає змогу дійти таких висновків.

1. Виявлено колізію між положеннями п. 2 ч. 2 ст. 40¹ КПК України та нормами, які регламентують порядок проведення слідчих (розшукових) дій. Так, у ст. 40¹ КПК України передбачено, що дізнавач уповноважений проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених КПК України. Однак у главі 20 КПК України «Слідчі (розшукові) дії» відсутні будь-які приписи стосовно повноважень дізнавача на їх проведення (окрім норми, закріпленої в ч. 3 ст. 233 КПК).

2. Проаналізовано положення глави 20 КПК України «Слідчі (розшукові) дії», з яких убачаємо визначення належних суб'єктів провадження слідчих (розшукових) дій – слідчого та прокурора. Проте ця глава не враховує визначення ст. 300 КПК України, у межах визначення суб'єкта – дізнавача. Хоча за результатами аналізу судової практики вбачається, що слідчими суддями розглядаються та вирішуються клопотання

дізнавачів про дозвіл на проведення слідчих дій, які потребують попереднього отримання судового рішення, і, зокрема, обшуку.

3. Обґрунтовано необхідність внесення змін до глави 20 «Слідчі (розшукові) дії», якими доповнити норми статей після слова «слідчий» словом «дізнавач», адже попри положення ст. 300 КПК України, якими визначено, що під час досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, окремі прокурори та судді не підтримують проєкти клопотань дізнавачів про їх проведення, мотивуючи своє рішення тим, що відповідні статті кримінального процесуального закону не передбачають можливість звернення до суду з такими клопотаннями дізнавача, а лише слідчого та прокурора.

4. Запропоновано доповнити положення глави 20 КПК України, а саме, після слова «слідчий» словом «дізнавач» ч. 4 ст. 214; ч. 3, 5, 7 ст. 223; ч. 3 ст. 227; ч. 1 ст. 228; ч. 1 ст. 229; ч. 2, 5, 6, 11 ст. 232; ч. 3, 4, 5, 6 ст. 234; ч. 1, 2 ст. 235; ч. 1–7 ст. 236; ч. 1–3, 7 ст. 237; ч. 1, 5, 6 ст. 240; ч. 2 ст. 242; ч. 3 ст. 245; ч. 1–5 ст. 245¹.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації на основі узагальнення відповідних теоретичних концепцій, наукових позицій вітчизняних і зарубіжних учених, законодавства та практики його застосування в діяльності правоохоронних органів України, з урахуванням досвіду інших країн розроблено наукові положення й отримано результати, що в сукупності розв'язують важливе наукове завдання щодо провадження дізнання як форми досудового розслідування, зокрема:

1. Комплексно досліджено стан наукових досліджень, під час якого визначено історичні етапи становлення інституту дізнання: 1) за часів «Руської правди»; 2) до часів Судової реформи 1864 року; 3) до утворення Української Радянської Соціалістичної Республіки (1922 р.); 4) за часів дії Кримінально-процесуального кодексу 1961 року; 5) за часів дії Кримінально-процесуального кодексу України (1993–2010 роки); 6) з 1 липня 2020 року донині.

2. На основі аналізу правових актів і наукових джерел вбачається, що серед завдань кримінального провадження, спрямованих на забезпечення публічних інтересів, є швидке, повне та неупереджене досудове розслідування, виконання якого неможливе без своєчасного початку досудового розслідування з дотриманням належної процесуальної форми розслідування, притаманних кожній з форм. З набуттям чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», яким передбачено запровадження інституту досудового розслідування у формі дізнання та низки законодавчих новел, держава має на меті нормативне врегулювання діяльності державних органів та осіб, які вповноважені на встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення, встановлення винних осіб та збір доказів для подальшого судового розгляду. Сформульовано поняття «кримінальний проступок» – під

яким розуміємо форму досудового розслідування, що здійснюється дізнавачем або уповноваженою особою на розслідування кримінального проступку, за загальними положеннями досудового розслідування, передбаченими главою 19 КПК України, з урахуванням особливостей, що визначені у главі 25 КПК України. Реформування інституту дізнання враховує історичний досвід його започаткування та розвитку, що позитивно відображається в чинному законодавстві, з огляду на міжнародну практику. Нині дізнання в контексті диференціації процесуальної форми має позитивні зміни, які визначено в процесуальному порядку його проведення, колі осіб і скорочених строків розслідування. У зв'язку з чим, запропоновано під поняттям дізнання розуміти спрощене провадження органів розслідування, що засноване на законі й спрямоване на виявлення, попередження та розслідування кримінальних проступків, з метою виконання завдань кримінального провадження.

3. Визначено, що більшість розглянутих зарубіжних країн (США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Швеція, Австрія, Естонія, Республіка Казахстан та ін.) у побудові спрощених процедур розслідування нетяжких злочинів, виходять із таких аспектів організації процесу, як рівність сторін у сфері надання доказів, інформованість і добровільність рішення підозрюваного (обвинуваченого) про спрощення кримінальної процедури, забезпечення гарантій прав учасників кримінального судочинства. Аналіз досудового розслідування в різних країнах дав змогу дійти висновку, що вони намагаються як затвердити загальні стандарти кримінального процесуального закону, так і зберегти свої національні правові традиції. Встановлено, що дізнання в зарубіжних країнах є основною формою розслідування, яке поєднує як елементи кримінальної процесуальної, так і оперативно-розшукової діяльності. Обґрунтовано, що для країн як романо-германської, так і англо-саксонської систем права притаманна тенденція до диференціації кримінальної процесуальної форми та запровадження прискорених (спрощених) досудових проваджень.

4. Проаналізовано права та обов'язки дізнавача та уповноваженої особи, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків. Положення щодо наділення уповноваженої особи інших підрозділів повноваженнями здійснювати дізнання викладені без урахування принципу правової визначеності (ст. 8 Конституції України), зокрема чітко не визначене коло таких осіб, порядок та особливості їх залучення до здійснення функцій дізнавача. Визначено й обґрунтовано роль уповноваженої особи на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків, у зв'язку з чим запропоновано доповнити норми КПК України, де визначити його як службову особу, уповноважену наказом Голови Національної поліції України, начальниками ГУНП, начальниками відповідних територіальних підрозділів поліції, або особами, які виконують їх обов'язки, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків. Обґрунтовано, що закріплення статусу дізнавача нині набуває вдосконалення, а саме має місце поступове покращення розуміння ролі дізнавача, його повноважень і функцій як учасника кримінального провадження. Реалії сьогодення вимагають подальшого вдосконалення діяльності дізнавачів та уповноважених осіб на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків.

5. Розглянуто повноваження керівника органу дізнання, у результаті чого обґрунтовано необхідність доповнити КПК України правом на самостійне здійснення досудового розслідування у формі дізнання, набуваючи повноважень дізнавача, а також у випадках здійснення досудового розслідування групою дізнавачів – правом визначати старшого такої групи, який керуватиме діями інших дізнавачів. Так, окреслюється правовий статус дізнавача та керівника органу дізнання, у зв'язку з тим, що має місце недосконалість чинних норм через обмеження процесуальних повноважень керівника дізнання порівнянно з керівником слідчого підрозділу. Вказується на негативні процесуальні наслідки через такі

законодавчі прогалини, що потребують внесення змін до чинного Кримінального процесуального кодексу України.

6. Досліджено строки досудового розслідування, що визначені кримінальним процесуальним законодавством, яке розуміють як період часу, протягом якого слідчий або дізнавач повинні провести досудове розслідування та направити до суду обвинувальний акт чи клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності або закрити кримінальне провадження. Обґрунтовано, що загальний строк досудового розслідування кримінальних проступків не може бути більшим, ніж для нетяжких злочинів. Запропоновано можливість продовження строку досудового розслідування кримінального проступку прокурором до моменту повідомлення особі про підозру, у разі неможливості закінчити таке у дванадцятимісячний строк.

З метою унормування положень КПК України, пропонується внести зміни до ч. 2 ст. 294 «Загальні положення продовження строку досудового розслідування», такий строк може бути продовжений прокурором у межах строку, встановленого частиною першої статті 298⁵ КПК України – до тридцяти днів.

7. Констатовано, що основними засобами формування доказової бази в кримінальних провадженнях є як слідчі (розшукові) дії, проведення яких можливе під час будь-якої форми досудового розслідування, так і процесуальні дії, що визначені саме для розслідування у формі дізнання. Сформульовано висновок про те, що практичною проблемою в зборі доказів є отримані результати під час проведення специфічних для дізнання процесуальних засобів. З'ясовано, що найчастіше фіксують ускладнення щодо таких заходів, як відібрання пояснень, медичне освідування, отримання висновку спеціаліста. Порухення процедури проведення та фіксації результатів цих процесуальних дій, які мають місце під час досудового розслідування кримінальних проступків, призводять до визнання здобутих

доказів недопустимими. Встановлено, що здебільшого зазначені проблеми зумовлені невизначеністю низки положень КПК України, окремі з яких потребують внесення змін і доповнень, оскільки в кримінальному процесуальному законодавстві не закріплена чітка процедура проведення та фіксації таких процесуальних дій, що визначені для форми розслідування дізнання. Акцентовано на необхідності узгодження положень ст. 40¹, 214 і ст. 300 КПК України щодо засобів збирання доказів у провадженнях про кримінальні проступки. Узагальнено позиції вчених щодо шляхів вирішення згаданих проблемних питань, у тому числі пропозиції щодо вдосконалення норм кримінального процесуального законодавства.

Проаналізовано положеннями п. 2 ч. 2 ст. 40¹ КПК України та нормами, які регламентують порядок проведення слідчих (розшукових) дій, де виявлено колізію. Так, у ст. 40¹ КПК України передбачено, що дізнавач уповноважений проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених КПК України. Однак у главі 20 КПК України «Слідчі (розшукові) дії» відсутні будь-які приписи стосовно повноважень дізнавача на їх проведення (окрім норми, закріпленої у ч. 3 ст. 233 КПК України), що дає змогу стверджувати, що проведення слідчих (розшукових) дій є прерогативою лише слідчого та прокурора. Проте результати аналізу судової практики свідчать, що слідчими суддями розглядаються та вирішуються клопотання дізнавачів про дозвіл на проведення слідчих дій, які потребують попереднього отримання судового рішення, і, зокрема, обшуку.

Обґрунтовано необхідність внесення змін до глави 20 «Слідчі (розшукові) дії», якими доповнити норми статей після слова «слідчий» словом «дізнавач», адже попри положення ст. 300 КПК України, якими визначено, що під час досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, окремі прокурори та судді не підтримують проєкти клопотань дізнавачів про їх проведення, мотивуючи своє рішення тим, що відповідні статті кримінального процесуального закону

не передбачають можливість звернення до суду з такими клопотаннями діднавача, а лише слідчого та прокурора.

8. Сформульовано пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства, практики його застосування в межах теми, яку досліджуємо. Зокрема внесення змін до положення глави 20 КПК України, а саме, після слова «слідчий» словом «діднавач» ч. 4 ст. 214; ч. 3, 5, 7 ст. 223; ч. 3 ст. 227; ч. 1 ст. 228; ч. 1 ст. 229; ч. 2, 5, 6, 11 ст. 232; ч. 3, 4, 5, 6 ст. 234; ч. 1, 2 ст. 235; ч. 1–7 ст. 236; ч. 1–3, 7 ст. 237; ч. 1, 5, 6 ст. 240; ч. 2 ст. 242; ч. 3 ст. 245; ч. 1–5 ст. 245¹; доповнити пункт 25¹) статті 3 КПК України; пункт 1 частини 3 статті 214; частина 2 статті 294.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аулін О. Інститут кримінальних проступків в Україні. *Громадська думка про правотворення*. 2020. № 9 (194). С. 26–28. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2020/9.pdf>
2. Бандурка О. М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності : монографія. Харків : Золота миля, 2012. 620 с.
3. Барабаш Т. М. Проблемні питання етапності досудового розслідування в кримінальному провадженні України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 5. С. 116.
4. Баранець В. А. Зарубіжний досвід розслідування кримінальних правопорушень у формі дізнання. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 331–336. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.51>
5. Баранець В. А. Засоби збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання: актуальні проблеми теорії та практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/108>
6. Баранець В. А. Особливості процесуального статусу суб'єкта, повноваженого розслідувати кримінальні проступки. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2023. Вип. 79 (5). С. 219–224.
7. Баранець В. А. Особливості здійснення дізнання у Франції. *Актуальні дослідження правової та історичної науки* : матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. (Тернопіль – Ополе (Польща), 18–19 верес. 2023 р.). Тернопіль, 2023. Вип. 53. С. 55–57. URL: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3645
8. Баранець В. А. Окремі аспекти професійної підготовки дізнавачів. *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 листоп. 2023 р.). Київ : НАДПСУ, 2023. С. 1040–1041

9. Баранець В. А. Інститут кримінальних проступків: окремі аспекти правового регулювання. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XIV Всеукр. наук.-теор. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 23 листоп. 2023 р.). Київ : НАВС, 2023. С. 265–267.

10. Баранець В. А. До питання дотримання прав людини під час доказування при провадженні дізнання. *Юридична клінічна практика: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 листоп. 2023 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. С. 21–25.

11. Берназ П. В. Становлення та розвиток суб'єктів здійснення досудового слідства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. С. 154–159.

12. Беспалько І. Л. Особливості кримінального процесуального доказування щодо кримінальних проступків під час досудового розслідування. *Юридичний бюлетень*. 2021. Вип. 18. С. 178–187.

13. Бойко О. В. Проблеми унормування кримінального процесуального законодавства. *Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 14 листрп. 2019 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 28–30.

14. Бойко О. П. Розвиток законодавства та теоретичних поглядів на взаємодію слідчих із підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні. *Судова та слідча практика в Україні*. 2016. № 1. С. 57–61.

15. Бойко, Олексій, Литвинов, Валерій. Окремі питання здійснення дізнання в кримінальному процесі України. In : *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, 2019, nr. 2-1 (36), pp. 100-104. ISSN 2345-1130

16. Бровко Н., Сімакова С. Інститут кримінальних проступків як механізм спрощеного порядку досудового розслідування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 298–301.

17. Ванджурак М. Особливості правового регулювання інституту дізнання в законодавстві України та зарубіжних країнах. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 1 (16) С. 119–128, с. 119.

18. Верховний Суд висловився щодо строку досудового розслідування для кримінальних проступків. Судова практика. 24 лип. 2023. https://jurliga.ligazakon.net/news/221067_verkhovniy-sud-vislovivsy-shchodo-stroku-dosudovogo-rozsliduvannya-dlya-krimnalnikh-prostupkv.

19. Верховний Суд назвав часовий період, який не підлягає включенню до строку досудового розслідування. Судова практика. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/>.

20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Висновок Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до проекту Закону України від 20.04.2018 № 7279-д. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7279%D0%B4&skl=9.

21. Власова Г. П. Практика застосування спрощеного кримінального судочинства в окремих країнах СНД. *Європейські перспективи*. 2013. № 8. С. 61–66.

22. Вознюк А. А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 308–317. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/69>.

23. Вознюк А. А., Алексєєва-Процюк Д. О. Кримінальні проступки: актуальні питання внесення змін і доповнень до КК України. *Актуальні питання та практики досудового розслідування кримінальних проступків* : матер. міжвідом. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 14 листоп. 2019 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 34–38.

24. Вознюк А., Дуда А., Арешонков В. Затримання уповноваженою службовою особою в житлі чи іншому володінні особи: актуальні проблеми

теорії та практики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 4 (121). С. 7–16. DOI: <https://doi.org/10.33270/01211214.7>

25. Вознюк А. А., Грига М. А., Дуда А. В. Порядок проникнення до житла або іншого володіння особи: актуальні проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 2 (119). С. 68–82.

26. Волкова К. А. Генезис законодательства о дознании как форме предварительного расследования. *Борьба с преступностью: теория и практика* : материалы II Междунар. науч.-практ. конф. (Могилев, 27 февр. 2014 г.) / [редкол. : Ю. П. Шкаплеров (отв. ред.) и др.] ; МВД Респ. Беларусь ; учреждение образования «Могилевский высший колледж Министерства внутренних дел Республики Беларусь». Могилев, 2014. С. 103–104.

27. Волобуєв А. Ф., Орлова Т. А. Кримінальні проступки: забезпечення якісного розслідування. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 3. С. 183–187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2020_3_23.

28. Воробей А. О. Проблемні питання та перспективи вдосконалення спрощеного досудового розслідування. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 1. С. 111–115. Doi: <https://doi.org/10.15421/392124>.

29. Габорах О. М. Досудове розслідування крізь призму зарубіжного досвіду. *Юридичні науки. Молодий вчений*. 2020. № 10 (86) жовтень, с. 75.

30. Галаган В. І., Яковенко М. О. Становлення і розвиток дізнання як форми досудового розслідування в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2020. Т. 6. С. 28–37.

31. Гаркуша А., Петриченко Є. Регламентація повноважень щодо здійснення дізнання у кримінальному процесі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 265–271.

32. Гвоздік О., Старенький О. Логіка формування доказової бази в кримінальному провадженні. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 2 (24). С. 59–63.

33. Глобенко Г., Генезис законодавства про дізнання як форму досудового розслідування. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2018. 2 (107). С. 17–21.

34. Глобенко Г. І. Закриття кримінальних справ з не реабілітуючих підстав: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2007. 19 с.

35. Головенко П., Спица Н. Уголовно-процесуальный кодекс Федеративной Республики Германия – Strafprozessordnung (StPO) : науч.-практ. комментарий и перевод текста закона со вступительной статьёй профессора Уве Хелльманна «Введение в уголовно-процессуальное право ФРГ». Universitätsverlag Potsdam, 2012. 408 с. URL: <http://opus.kobv.de/ubp/volltexte/2012/6177/pdf/sdrs02.pdf>.

36. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану : наук.-практ. комен. Розділу IX¹ Кримінального процесуального кодексу України. Вид. 4. Дніпро – Львів – Одеса – Харків, 2022. Станом на 30.12.2022. 82 с. URL: <https://cutt.ly/D5EnJ6a>.

37. І. Судове провадження щодо кримінальних проступків у суді першої інстанції: теорія і практика. *Право України*. 2021. № 3. С. 61–72. DOI: 10.33498/loiu-2021-03-061.

38. Грига М. А. Деякі процесуальні та тактичні недоліки під час організації і проведення обшуку. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 195–197.

39. Давиденко С. В., Мавдрик Д. О. Проблеми вдосконалення правового регулювання процедури проведення обшуку слідчим, дізнавачем, прокурором. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. / редкол.: Г. І. Чанишева (голов. ред.) та ін. – Одеса : Гельветика, 2021. Вип. 90. С. 51–63.

40. Даньшин М. В. Практичне значення встановлення між предметних зв'язків криміналістики з науками кримінально-правового циклу. *Криміналістика и судебная экспертиза*. 2014. Вып. 59. С. 19–26.

41. Деякі правові позиції Верховного Суду з питань застосування закону України про кримінальну відповідальність (систематизована добірка). URL: <https://protocol.ua/ua/>.

42. Дідюх Б. М., Юхно О. О. Дізнання як новела форми досудового розслідування в діяльності правоохоронних органів сучасності. *Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присв. до 75-річчя д.ю.н., проф. Ю. П. Аленіна (м. Одеса, 20 лист. 2021 р.) / відп. ред.: Л. І. Аркуша, О. О. Торбас, В. А. Завтур ; НУ «ОЮА». Одеса, 2021. С. 92–97.

43. Дізнання в Національній поліції : навч. посіб. / кол. авт. за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц., заслуженого юриста України М.С. Цуцкірідзе. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Київ: ГСУ НП України; ТОВ «7БЦ», 2022. 316 с.

44. До злочинів пропонують віднести тільки ті діяння, які варті реальних тюремних строків. 05 жовт. 2017. <https://ol.zt.court.gov.ua/sud0618/pres-centr/13/383484/>.

45. Досудове розслідування кримінальних проступків [Текст] : метод. рек. / [С.С. Чернявський, М.С. Цуцкірідзе, Р. М. Дударець та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 160 с.

46. Досудове розслідування кримінальних проступків [Текст] : метод. рек. / [С. С. Чернявський, М. С. Цуцкірідзе, Р. М. Дударець та ін.]. Вид. друге, перероб. та доповн. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 230 с.

47. Драгоненко А. Форми закінчення досудового розслідування: новелли законодавства. *Наукові записки*. Серія: Право. 2021. Вип. 10. С. 99–103. с. 100.

48. Зінковський І. П. Особливості доказування в ході дізнання. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 3. Ч. 1. С. 108–113. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.3.1.18>.

49. Іванець А. «Завершення» та «закінчення» досудового розслідування у кримінальному процесі: чи є різниця? / Вища школа адвокатури НААУ.

<https://www.hsa.org.ua/blog/zavershennya-ta-zakinchennya-dosudovogo-rozsliduvannya-u-kryminalnomu-protsesi-chy-ye-riznytsya/>.

50. Іванець А. Обвинувальний акт, як особливий вид процесуального рішення. ADVOKAT POST. <https://advokatpost.com/obvynuvalnyj-akt-iaak-osoblyvyj-vyd-protsesualnoho-rishennia-advokat-andrij-ivanets/>.

51. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генерального прокурора України, МВС, СБУ, Адміністрації державної прикордонної служби України, МФУ, міністерством юстиції України від 16.11.2012 р. №114/1042/516/1199/936/1687/5.

52. Камінська О. Л. Дізнання щодо неповнолітніх у кримінальному провадженні : дис. на здоб. наук. ступ. д-ра філософії за спец. 081 – Право. – Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2022, с. 247.

53. Капліна О. В. Проблеми вдосконалення нормативного регулювання проведення слідчих (розшукових) дій / О. В. Капліна. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 40–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2015_1_6

54. Каткова Т. В. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах. Харків: Право, 2011. 135 с.

55. Каткова Т. В. Проблеми реалізації слідчим принципу безпосередності досліджень доказів кримінальних справ, отриманих від органів дізнання / Т. В. Каткова. *Актуальні проблеми сучасної науки у дослідження молодих вчених*. 1997. Вип. 3–4. С. 134.

56. Кіпращ І. С. Визначення поняття слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 275–283.

57. Кобзар К. С. Слідчі (розшукові) дії, класифікація, види та особливості проведення : дипломна робота. Чернігів, 2021. 92 с.

58. Кобзар О. Ф., Романов М. Ю. Організаційно-правові засади функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України. *Вісник*

Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Право. 2021. № 1. С. 96–102.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vunobpr_2021_1_15.

59. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

60. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

61. Концепція реформування кримінальної юстиції України : затв. указом Президента України від 08.04. 2008 р. № 311. *Офіційний вісник України*. 2008. № 27. Ст. 838.

62. Концепція реформування кримінального законодавства України : проект. Київ, 2020. 16 с. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/08/25/povnyj-tekstkontseptsii-reformuvannya-kk-ukrayiny.pdf>.

63. Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів : Концепція реформування кримінальної юстиції, що була схвалена рішенням Ради національної безпеки та оборони України від 15.02.2008 р. : затв. Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008#Text>.

64. Котюк О. Правомірність слідчих дій як головна умова їх допустимості в якості засобу розв’язання завдань кримінального судочинства / О. Котюк. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. Вип. 93. С. 80–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2012_93_24.

65. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

66. Кримінальний процес: підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. Київ : ЦУЛ, 2013. 544 с.

67. Кримінальний процес : підручник / [О. В. Капліна, О. Г. Шило, В.М. Трофименко та ін.] ; за заг. ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Харків : Право, 2018. – 584 с.

68. Молдован В. В., Молдован А. В., Кравець Р. С Кримінальний процес України: Лекції. Процесуальні документи. 2-ге вид., із змін. та доповн. Київ : Алерта, 2016. 360 с.
69. Кримінальний процес : підручник / за ред. Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної. – Харків : Право, 2010. – 608 с.
70. Кримінальний процесуальний закон Латвії. Закон, прийнятий Сеймом 21.04.2005 р. та оприлюднений Президентом держави 11.05.2005 р. (зі змінами, внесеними станом на 28.09.2005 р.). URL:<https://www.pravo.lv>
71. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n384>
72. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 28.12.1960 р. *ВВР Української РСР*. – 1961. № 2. – Ст. 15.
73. Кримінально-процесуальний кодекс Франції від 02.03.2015 р. URL: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/details.jsp?id=14295>
74. Кримінально-процесуальне право України : підруч. / за заг. ред. Ю. П. Аленіна. Ч. : Одиссей, 2009. 816 с.
75. Кунтій А. І., Хитра А. Я. Окремі питання початку досудового розслідування у формі дізнання. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 84. С. 10–14.
76. Лоскутов Т. О. Правове регулювання фіксування кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 340–345. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/64.pdf>
77. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. Розвиток інституту слідчих дій у КПК України. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 56–63.
78. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. Становлення дізнання як виду процесуальної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. Вип. 70. С. 424–429. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2022_70_70

79. Макаров М. А., Заїка С. О., Кубарева О. В. Досудове розслідування та судове провадження щодо кримінальних проступків у питаннях і відповідях : навч. посіб. Київ : ЦУЛ. 2022. 82 с.

80. Максимовська С. Строки досудового розслідування кримінальних проступків. *Київський часопис права*. 2023. № 3. С. 181–186.

81. Малюга В. Історико-правовий аналіз взаємодії органів досудового слідства і співробітників оперативних підрозділів у розслідуванні злочинів. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. № 61. С. 163–170.

82. Марченко О. А. Особливості досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання: деякі процесуальні аспекти. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 3. Ч. 2. С. 49–54.

83. Мельник А. В. Розвиток інституту дізнання в Україні. *Держава та регіони*. 2021. № 1(71). С. 32–36.

84. Мешковой К. Історичний розвиток адміністративно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання Національної поліції України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1(21). С. 32–38. DOI: <https://doi.org/10.33270/04212101.32>

85. Михайліченко Т. Кримінальні проступки: особливості правового регулювання. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 7. С. 284–290.

86. Михайлюк А. М. Функціональна структура досудового розслідування у КПК Франції та України (порівняльно-правове дослідження). *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 1. С. 170–180.

87. Михеєнко М. М. Кримінальний процес України : підручник / М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко. – Київ : Либідь, 1999. – 536 с.

88. Молдован А. В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США : навч. посіб. 2-е вид. Київ : ЦУЛО, 2010. 352 с.

89. Молдован А. В., Савченко В. А., Садова Т. В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, США : навч. посіб. Київ : Алерта. 2014. 334 с.

90. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні : навч.-практ. посіб./ С .С. Кудінов та ін. Харків : Оберіг, 2013. 344 с.

91. Нечипорчук М., Мельничук М. Порядок обчислення строків досудового розслідування у кримінальному провадженні. *Рекомендації ОГП*. Київ, 2023. С. 36.

92. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану : наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан, С. С. Чернявський та ін.; за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 278 с.

93. Новий тлумачний словник української мови: 42 000 слів : у 4 т. Т. 1: А–Є / уклад. Яременко Василь, Сліпушко Оксана. Київ : Аконіт, 2000. 910 с.

94. Омельченко Т. В. Дізнання в кримінальному процесі України: становлення і розвиток. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2001. Спецвип. С. 185–188.

95. Особливості провадження щодо кримінальних проступків: судова практика Верховного Суду. *Судово-психологічна експертиза*. URL: <https://expertize-journal.org.ua/zovnishni-novyny/7441-osoblivosti-provazhennya-shodo-kriminalnih-prostupkiv-sudova-praktika-verhovnogo-sudu>

96. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування – «Антидот». URL: <https://antidot.info/lectures/osoblyvosti-provedennya-nehlasnyh-slidchyh-rozshukovyh-dij-pid-chas-dosudovoho-rozsliduvannya/>

97. Післядипломна освіта України: сучасність і перспективи розвитку : наук.-метод. посіб. / за заг. ред. В. В. Олійника, Л. І. Даниленко. Київ : Міленіум, 2005. 230 с.

98. План заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від

27.08. 2008 р. № 1153-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1153-2008-%D1%80>

99. Погорецький М. А. Нова концепція кримінального процесуального доказування. *Вісник кримінального судочинства України*. 2015. № 3. С. 63–79.

100. Погорецький М. Слідчі дії: поняття та класифікація. *Науковий вісник КНУВС*. 2008. Вип. 1. С. 150-156.

101. Погорецький М. А. Сучасні концепції кримінального процесуального доказування. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народж. проф. М. В. Салтевського (Харків, 8 листоп. 2017 р.). Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 309–312. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/08_11_2017/pdf/146.pdf

102. Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України «Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України» від 06.07.2017 р. № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0918-17>

103. Постанова Верховного Суду від 23.05.2018 р., справа № 159/451/16-к. <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/236/document/237>

104. Постанова Верховного суду від 07.10.2020 р., справа № 448/368/17. URL: <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/10801/document/43995>

105. Постанова Верховного Суду від 06.06.2023 р., справа № 461/9707/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111431127>

106. Постанова ККС ВС від 06.09.2022 р., справа № 705/1850/21, реєстраційний № 106191186 в ЄДРСР. URL: <https://old.qp.gov.ua>

107. Постанова ККС ВС від 06.06.2023 р., у справі № 461/9707/21, реєстраційний № 111431127 в ЄДРСР. URL: <https://old.qp.gov.ua/file>

108. Постанова ОП ККС від 01.04.2024 р. у справі № 178/50/20 (провадження № 51-2713кмо23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118195488>

109. Початок досудового розслідування: підстави, порядок та особливості здійснення : метод. рек. / кол. авт. ; за ред. А. Г. Гаркуші. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 180 с.

110. Пришляк С. О. Слідчі (розшукові) дії як засоби збирання доказів під час розслідування окремих кримінальних правопорушень. *Науковий вісник*. 2013. № 4. С. 417–427.

111. Проведення слідчих (розшукових) дій : метод. рек. для підготовки до практичних занять та самостійної роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» [Електронне видання] / уклад.: М. І. Смирнов; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 91 с.

112. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02. 2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#top>

113. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text>

114. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 20.04. 2018 р. № 7279-д. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928

115. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків : Закон України від 19.05. 2015 р. № 2897. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5521

116. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11. 2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>

117. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» : Закон України від 17.06. 2020 р. № 720-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-20#n429>

118. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків : проєкт Закону України № 10126. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=4270

119. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків : Закон України від 03.03. 2012 р. № 10146. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=4273

120. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14.04.2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>

121. Про внесення змін до Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04.12.2023 № 981. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2289-23#Text>

122. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

123. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08.02. 2019 № 100.

124. Про дисциплінарний статут Національної поліції : Закон України від 15.03.2018 р. № 2337-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 29. Ст. 233.

125. Про затвердження Переліку посад поліцейських і відповідних їм граничних спеціальних звань : наказ Національної поліції України від 04.12.2015 № 142. URL: <https://www.npu.gov.ua/pro-policiyu/perelik-posad-policejskih>

126. Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України : наказ МВС України від 20.05.2020 № 405. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>

127. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02. 1992 р. № 2135-XII. *Верховна Рада України*. 1992. № 22. Ст. 303.

128. Про прокуратуру : Закон України в редакції від 11.07.2021 р. № 1697-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

129. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів»: Указ Президента України від 08.04. 2008 р. № 311. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/7703.htm>

130. Процесуальний порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи [Текст] : метод. рек. / [Вознюк А. А., Грига М. А., Дуда А. В., Кузмічова-Кисленко Є. В. та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 44 с.

131. Порядок обчислення строків досудового розслідування у кримінальному провадженні : реком. ОГП. Київ, 2023, 36 с. С. 11.

132. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ноймайстер проти Австрії» від 27.06.1968 р. URL: https://kyiv.gp.gov.ua/ua/documents.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=203538

133. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Хозе проти Нідерландів» від 22.05.1998 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58170>
134. Романов М. Ю. Застосування новітніх інформаційних технологій у процесі післядипломної освіти фахівців для підрозділів дізнання Національної поліції України. *Retrospection and modern European approaches to jurisprudence* : monograph. Riga : Baltija Publishing, 2021. Р. 351–373.
135. Романов М. Ю. Організаційно-правові засади забезпечення функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України : дис. ... д-ра філ. : 081 – Право. 2022 : НАВС. 264 с.
136. Романов М. Поняття, сутність і значення діяльності підрозділів дізнання. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 2(119). С.102–106. doi: <https://doi.org/10.33270/01211192.102>
137. Российское законодательство X–XX веков : у 9 т. / под общ. ред. О. И. Чистякова. М. : Юрид. лит., 1984. Т. 1 : Законодательство Древней Руси. 519 с.
138. Салманов О. В. Слідчі (розшукові) дії як складова досудового розслідування. *Наше право*. 2020. № 4. С. 108–113.
139. Сачко О. В. Забезпечення верховенства права при застосуванні особливих форм, порядків та режимів кримінального провадження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2019. 499 с.
140. Світайло П. Деякі проблемні аспекти проведення дізнання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 3. С. 168–176.
141. Сергеева Д. Б. Щодо визначення поняття слідчих (розшукових) дій за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Юридичний часопис Національної Академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 52–56.
142. Сергеева Д. Б., Старенький О. С. Слідчі (розшукові) дії як засоби отримання доказів у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх: до визначення поняття. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 81–89.

143. Сердюк В. П. Слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні України: процесуальні проблеми. *Право і суспільство*. 2017. №1. С. 255–259.
144. Симчук А. С. Генезис проблеми приводів до порушення кримінальної справи після Судової реформи 1864 року. *Університетські наукові записки*. 2008. № 2(26). С. 221–225.
145. Слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні : навч. наочн. посіб. у схемах і таблицях / О. А. Осауленко, А. В. Самодін, Г. М. Степанова та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 140 с.
146. Словник української мови : [в 11 т.] / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 2 : Г–Ж / редкол.: П. П. Доценко, Л. А. Юрчук. 1971. 550 с.
147. Словник української мови : в 11 тт. / за ред. І. К. Білодіда ; АН УРСР ; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка, 1971. Т. 2. Г– Ж. 550 с.
148. Сорока С. О., Римарчук Г. С. Кримінальний процес в Україні: історія та сучасність. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2016. № 850. С. 553–562.
149. Соцький А. М. Деякі аспекти процесуального статусу дізнавача в кримінальному провадженні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1. С. 200–205.
150. Справа «Будан проти України» (Заява № 38800/12) : рішення Європейського Суду з прав людини від 14.01.2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b06#Text
151. Справа «Євген Петренко проти України» (Заява № 55749/08) : рішення Європейського суду з прав людини від 29.01. 2015 р. ; остаточне 29.04. 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a60#Text
152. Справа «Ічин та інші проти України» (Заяви № № 28189/04 і 28192/04) : рішення Європейського суду з прав людини від 21.12. 2010 р. :

остаточне від 21.03. 2011 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_661#Text

153. Справа «Класс та інші проти Німеччини» (Case of Klass and Others v. Germany) від 06.09.1978 р. : Рішення Європейського суду з прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_093#Text

154. Справа «Т. та В. проти Об'єднаного Королівства (T. And V. v. United Kingdom)» : рішення Європейського суду з прав людини від 16.12.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_028#Text

155. Справа «Свершов проти України» (Заява № 35231/02) : рішення Європейського суду з прав людини від 27.11.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_428#Text

156. Стахівський С. М. Слідчі дії як основні засоби збирання доказів : наук.-практ. посіб. Київ : Атіка, 2009. 64 с.

157. Стрельченко О. Г., Булик І. Л., Бухтіяров О. А., Бухтіярова І. Г. Характеристика механізму нормативно-правового регулювання діяльності підрозділів дізнання Національної поліції України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2022. С. 86–91.

158. Строгович М. С. Уголовный процесс. М. : Юриздат, 1946. 511 с.

159. Сучасний кримінальний процес країн Європи : монографія / за ред. В. В. Луцика та В. І. Самаріна. Харків : Право, 2018. 792 с.

160. Таран О. В., Тарасенко О. С. Процесуальні джерела доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки. *Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 14 лист. 2019 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 132–137.

161. Теремецький В. І. Досудове розслідування: зарубіжний досвід та практика застосування в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 69. С. 20–29.

162. Торбас О. О. Повноваження дізнавача при проведенні обшуку: недоліки правового регулювання. URL: https://protocol.ua/ua/povnovagennya_diznavacha_pri_provedenni_obshuku_nedoliki_pravovogo_regulyuvannya/
163. Торбас О. О. Форми закінчення досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України : монографія / О. О. Торбас. – Одеса : Юридична література, 2015. – 168 с.
164. Уголовный процессуальный кодекс Республики Казахстан от 04.07.2014 г. № 231-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 30.12.2016г.) URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575852#pos=1
165. Уголовный процессуальный кодекс Республики Молдова. Кишинев, 2003. URL: <https://lex.justice.md/viewdoc.php?id=326970&lang=2>
166. Уголовно-процессуальный кодекс Украинской ССР. – Х. : Юрид. изд-во Наркомюста УССР, 1925. – 124 с.
167. Уголовно-процессуальный кодекс Украинской ССР. – Х. : Юрид. изд-во Наркомюста УССР, тип. раб.-кооп. изд-ва «Укр. Раб» им. П. Иванова, 1927. – 126 с.
168. Про внесення доповнень і змін до Кримінально-процесуального кодексу Української РСР : Указ Президії Верховної Ради УРСР від 24.01.1967 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1967. № 5. Ст. 63.
169. Ухвала ВС від 03.06.2021 р. у справі № 525/641/20, реєстраційний № 97429819 в ЄДРСР. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75042896>
170. Ухвала Верховного Суду від 28.12.2021 р., справа № 489/3647/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102298187>
171. Ухвала Верховного Суду від 04.05.2022 р., справа № 204/1781/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104191885>
172. Ухвала ККС ВС від 28.12.2021 р., справа № 489/3647/21, реєстраційний № 102298187 в ЄДРСР. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75042896>

173. Ухвала Роменського міськрайонного суду Сумської області від 03.12.2020 р., судова справа № 585/2968/17: URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93321091>
174. Ухвала Рівненського апеляційного суду від 05.08.2020., судова справа № 569/11395/20 : URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90905517>
175. Фаринник В. І. Досудове слідство у кримінальному судочинстві України: стан та перспективи реформування / В. І. Фаринник. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*: зб. наук. пр. 2010. № 1. С. 56–63.
176. Фаринник В. І. Особливості формування доказів та доказування в кримінальному судочинстві України: метод. рек. Харків : Фактор, 2013. 93 с.
177. Федотова Г. В. Правові тенденції визначення кримінального проступку в кримінальному законодавстві. *Проблеми впровадження інституту кримінального проступку (на основі проекту Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків»* : Всеукр. інтернет-конф. (03.03.2012 р.) : Наук.-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса. URL: <http://ivpz.org/images/sudgenya/zip>
178. Хабло О. Ю., Удалова Л. Д. Процесуальна форма досудового розслідування кримінальних проступків. *Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 14 листоп. 2019 р.). Київ : НАВС, 2019. С. 138–140.
179. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія. Київ : Юрисконсульт, 2006. С. 1048.
180. Холод Ю. А. Загальна поліція Російської імперії в Україні в 1862–1905 рр. : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2002. 209 с.

181. Чельцов-Бебутов М. А. Курс советского уголовно-процессуального права : в 2 т. М. : Госюриздат, 1957. Т. 1. 839 с.
182. Чернявський С. С., Черней В. В. Запровадження інституту кримінальних проступків у контексті реформування системи досудового розслідування в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 7–14.
183. Черняк Н. П. Особливості проведення обшуку за кримінальним процесуальним законодавством України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4(97). С. 148–152.
184. Чорна М. Особливості проведення слідчих (слідчо-розшукових) дій під час воєнного стану. *Наукові записки*. Серія: Право. 2024. Вип. 16. С.193–198.
185. Чорний А. М. Дізнання як форма досудового розслідування кримінального проступку. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 124–129. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.1.22>
186. Шерудило В. О. Правові підстави здійснення негласних слідчих (розшукових) дій оперативними підрозділами ОВС України. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування : матеріали наук.-теорет. конф. (м. Київ, 19 берез. 2015 р.)* Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 179–180.
187. Щербаковський М. Г. Проблеми використання висновку спеціаліста під час розслідування кримінальних проступків щодо дітей. *Актуальні проблеми досудового розслідування та судового розгляду злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, шляхи їх вирішення : матеріали наук.-теорет. конф. (м. Київ, 21 берез. 2020 р.)*. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 356–358.
188. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 3 : К. – М., 2001. 792 с.

189. Яковенко М. О. Актуальні питання організації роботи підрозділів дізнання Національної поліції України. *Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків* : матеріали міжвідом. наук.- практ. круглого столу (Київ, 14 листоп. 2019 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 155–158. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/15446>
190. Яковлєв Р. М., Мулявка Д. Г. Реформування органів досудового розслідування в Україні. Ірпінь : Університет ДФС України, 2017. 196 с.
191. Baranets V. Terms of Pre-court Investigation in the form of Inquiry. *Visegrad Journal on Human Rights*. Issue 4. 2023. P. 5–11. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2023.4.1>

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати анкетування працівників підрозділів дізнання, слідства органів Національної поліції України, Державного бюро розслідувань

Анкета

опитування дізнавачів, слідчих/детективів, прокурорів та адвокатів за темою дисертаційного дослідження «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України» на здобуття ступеня доктора філософії,
В.А. Баранця

Шановний респонденте, просимо Вас уважно і відверто відповісти на запропоновані запитання. Результати анкетування необхідні для об'єктивного з'ясування проблем при розслідуванні кримінальних проступків і будуть обов'язково враховані при підготовці відповідних пропозицій.

Послідовно відповідаючи на запитання, необхідно чітко визначити своє ставлення до кожного з них, для чого треба відзначити ті із запропонованих варіантів відповіді, які, на Ваш погляд, найбільш вдалі, або викласти свій варіант відповіді.

При заповненні анкети просимо, по можливості, відповісти на кожне запитання.

Дякуємо за допомогу.

ТАБЛИЦЯ
узагальнених результатів проведеного анкетування 60 дізнавачів
Національної поліції України та Державного бюро розслідувань

№ з/п	Запитання та варіанти відповіді	%
1	Який Ваш стаж роботи? – до 3 років – понад 3 роки	32 % 68 %
2	У своїй практичній діяльності Ви мали стаж роботи у слідстві? – так – ні	71 % 29 %
3	З яких джерел Ви отримуєте інформацію про зміни та доповнення до чинного законодавства? – під час вивчення нормативно-правових актів – від більш досвідчених колег (керівника) – не отримую взагалі – інше	53 % 41 % - 6 %
4	Ви досліджуєте практику Європейського суду з прав людини? – так – ні – взагалі ніколи не досліджував	68 % 32 % -
5	Як, на Вашу думку, врегульовано процесуальний статус дізнавача? – достатньо повно – має прогалини, доцільно внести доповнення та зміни	17 % 43 %
6	Як Ви вважаєте, чи потрібно розкрити у кримінальному процесуальному законодавстві поняття «уповноважена особа на розслідування кримінальних проступків»? – так – ні	73 % 27 %
7	Чи використовуєте Ви практику Європейського суду з прав людини при складанні процесуальних документів? – так – ні	82 % 18 %
8	Як Ви вважаєте, чи необхідно внесення змін до положення 20 глави КПК України, а саме, після слова «слідчий» доповнити словом «дізнавач»? – так – ні	88 % 12 %

9	У Вашій практичній діяльності відмова у задоволенні клопотання була пов'язана з тим, що норма статті не визначає статус «дізнавач», відповідно Ви не суб'єкт звернення? – так – ні	91 % 9 %
10	Чи виникали проблеми з проведенням СРД у кримінальному провадженні при розслідуванні кримінального проступку? - так - ні	66% 34%
11	Чи проводили Ви НСРД у кримінальному провадженні: – так – ні	- 100 %
12	Чи виникала необхідність проведення обшуку у розслідуванні кримінального проступку? – так – ні	57% 43%
13	Чи виникали проблеми при проведенні СРД на підставі того, що норма КПК України прямо не вказує на суб'єкта «дізнавач»? – так (які саме СРД _____) – ні	55% 45%

ТАБЛИЦЯ
узагальнених результатів проведеного анкетування 60 прокурорів

№ з/п	Запитання та варіанти відповіді	%
1	Який Ваш стаж роботи у прокуратурі України? – до 3 років – від 3 до 5 років – від 5 до 10 років – понад 10 років	19 % 44% 29 % 8 %
2	З яких джерел Ви отримуєте інформацію про зміни та доповнення до чинного законодавства? – під час вивчення нормативно-правових актів – від більш досвідчених колег (керівника) – не отримую взагалі	88 % 12 % –
3	Ви досліджуєте практику Європейського суду з прав людини? – так – ні	94 % 6 %
4	Як, на Вашу думку, врегульовано процесуальний порядок проведення усіх СРД дізнавачем? – майже не врегульовано, доцільно внести доповнення та зміни – на належному рівні	93% 7%
5	У Вашій практичній діяльності відмова у задоволенні клопотання була пов'язана з тим, що норма статті не визначає статус «дізнавач», відповідно він не суб'єкт звернення? - так - ні	66% 34%
6	Як Ви вважаєте, чи необхідно внесення змін до положення 20 глави КПК України, а саме, після слова «слідчий» доповнити словом «дізнавач»? – так – ні	70 % 30 %
7	Як Ви вважаєте, чи потрібно розкрити у кримінальному процесуальному законодавстві поняття «уповноважена особа на розслідування кримінальних проступків»? – так – ні	39 % 61%

ТАБЛИЦЯ
узагальнених результатів проведеного анкетування 45 захисників
(адвокатів)

№ з/п	Запитання та варіанти відповіді	%
1	Який Ваш стаж роботи в адвокатурі України? – до 3 років – від 3 до 5 років – від 5 до 10 років – понад 10 років	8 % 44 % 25 % 23 %
2	Ви досліджуєте практику Європейського суду з прав людини? – так – ні	100 % -
3	Чи використовуєте Ви практику Європейського суду з прав людини при складанні процесуальних документів? – так – ні	100% -
4	Як, на Вашу думку, врегульовано процесуальний порядок проведення усіх СРД дізнавачем? – майже не врегульовано, доцільно внести доповнення та зміни - на належному рівні	87 % 13 %
5	Як Ви вважаєте, чи потрібно розкрити у кримінальному процесуальному законодавстві поняття «уповноважена особа на розслідування кримінальних проступків»? – так – ні	23% 77%
6	Чи залучали Вас на досудовому розслідуванні у формі дізнання для проведення НСРД: – так – ні	- 100%

Зведені результати вивчення матеріалів 105 кримінальних проваджень (2021–2024рр.), у яких здійснювалося розслідування кримінальних проступків

Ознайомлення з матеріалами кримінального провадження щодо розслідування кримінальних проступків, здійснювалося у присутності суб'єкта розслідування та у визначених ним межах, з дотриманням таємниці досудового розслідування.

У період з листопада 2021 року по листопад 2024 року, проаналізовано матеріали кримінальних проваджень за наступними складами правопорушень:

- крадіжка (ч.1 ст.185 КК України) – 23%;
- шахрайство (ч.1 ст.190 КК України) – 21%;
- погроза знищення майна (ст.195 КК України) – 1%;
- самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ч.1 ст.197-1 КК України) – 2%;
- незаконне полювання (ч.1 ст.248 КК України) – 3%;
- хуліганство (ч.1 ст.296 КК України) – 18%;
- жорстоке поводження з тваринами (ч.1 ст.299 КК України) – 1%;
- незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ч.1 ст.309 КК України) – 29%;
- посів або вирощування снотворного маку чи конопель (ч.1 ст.310 КК України) – 2%.

Суб'єктом розслідування кримінального проступку був:

- дізнавач – 96%;
- уповноважені особи інших підрозділів органів Національної поліції – 4%.

У жодному з вивчених матеріалів кримінальних проваджень група дізнавачів не створювалась.

Слідчі (розшукові) дії, що проводились у кримінальних провадженнях:

Допит – 100%;

Одночасний допит двох і більше осіб – 11%;

Пред'явлення для впізнання – 8%;

Огляд – 100%;

Слідчий експеримент – 19%;

Обшук – 4%;

Проведення експертизи – 91%.

При ініціюванні проведення обшуку у житлі або іншому володінні особи, дізнавачам було відмовлено у його проведенні, на підставі (29 зі 105 кримінальних проваджень):

- «не суб'єкт проведення» - 19% з числа поданих клопотань;
- «не доведено, що саме в цьому приміщенні зберігаються речові докази, які можуть бути важливими для розслідування» - 2%;
- «не обґрунтовано необхідність проведення обшуку» - 8%.

Продовження строку дізнання мало місце у 30% з вивчених кримінальних проваджень, де підставою була необхідність проведення додаткових слідчих (розшукових) дій.

Досудове розслідування у формі дізнання було закінчене:

- протягом сімдесяти двох годин - у разі повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або затримання особи в порядку, передбаченому частиною четвертою статті 298⁻² КПК – 17%;

- протягом двадцяти діб - у разі повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку у випадках, якщо підозрюваний не визнає вину або необхідності проведення додаткових слідчих (розшукових) дій, або вчинення кримінального проступку неповнолітнім – 24%;

3) протягом одного місяця - у разі повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку, якщо особою заявлено клопотання про проведення експертизи у випадку, передбаченому частиною другою статті 298-4 КПК – 29%.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Баранець В. А. Зарубіжний досвід розслідування кримінальних правопорушень у формі дізнання. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 331–336. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.51>
2. Баранець В. А. Засоби збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання: актуальні проблеми теорії та практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/108>
3. Баранець В. А. Особливості процесуального статусу суб'єкта, уповноваженого розслідувати кримінальні проступки. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2023. Вип. 79(5). С. 219–224. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.33>

Публікація у періодичному виданні іноземної держави

1. Baranets V. Terms of Pre-court Investigation in the form of Inquiry. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2023. Issue 4. P. 5–11. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2023.4.1>

Тези доповідей, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Баранець В. А. Особливості здійснення дізнання у Франції. *Актуальні дослідження правової та історичної науки : матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. (Тернопіль – Ополе (Польща), 18–19 верес. 2023 р.)*. Тернопіль, 2023. Вип. 53. С. 55–57.
2. Баранець В. А. Окремі аспекти професійної підготовки дізнавачів. *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану: матеріали II*

Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 листоп. 2023 р.). Київ : НАДПСУ, 2023. С. 1040-1041.

3. Баранець В. А. Інститут кримінальних проступків: окремі аспекти правового регулювання. *Актуальні проблеми кримінального права*: матеріали XIV Всеукр. наук.-теор. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 23 листоп. 2023 р.). Київ : НАВС, 2023. С. 265–267.

4. Баранець В. А. До питання дотримання прав людини під час доказування при провадженні дізнання. *Юридична клінічна практика: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 листоп. 2023 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. С. 21–25.

Додаток В

Акти впровадження

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ з питань правоохоронної діяльності

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

**Ректору Національної академії
внутрішніх справ
Сербину Р.А.**

Шановний Руслане Андрійовичу!

У Комітеті Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності розглянуто пропозиції аспіранта докторантури та аспірантури Національної академії внутрішніх справ Баранця В.А. підготовлені у межах здійснення дисертаційного дослідження на тему: «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України» та оформлені у вигляді проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення дізнання кримінальних проступків», порівняльної таблиці та пояснювальної записки до цього проекту.

За результатами розгляду повідомляємо, що доречною є пропозиція внести зміни до глави 20 «Слідчі (розшукові) дії», якими доповнити норми статей після слова «слідчий» словом «дізнавач», адже незважаючи на положення статті 300 Кримінального процесуального кодексу України, якими визначено, що під час досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, окремі прокурори та судді не підтримують проекти клопотань дізнавачів про їх проведення мотивуючи своє рішення тим, що відповідні статті кримінального процесуального закону не передбачають можливість звернення до суду з такими клопотаннями дізнавача, а лише слідчого та прокурора.

Також заслуговує на увагу доповнення статті 3 Кримінального процесуального кодексу України новим пунктом 25¹, яким пропонується новий

термін «уповноважена особа, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків».

З огляду на зазначене інформуємо, що народні депутати України – члени Комітету ознайомились із пропозиціями аспіранта Баранця В.А. про вдосконалення законодавства щодо порядку здійснення дізнання кримінальних проступків.

Вважаємо, що розроблені пропозиції є актуальними, науково обґрунтованими та можуть бути використані у законотворчій діяльності.

З повагою

Голова Комітету

С. Іонушас

ЕАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Іонушас Сергій Костянтинович
Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000D0512F003BA2DC00
Дійсний до: 12.12.2026 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-27/12-2025/13324 від 16.01.2025
1784640

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника Головного слідчого управління Національної поліції України –
начальник управління організації роботи та методичного забезпечення, д. ю. н., професор,
заслужений юрист України
полковник поліції

Артем ШЕВЧИШЕН

19. 06. 2025 року

АКТ № 57661-2025

Про впровадження у практичну діяльність
Головного слідчого управління Національної
поліції України результатів дисертаційного
дослідження

Уклала комісія у складі:

Голови:

заступника начальника управління
організації роботи та методичного
забезпечення Головного слідчого
управління Національної поліції України,
полковника поліції Ананченка Володимира

членів комісії:

начальника 3-го відділу (методичної роботи
та правового забезпечення) управління
організації роботи та методичного
забезпечення Головного слідчого
управління Національної поліції України,
доктора філософії в галузі права, майора
поліції Романова Максима

старшого слідчого в ОВС 3-го відділу
(методичної роботи та правового
забезпечення) управління організації
роботи та методичного забезпечення
Головного слідчого управління
Національної поліції України, доктора
філософії в галузі права, майора поліції
Крушеницького Андрія

комісія відповідно до доручення Національної поліції України
№34684/24/4/3-2022 від 20.12.2022 «Про впорядкування процедури видання
актів впровадження наукових досліджень у діяльність органів досудового

розслідування Національної поліції України», склала цей акт щодо розгляду основних положень та результатів дисертаційного дослідження Баранця Володимира Анатолійовича на тему: «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Комісією встановлено, що висновки, які містяться у дисертаційному дослідженні, можуть використовуватись у практичній діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України під час проведення занять у системі службової підготовки, а також при проведенні нарад, семінарів, а викладені у них пропозиції та рекомендації можуть бути корисними під час розслідування кримінальних проваджень за участю неповнолітніх.

Матеріали, викладені у висновках до дисертаційного дослідження, можуть використовуватись під час підготовки листів-роз'яснень до органів досудового розслідування України, оскільки мають як необхідний теоретичний та методологічний рівень, так і практичну цінність, що сприятиме вдосконаленню їх процесуальної діяльності.

Голова комісії:

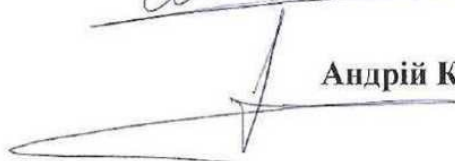

Володимир АНАНЧЕНКО

Члени комісії:

Максим РОМАНОВ

Андрій КРУШЕНИЦЬКИЙ

ЗАТВЕРДЖУЮПроректор Національної
академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
полковник поліції**Станіслав МОЗОЛЬ**

2025 року

АКТ29 . 05 . 2025

м. Київ

№ 91-07

Впровадження результатів дисертації
Баранця Володимира Анатолійовича
«Дізнання як форма досудового
розслідування у кримінальному процесі
України» в освітній процес НАВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

– начальника відділу організації освітнього процесу лейтенанта поліції Бойчук Вікторії Олександрівни;

– т.в.о. начальника відділу організації наукової діяльності, кандидата юридичних наук старшого лейтенанта поліції Горбенко Дар'ї Андріївни;

– завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності, доктора юридичних наук професора майора поліції Вознюка Андрія Андрійовича;

– начальника відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури, доктора юридичних наук, професора підполковника поліції Тихонової Олени Вікторівни;

– завідувача загальної бібліотеки Гайдар Людмили Георгіївни.

Комісія розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», наукові праці аспіранта заочної форми навчання науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ Баранця Володимира Анатолійовича «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України».

Проаналізовано основні результати дослідження Баранця В. А., зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

1. Баранець В.А. Зарубіжний досвід розслідування кримінальних правопорушень у формі дізнання. *Київський часопис права*. № 1. 2023. С. 331–336. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.51>

2. Баранець В.А. Засоби збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання : актуальні проблеми теорії та практики. *Юридичний науковий*

електронний журнал. № 2. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/108>

3. Баранець В.А. Особливості процесуального статусу суб'єкта, повноваженого розслідувати кримінальні проступки. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Вип. 79(5). 2023. С. 219–224.

4. Baranets V. Terms of Pre-court Investigation in the form of Inquiry. *Visegrad Journal on Human Rights*. Issue 4. 2023. P. 5–11. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2023.4.1>

5. Баранець В.А. Особливості здійснення дізнання у Франції. *Актуальні дослідження правової та історичної науки (Вип. 53)*: матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. (Тернопіль – Ополе (Польща), 18–19 верес. 2023 р.). Тернопіль, 2023. С. 55–57. URL : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3645

6. Баранець В.А. Окремі аспекти професійної підготовки дізнавачів. *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 листоп. 2023 р., НАДПСУ). Київ : НАДПСУ, 2023.

7. Баранець В.А. Інститут кримінальних проступків: окремі аспекти правового регулювання. *Актуальні проблеми кримінального права*: матеріали XIV Всеукр. наук.-теор. конф., присвяч. пам'яті проф. П.П. Михайленка (Київ, 23 листоп. 2023 р., НАВС). Київ : НАВС, 2023. С. 265–267.

8. Баранець В.А. До питання дотримання прав людини під час доказування при провадженні дізнання. *Юридична клінічна практика: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 листоп. 2023 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. С. 21–25.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що праці Баранця В. А. містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Національної академії внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства», «Досудове розслідування», «Докази та доказування у провадженнях про кримінальні правопорушення» під час підготовки навчально-методичних та дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Члени комісії:

Вікторія БОЙЧУК

Дар'я ГОРБЕНКО

Андрій ВОЗНЮК

Олена ТИХОНОВА

Юдімила ГАЙДАР

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
полковник поліції

Олег ТАРАСЕНКО

2025 року

АКТ28 . 08 . 2025

м. Київ

№ 92-нв

Впровадження результатів дисертації
Баранця Володимира Анатолійовича
«Дізнання як форма досудового
розслідування у кримінальному процесі
України» в наукову діяльність НАВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- т.в.о. начальника відділу організації наукової діяльності, кандидата юридичних наук старшого лейтенанта поліції Горбенко Дар'ї Андріївни;
- завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності, доктора юридичних наук, професора майора поліції Вознюка Андрія Андрійовича;
- начальника відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури, доктора юридичних наук, професора підполковника поліції Тихонові Олени Вікторівни;
- завідувача загальної бібліотеки Гайдар Людмили Георгіївни.

Комісія розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», наукові праці аспіранта заочної форми навчання науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ Баранця Володимира Анатолійовича «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України» та на основі проведеного аналізу зробила висновок, що надана робота містить низку обґрунтованих теоретичних положень і пропозицій спрямованих на теоретичне дослідження дізнання як форми досудового розслідування у кримінальному процесі України.

Проаналізовано основні результати дослідження Набієва Б. П., зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

1. Баранець В.А. Зарубіжний досвід розслідування кримінальних правопорушень у формі дізнання. *Київський часопис права*. № 1. 2023. С. 331–336. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.51>

2. Баранець В.А. Засоби збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання : актуальні проблеми теорії та практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/108>

3. Баранець В.А. Особливості процесуального статусу суб'єкта, повноваженого розслідувати кримінальні проступки. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Вип. 79(5). 2023. С. 219–224.

4. Baranets V. Terms of Pre-court Investigation in the form of Inquiry. *Visegrad Journal on Human Rights*. Issue 4. 2023. P. 5–11. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2023.4.1>

5. Баранець В.А. Особливості здійснення дізнання у Франції. *Актуальні дослідження правової та історичної науки (Вип. 53)* : матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. (Тернопіль – Ополе (Польща), 18–19 верес. 2023 р.). Тернопіль, 2023. С. 55–57. URL : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3645

6. Баранець В.А. Окремі аспекти професійної підготовки дізнавачів. *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 листоп. 2023 р., НАДПСУ). Київ : НАДПСУ, 2023.

7. Баранець В.А. Інститут кримінальних проступків: окремі аспекти правового регулювання. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XIV Всеукр. наук.-теор. конф., присвяч. пам'яті проф. П.П. Михайленка (Київ, 23 листоп. 2023 р., НАВС). Київ : НАВС, 2023. С. 265–267.

8. Баранець В.А. До питання дотримання прав людини під час доказування при провадженні дізнання. *Юридична клінічна практика: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 листоп. 2023 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. С. 21–25.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок про те, що вищезазначені матеріали дисертаційного дослідження Баранця В.А. застосовуються під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проєктів нормативно-правових актів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову.

Члени комісії:

 Дар'я ГОРБЕНКО
 Андрій ВОЗНЮК
 Олена ТИХОНОВА
 Людмила ГАЙДАР

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
до проекту Закону України Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України
(щодо удосконалення порядку провадження дізнання у кримінальних проступках)

Зміст положення (норми) чинного законодавства	Зміст відповідного положення (норми) проекту акта
Кримінальний процесуальний кодекс України	
Стаття 3. Визначення основних термінів Кодексу 1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення: 1) близькі родичі та члени сім'ї - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі; 2) головуючий - суддя, який розглядає справу одноособово, а при колегіальному розгляді справи - суддя-доповідач, визначений Єдиною судовою інформаційно-комунікаційною системою під час розподілу справи; 3) державне обвинувачення - процесуальна діяльність	Стаття 3. Визначення основних термінів Кодексу 1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення: 1) близькі родичі та члени сім'ї - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі; 2) головуючий - суддя, який розглядає справу одноособово, а при колегіальному розгляді справи - суддя-доповідач, визначений Єдиною судовою інформаційно-комунікаційною системою під час розподілу справи; 3) державне обвинувачення - процесуальна діяльність прокурора, що полягає у доведенні перед судом

прокурора, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;

4) дізнання - форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків;

4¹) дізнавач - службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, у випадках, установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків;

5) досудове розслідування - стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження;

6) досудове слідство - форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів;

7) закон України про кримінальну відповідальність -

обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;

4) дізнання - форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків;

4¹) дізнавач - службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, у випадках, установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків;

5) досудове розслідування - стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження;

6) досудове слідство - форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів;

7) закон України про кримінальну відповідальність - законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність;

законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність;

7¹) керівник органу дізнання - начальник підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, а в разі відсутності підрозділу дізнання - керівник органу досудового розслідування;

8) керівник органу досудового розслідування - начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки та заступники зазначених посадових осіб, які діють у межах своїх повноважень, перший заступник або заступник Директора Державного бюро розслідувань, заступник директора територіального управління Державного бюро розслідувань, керівник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу органу Державного бюро розслідувань, керівник Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів органу Бюро економічної безпеки України, керівник Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, а також заступники зазначених посадових осіб, які діють у межах своїх повноважень;

9) керівник органу прокуратури - Генеральний прокурор, заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (для

7¹) керівник органу дізнання - начальник підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, а в разі відсутності підрозділу дізнання - керівник органу досудового розслідування;

8) керівник органу досудового розслідування - начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки та заступники зазначених посадових осіб, які діють у межах своїх повноважень, перший заступник або заступник Директора Державного бюро розслідувань, заступник директора територіального управління Державного бюро розслідувань, керівник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу органу Державного бюро розслідувань, керівник Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів органу Бюро економічної безпеки України, керівник Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, а також заступники зазначених посадових осіб, які діють у межах своїх повноважень;

9) керівник органу прокуратури - Генеральний прокурор, заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (для прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури), керівник обласної прокуратури, керівник окружної прокуратури та їх перші заступники і заступники, які діють у межах своїх

прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури), керівник обласної прокуратури, керівник окружної прокуратури та їх перші заступники і заступники, які діють у межах своїх повноважень;

10) кримінальне провадження - досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність;

11) малолітня особа - дитина до досягнення нею чотирнадцяти років;

12) неповнолітня особа - малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років;

13) обвинувачення - твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом;

14) притягнення до кримінальної відповідальності - стадія кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;

15) прокурор - особа, яка обіймає посаду, передбачену статтею 15 Закону України "Про прокуратуру", та діє у межах своїх повноважень;

16) розмір мінімальної заробітної плати - грошова сума, що дорівнює місячному розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому приймається процесуальне рішення або здійснюється процесуальна дія;

16¹) інша особа, права чи законні інтереси якої

повноважень;

10) кримінальне провадження - досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність;

11) малолітня особа - дитина до досягнення нею чотирнадцяти років;

12) неповнолітня особа - малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років;

13) обвинувачення - твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом;

14) притягнення до кримінальної відповідальності - стадія кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;

15) прокурор - особа, яка обіймає посаду, передбачену статтею 15 Закону України "Про прокуратуру", та діє у межах своїх повноважень;

16) розмір мінімальної заробітної плати - грошова сума, що дорівнює місячному розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому приймається процесуальне рішення або здійснюється процесуальна дія;

16¹) інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, - особа, стосовно якої (в тому числі щодо її майна) здійснюються процесуальні дії, визначені цим Кодексом;

обмежуються під час досудового розслідування, - особа, стосовно якої (в тому числі щодо її майна) здійснюються процесуальні дії, визначені цим Кодексом;

16²) викривач - фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування;

17) слідчий - службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу Державного бюро розслідувань, органу Бюро економічної безпеки України, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень;

18) слідчий суддя - суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, - голова чи за його визначенням інший суддя відповідного апеляційного суду. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду;

19) сторони кримінального провадження - з боку обвинувачення: слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор, а також потерпілий, його представник та

16²) викривач - фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування;

17) слідчий - службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу Державного бюро розслідувань, органу Бюро економічної безпеки України, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень;

18) слідчий суддя - суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, - голова чи за його визначенням інший суддя відповідного апеляційного суду. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду;

19) сторони кримінального провадження - з боку обвинувачення: слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених цим Кодексом; з боку захисту: підозрюваний, особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її

законний представник у випадках, установлених цим Кодексом; з боку захисту: підозрюваний, особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники;

20) суд апеляційної інстанції - відповідний апеляційний суд, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться суд першої інстанції, що ухвалив оскаржуване судові рішення, а також Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду - стосовно судових рішень Вищого антикорупційного суду, ухвалених як судом першої інстанції, а також стосовно судових рішень інших судів першої інстанції, ухвалених до початку роботи Вищого антикорупційного суду в кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених цим Кодексом до підсудності Вищого антикорупційного суду;

22) суд першої інстанції - місцевий загальний суд, який має право ухвалити вирок або постановити ухвалу про закриття кримінального провадження, а також Вищий антикорупційний суд у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до його підсудності цим Кодексом, а також апеляційний суд у випадку, передбаченому цим Кодексом;

23) суддя - голова, заступник голови, суддя

смертю, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники;

20) суд апеляційної інстанції - відповідний апеляційний суд, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться суд першої інстанції, що ухвалив оскаржуване судові рішення, а також Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду - стосовно судових рішень Вищого антикорупційного суду, ухвалених як судом першої інстанції, а також стосовно судових рішень інших судів першої інстанції, ухвалених до початку роботи Вищого антикорупційного суду в кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених цим Кодексом до підсудності Вищого антикорупційного суду;

22) суд першої інстанції - місцевий загальний суд, який має право ухвалити вирок або постановити ухвалу про закриття кримінального провадження, а також Вищий антикорупційний суд у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до його підсудності цим Кодексом, а також апеляційний суд у випадку, передбаченому цим Кодексом;

23) суддя - голова, заступник голови, суддя Верховного Суду, Вищого антикорупційного суду, апеляційного суду, місцевих загальних судів, які відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважені здійснювати правосуддя, а також присяжний;

24) судові провадження - кримінальне провадження у суді

Верховного Суду, Вищого антикорупційного суду, апеляційного суду, місцевих загальних судів, які відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважені здійснювати правосуддя, а також присяжний;

24) судове провадження - кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами;

25) учасники кримінального провадження - сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, у тому числі викривач, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, секретар судового засідання, судовий розпорядник;

26) учасники судового провадження - сторони кримінального провадження, потерпілий, його

першої інстанції, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами;

25) учасники кримінального провадження - сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, у тому числі викривач, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, секретар судового засідання, судовий розпорядник;

25¹) уповноважена особа, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків - службова особа, уповноважена наказом Голови Національної поліції України, начальниками ГУНП, начальниками відповідних територіальних підрозділів поліції, або особами, які виконують їх обов'язки, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків.

Засвідчена в установленому порядку копія наказу про уповноваження працівника поліції здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків надсилається до

представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, представник персоналу органу пробації, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також інші особи, за клопотанням або скаргою яких у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюється судове провадження;

27) особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, - фізична особа, яка не набула статусу підозрюваного, обвинуваченого у зв'язку з її смертю, але стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;

28) особа, стосовно якої уповноваженим органом прийнято рішення про обмін як військовополоненого, - будь-яка особа, яка має процесуальний статус підозрюваного, обвинуваченого, засудженого та яка включена відповідним уповноваженим органом до списку для обміну як військовополонений.

2. Терміни "збори власників облігацій" та "адміністратор за випуском облігацій" у цьому Кодексі вживаються у значеннях, наведених у Законі України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки".

3. Інші терміни, що вживаються в цьому Кодексі, визначаються спеціальними нормами у цьому Кодексі та інших законах України.

органу прокуратури відповідного рівня для внесення адміністраторами ЄРДР відповідних відомостей про реєстратора до довідника організаційної структури ЄРДР і надання працівнику поліції, уповноваженому здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків, доступу до ЄРДР.

26) учасники судового провадження - сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, представник персоналу органу пробації, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також інші особи, за клопотанням або скаргою яких у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюється судове провадження;

27) особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, - фізична особа, яка не набула статусу підозрюваного, обвинуваченого у зв'язку з її смертю, але стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;

28) особа, стосовно якої уповноваженим органом прийнято рішення про обмін як військовополоненого, - будь-яка особа, яка має процесуальний статус підозрюваного, обвинуваченого, засудженого та яка включена відповідним уповноваженим органом до списку для обміну як військовополонений.

	2. Терміни "збори власників облігацій" та "адміністратор за випуском облігацій" у цьому Кодексі вживаються у значеннях, наведених у Законі України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки". 3. Інші терміни, що вживаються в цьому Кодексі, визначаються спеціальними нормами у цьому Кодексі та інших законах України.
Стаття 214. Початок досудового розслідування 1. Слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування, а дізнавач - керівником органу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання - керівником органу досудового розслідування. 2. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення затверджуються Офісом Генерального прокурора за	Стаття 214. Початок досудового розслідування 1. Слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування, а дізнавач - керівником органу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання - керівником органу досудового розслідування. 2. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення затверджуються Офісом Генерального прокурора за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Національним антикорупційним

погодженням з Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Національним антикорупційним бюро України, Державним бюро розслідувань, органом Бюро економічної безпеки України.

3. Здійснення досудового розслідування, крім випадків, передбачених цією частиною, до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У невідкладних випадках до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути проведений огляд місця події (відомості вносяться невідкладно після завершення огляду або отримання довідки, висновку спеціаліста). Для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути:

- 1) відібрано пояснення;
- 2) проведено медичне освідчування;
- 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;
- 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

У разі виявлення ознак кримінального

бюро України, Державним бюро розслідувань, органом Бюро економічної безпеки України.

3. Здійснення досудового розслідування, крім випадків, передбачених цією частиною, до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У невідкладних випадках до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути проведений огляд місця події (відомості вносяться невідкладно після завершення огляду або отримання довідки, висновку спеціаліста). **У невідкладних випадках при розслідуванні кримінальних проступків, до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути проведений допит свідка, потерпілого за їх вимогою.** Для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути:

- 1) допитано свідка, потерпілого за їх вимогою;
- 2) проведено медичне освідчування;
- 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;
- 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

У разі виявлення ознак кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України, досудове розслідування розпочинається негайно,

правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України, досудове розслідування розпочинається негайно, відомості про нього вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань за першої можливості.

4. *Слідчий, прокурор, інша службова особа*, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

5. До Єдиного реєстру досудових розслідувань вносяться відомості про:

1) дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника;

3) інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

4) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;

5) попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

відомості про нього вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань за першої можливості.

4. Слідчий, **дізнавач**, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

5. До Єдиного реєстру досудових розслідувань вносяться відомості про:

1) дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника;

3) інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

4) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;

5) попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

6) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та/або розпочав досудове розслідування;

7) інші обставини, передбачені положенням про Єдиний

6) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та/або розпочав досудове розслідування;

7) інші обставини, передбачені положенням про Єдиний реєстр досудових розслідувань.

У Єдиному реєстрі досудових розслідувань автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер кримінального провадження.

6. Слідчий, дізнавач невідкладно у письмовій формі повідомляє керівника органу прокуратури про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою цієї статті.

7. Якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний протягом п'яти робочих днів з дня внесення таких відомостей з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до відповідного органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування.

8. Відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, вносяться слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами

реєстр досудових розслідувань.

У Єдиному реєстрі досудових розслідувань автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер кримінального провадження.

6. Слідчий, дізнавач невідкладно у письмовій формі повідомляє керівника органу прокуратури про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою цієї статті.

7. Якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний протягом п'яти робочих днів з дня внесення таких відомостей з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до відповідного органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування.

8. Відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, вносяться слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями

109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368³, частинами першою і другою статті 368⁴, статтями 369, 369², 436, 437-439, 442, 442¹, 444, 447 Кримінального кодексу України, або будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 151²-156¹, 301¹-303 Кримінального

першою і другою статті 368³, частинами першою і другою статті 368⁴, статтями 369, 369², 436, 437-439, 442, 442¹, 444, 447 Кримінального кодексу України, або будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 151²-156¹, 301¹-303 Кримінального кодексу України (у разі їх вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи), або від імені такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258-258⁶ Кримінального кодексу України. Про внесення відомостей слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру. 9. Слідчий, дізнавач протягом 24 годин з моменту внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань у письмовій формі повідомляє Національне агентство з питань запобігання корупції про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою цієї статті. Копія зазначеного повідомлення Національному агентству з питань запобігання корупції надається викривачу.	кодексу України (у разі їх вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи), або від імені такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258-258⁶ Кримінального кодексу України. Про внесення відомостей слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру. 9. Слідчий, дізнавач протягом 24 годин з моменту внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань у письмовій формі повідомляє Національне агентство з питань запобігання корупції про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою цієї статті. Копія зазначеного повідомлення Національному агентству з питань запобігання корупції надається викривачу.
Стаття 223. Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій 1. Слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному	Стаття 223. Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій 1. Слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні.

провадженні.

2. Підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети.

3. *Слідчий, прокурор* вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чиї права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їх права і обов'язки, передбачені цим Кодексом, а також відповідальність, встановлена законом.

4. Проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час (з 22 години до 6 години) не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного, а також крім здійснення кримінального провадження у порядку, встановленому статтею 615 цього Кодексу.

5. У разі отримання під час проведення слідчої (розшукової) дії доказів, які можуть вказувати на невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, *слідчий, прокурор* зобов'язаний провести відповідну слідчу (розшукову) дію в повному обсязі, долучити складені процесуальні документи до матеріалів досудового розслідування та надати їх суду у випадку звернення з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

2. Підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети.

3. *Слідчий, дізнавач, прокурор* вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чиї права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їх права і обов'язки, передбачені цим Кодексом, а також відповідальність, встановлена законом.

4. Проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час (з 22 години до 6 години) не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного, а також крім здійснення кримінального провадження у порядку, встановленому статтею 615 цього Кодексу.

5. У разі отримання під час проведення слідчої (розшукової) дії доказів, які можуть вказувати на невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, *слідчий, дізнавач, прокурор* зобов'язаний провести відповідну слідчу (розшукову) дію в повному обсязі, долучити складені процесуальні документи до матеріалів досудового розслідування та надати їх суду у випадку звернення з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

6. Слідча (розшукова) дія, що здійснюється за

6. Слідча (розшукова) дія, що здійснюється за клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, проводиться за участю особи, яка її ініціювала, та (або) її захисника чи представника, крім випадків, коли через специфіку слідчої (розшукової) дії це неможливо або така особа письмово відмовилася від участі в ній.

Під час проведення такої слідчої (розшукової) дії присутні особи, що її ініціювали, мають право ставити питання, висловлювати свої пропозиції, зауваження та заперечення щодо порядку проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, які заносяться до протоколу.

7. *Слідчий, прокурор* зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідчування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне.

Обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії, крім особливостей, встановлених статтею 615 цього Кодексу.

Понятими не можуть бути потерпілий, родичі підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого, працівники

клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, проводиться за участю особи, яка її ініціювала, та (або) її захисника чи представника, крім випадків, коли через специфіку слідчої (розшукової) дії це неможливо або така особа письмово відмовилася від участі в ній.

Під час проведення такої слідчої (розшукової) дії присутні особи, що її ініціювали, мають право ставити питання, висловлювати свої пропозиції, зауваження та заперечення щодо порядку проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, які заносяться до протоколу.

7. *Слідчий, дізнавач, прокурор* зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідчування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне.

Обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії, крім особливостей, встановлених статтею 615 цього Кодексу.

Понятими не можуть бути потерпілий, родичі підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого, працівники правоохоронних органів, а також особи, заінтересовані в результатах кримінального провадження.

правоохоронних органів, а також особи, заінтересовані в результатах кримінального провадження. Зазначені особи можуть бути допитані під час судового розгляду як свідки проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. 8. Слідчі (розшукові) дії не можуть проводитися після закінчення строків досудового розслідування, крім їх проведення за дорученням суду у випадках, передбачених частиною третьою статті 333 цього Кодексу. Будь-які слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії, проведені з порушенням цього правила, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази - недопустимими.	Зазначені особи можуть бути допитані під час судового розгляду як свідки проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. 8. Слідчі (розшукові) дії не можуть проводитися після закінчення строків досудового розслідування, крім їх проведення за дорученням суду у випадках, передбачених частиною третьою статті 333 цього Кодексу. Будь-які слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії, проведені з порушенням цього правила, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази - недопустимими.
Стаття 227. Участь законного представника, педагога, психолога або лікаря у слідчих (розшукових) діях за участю малолітньої або неповнолітньої особи 1. При проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи забезпечується участь законного представника, педагога або психолога, а за необхідності - лікаря. 2. До початку слідчої (розшукової) дії законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхнє право за дозволом ставити уточнюючі запитання малолітній або неповнолітній особі. 3. У виняткових випадках, коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого, <i>слідчий, прокурор</i> за клопотанням малолітнього або неповнолітнього чи з власної ініціативи має право	Стаття 227. Участь законного представника, педагога, психолога або лікаря у слідчих (розшукових) діях за участю малолітньої або неповнолітньої особи 1. При проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи забезпечується участь законного представника, педагога або психолога, а за необхідності - лікаря. 2. До початку слідчої (розшукової) дії законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхнє право за дозволом ставити уточнюючі запитання малолітній або неповнолітній особі. 3. У виняткових випадках, коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого, <i>слідчий, дізнавач, прокурор</i> за клопотанням малолітнього або неповнолітнього чи з власної ініціативи має право обмежити участь законного

обмежити участь законного представника у виконанні окремих слідчих (розшукових) дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні та залучити замість нього іншого законного представника.	представника у виконанні окремих слідчих (розшукових) дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні та залучити замість нього іншого законного представника.
Стаття 228. Пред'явлення особи для впізнання 1. Перед тим, як пред'явити особу для впізнання, <i>слідчий, прокурор</i> попередньо з'ясовує, чи може особа, яка впізнає, впізнати цю особу, опитує її про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу, про що складає протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати прикмети, за якими впізнає особу, проте може впізнати її за сукупністю ознак, у протоколі зазначається, за сукупністю яких саме ознак вона може впізнати особу. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, особу, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про прикмети цієї особи. 2. Особа, яка підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими особами тієї ж статі, яких має бути не менше трьох і які не мають різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі. Перед тим як пред'явити особу для впізнання, їй пропонується у відсутності особи, яка впізнає, зайняти будь-яке місце серед інших осіб, які пред'являються. 3. Особі, яка впізнає, пропонується вказати на особу, яку вона має впізнати, і пояснити, за якими ознаками вона її впізнала. 4. З метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає,	Стаття 228. Пред'явлення особи для впізнання 1. Перед тим, як пред'явити особу для впізнання, <i>слідчий, дізнавач, прокурор</i> попередньо з'ясовує, чи може особа, яка впізнає, впізнати цю особу, опитує її про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу, про що складає протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати прикмети, за якими впізнає особу, проте може впізнати її за сукупністю ознак, у протоколі зазначається, за сукупністю яких саме ознак вона може впізнати особу. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, особу, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про прикмети цієї особи. 2. Особа, яка підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими особами тієї ж статі, яких має бути не менше трьох і які не мають різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі. Перед тим як пред'явити особу для впізнання, їй пропонується у відсутності особи, яка впізнає, зайняти будь-яке місце серед інших осіб, які пред'являються. 3. Особі, яка впізнає, пропонується вказати на особу, яку вона має впізнати, і пояснити, за якими ознаками вона її впізнала. 4. З метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає, впізнання може проводитися в умовах, коли особа, яку

впізнання може проводитися в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіоспостереженням. Про умови проведення такого впізнання та його результати зазначається в протоколі. Про результати впізнання повідомляється особа, яка пред'являлася для впізнання.

5. При пред'явленні особи для впізнання особі, щодо якої згідно з цим Кодексом вжито заходів безпеки, відомості про особу, взятую під захист, до протоколу не вносяться і зберігаються окремо.

6. За необхідності впізнання може провадитися за фотознімками, матеріалами відеозапису з додержанням вимог, зазначених у частинах першій і другій цієї статті. Проведення впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису виключає можливість у подальшому пред'явленні особи для впізнання.

7. Фотознімок з особою, яка підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими фотознімками, яких повинно бути не менше трьох. Фотознімки, що пред'являються, не повинні мати різких відмінностей між собою за формою та іншими особливостями, що суттєво впливають на сприйняття зображення. Особи на інших фотознімках повинні бути тієї ж статі і не повинні мати різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі з особою, яка підлягає впізнанню.

Матеріали відеозапису з зображенням особи, яка підлягає впізнанню, можуть бути пред'явлені лише за умови зображення на них не менше чотирьох осіб, які

пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіоспостереженням. Про умови проведення такого впізнання та його результати зазначається в протоколі. Про результати впізнання повідомляється особа, яка пред'являлася для впізнання.

5. При пред'явленні особи для впізнання особі, щодо якої згідно з цим Кодексом вжито заходів безпеки, відомості про особу, взятую під захист, до протоколу не вносяться і зберігаються окремо.

6. За необхідності впізнання може провадитися за фотознімками, матеріалами відеозапису з додержанням вимог, зазначених у частинах першій і другій цієї статті. Проведення впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису виключає можливість у подальшому пред'явленні особи для впізнання.

7. Фотознімок з особою, яка підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими фотознімками, яких повинно бути не менше трьох. Фотознімки, що пред'являються, не повинні мати різких відмінностей між собою за формою та іншими особливостями, що суттєво впливають на сприйняття зображення. Особи на інших фотознімках повинні бути тієї ж статі і не повинні мати різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі з особою, яка підлягає впізнанню.

Матеріали відеозапису з зображенням особи, яка підлягає впізнанню, можуть бути пред'явлені лише за умови зображення на них не менше чотирьох осіб, які повинні бути тієї ж статі і не повинні мати різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі з особою, яка підлягає впізнанню.

повинні бути тієї ж статі і не повинні мати різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі з особою, яка підлягає впізнанню.

8. При пред'явленні особи для впізнання можуть бути залучені спеціалісти для фіксування впізнання технічними засобами, психологи, педагоги та інші спеціалісти.

9. За правилами цієї статті може здійснюватися пред'явлення особи для впізнання за голосом або ходою, при цьому впізнання за голосом повинно здійснюватися поза візуальним контактом між особою, що впізнає, та особами, які пред'явлені для впізнання.

8. При пред'явленні особи для впізнання можуть бути залучені спеціалісти для фіксування впізнання технічними засобами, психологи, педагоги та інші спеціалісти.

9. За правилами цієї статті може здійснюватися пред'явлення особи для впізнання за голосом або ходою, при цьому впізнання за голосом повинно здійснюватися поза візуальним контактом між особою, що впізнає, та особами, які пред'явлені для впізнання.

Стаття 229. Пред'явлення речей для впізнання

1. Перед тим, як пред'явити для впізнання річ, *слідчий, прокурор* або захисник спочатку запитує в особи, яка впізнає, чи може вона впізнати цю річ, опитує про ознаки цієї речі і обставини, за яких вона цю річ бачила, про що складається протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати ознаки, за якими впізнає річ, проте може впізнати її за сукупністю ознак, особа, яка проводить процесуальну дію, зазначає це у протоколі. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, річ, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про її прикмети.

2. Річ, що підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, в числі інших однорідних речей одного виду, якості і без різких відмінностей у зовнішньому вигляді, у кількості не менше трьох. Особі, яка впізнає, пропонується вказати на річ, яку вона впізнає, і пояснити, за якими ознаками вона її впізнала.

3. Якщо інших однорідних речей не існує, особі, яка впізнає, пропонується пояснити, за якими ознаками вона впізнала річ, яка їй пред'являється в одному екземплярі.

Стаття 229. Пред'явлення речей для впізнання

1. Перед тим, як пред'явити для впізнання річ, *слідчий, дізнавач, прокурор* або захисник спочатку запитує в особи, яка впізнає, чи може вона впізнати цю річ, опитує про ознаки цієї речі і обставини, за яких вона цю річ бачила, про що складається протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати ознаки, за якими впізнає річ, проте може впізнати її за сукупністю ознак, особа, яка проводить процесуальну дію, зазначає це у протоколі. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, річ, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про її прикмети.

2. Річ, що підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, в числі інших однорідних речей одного виду, якості і без різких відмінностей у зовнішньому вигляді, у кількості не менше трьох. Особі, яка впізнає, пропонується вказати на річ, яку вона впізнає, і пояснити, за якими ознаками вона її впізнала.

3. Якщо інших однорідних речей не існує, особі, яка впізнає, пропонується пояснити, за якими ознаками вона впізнала річ, яка їй пред'являється в одному екземплярі.

Стаття 232. Проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування

1. Допит осіб, впізнання осіб чи речей під час досудового розслідування можуть бути проведені у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у

Стаття 232. Проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування

1. Допит осіб, впізнання осіб чи речей під час досудового розслідування можуть бути проведені у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у випадках:

1) неможливості безпосередньої участі певних осіб у

випадках:

- 1) неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;
- 2) необхідності забезпечення безпеки осіб;
- 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;
- 4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;
- 5) наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми.

2. Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування приймається *слідчим, прокурором*, а в разі здійснення у режимі відеоконференції допиту згідно із статтею 225 цього Кодексу - *слідчим суддею з власної ініціативи* або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження. У разі, якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здійснення дистанційного досудового розслідування, *слідчий, прокурор*, слідчий суддя може прийняти рішення про його здійснення лише вмотивованою постановою (ухвалою), обґрунтувавши в ній прийняте рішення. Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування, в якому дистанційно перебуватиме підозрюваний, не може бути прийняте, якщо він проти цього заперечує.

3. Використання у дистанційному досудовому розслідуванні технічних засобів і технологій повинно забезпечувати належну якість зображення і звуку, а також

досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;

- 2) необхідності забезпечення безпеки осіб;
- 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;
- 4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;
- 5) наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми.

2. Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування приймається *слідчим, дізнавачем, прокурором*, а в разі здійснення у режимі відеоконференції допиту згідно із статтею 225 цього Кодексу - *слідчим суддею з власної ініціативи* або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження. У разі, якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здійснення дистанційного досудового розслідування, *слідчий, дізнавачем, прокурор*, слідчий суддя може прийняти рішення про його здійснення лише вмотивованою постановою (ухвалою), обґрунтувавши в ній прийняте рішення. Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування, в якому дистанційно перебуватиме підозрюваний, не може бути прийняте, якщо він проти цього заперечує.

3. Використання у дистанційному досудовому розслідуванні технічних засобів і технологій повинно забезпечувати належну якість зображення і звуку, а також інформаційну безпеку. Учасникам слідчої (розшукової) дії повинна бути забезпечена можливість ставити запитання і

інформаційну безпеку. Учасникам слідчої (розшукової) дії повинна бути забезпечена можливість ставити запитання і отримувати відповіді осіб, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії дистанційно, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені цим Кодексом.

4. Допит особи у дистанційному досудовому провадженні здійснюється згідно з правилами, передбаченими статтями 225-227 цього Кодексу.

Впізнання осіб чи речей у дистанційному досудовому провадженні здійснюється згідно з правилами, передбаченими статтями 228 та 229 цього Кодексу.

5. Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями *слідчого чи прокурора*, знаходиться у приміщенні, розташованому на території, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або на території міста, в якому він розташований, службова особа цього органу досудового розслідування зобов'язана вручити такій особі пам'ятку про її процесуальні права, перевірити її документи, що посвідчують особу, та перебувати поряд з нею до закінчення слідчої (розшукової) дії.

6. Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями *слідчого чи прокурора*, знаходиться у приміщенні, розташованому поза територією, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або поза територією міста, в якому він розташований, слідчий, прокурор своєю постановою доручає в межах компетенції органу

отримувати відповіді осіб, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії дистанційно, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені цим Кодексом.

4. Допит особи у дистанційному досудовому провадженні здійснюється згідно з правилами, передбаченими статтями 225-227 цього Кодексу.

Впізнання осіб чи речей у дистанційному досудовому провадженні здійснюється згідно з правилами, передбаченими статтями 228 та 229 цього Кодексу.

5. Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями *слідчого, дізнавача чи прокурора*, знаходиться у приміщенні, розташованому на території, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або на території міста, в якому він розташований, службова особа цього органу досудового розслідування зобов'язана вручити такій особі пам'ятку про її процесуальні права, перевірити її документи, що посвідчують особу, та перебувати поряд з нею до закінчення слідчої (розшукової) дії.

6. Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями *слідчого, дізнавача чи прокурора*, знаходиться у приміщенні, розташованому поза територією, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або поза територією міста, в якому він розташований, слідчий, прокурор своєю постановою доручає в межах компетенції органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, на території юрисдикції якого

Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, на території юрисдикції якого перебуває така особа, Національному антикорупційному бюро України або Державному бюро розслідувань, здійснити дії, передбачені частиною п'ятою цієї статті. Копія постанови може бути надіслана електронною поштою, факсимільним або іншим засобом зв'язку. Службова особа органу, що отримав доручення, за погодженням зі слідчим, прокурором, що надав доручення, зобов'язана в найкоротший строк організувати виконання зазначеного доручення.

7. Проведення дистанційного досудового розслідування за рішенням слідчого судді здійснюється згідно з положеннями цієї статті та статті 336 цього Кодексу.

8. Якщо особа, яка буде брати участь у досудовому розслідуванні дистанційно, утримується в установі попереднього ув'язнення або установі виконання покарань, дії, передбачені частиною п'ятою цієї статті, здійснюються службовою особою такої установи.

9. Хід і результати слідчої (розшукової) дії, проведеної у режимі відеоконференції, фіксуються за допомогою технічних засобів відеозапису.

10. Особа, якій забезпечується захист, може бути допитана в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо було б упізнати.

11. *Слідчий, прокурор* з метою забезпечення оперативності кримінального провадження має право

перебуває така особа, Національному антикорупційному бюро України або Державному бюро розслідувань, здійснити дії, передбачені частиною п'ятою цієї статті. Копія постанови може бути надіслана електронною поштою, факсимільним або іншим засобом зв'язку. Службова особа органу, що отримав доручення, за погодженням зі слідчим, прокурором, що надав доручення, зобов'язана в найкоротший строк організувати виконання зазначеного доручення.

7. Проведення дистанційного досудового розслідування за рішенням слідчого судді здійснюється згідно з положеннями цієї статті та статті 336 цього Кодексу.

8. Якщо особа, яка буде брати участь у досудовому розслідуванні дистанційно, утримується в установі попереднього ув'язнення або установі виконання покарань, дії, передбачені частиною п'ятою цієї статті, здійснюються службовою особою такої установи.

9. Хід і результати слідчої (розшукової) дії, проведеної у режимі відеоконференції, фіксуються за допомогою технічних засобів відеозапису.

10. Особа, якій забезпечується захист, може бути допитана в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо було б упізнати.

11. *Слідчий, дізнавач, прокурор* з метою забезпечення оперативності кримінального провадження має право провести у режимі відео- або телефонної конференції опитування особи, яка через знаходження у віддаленому від місця проведення досудового розслідування місці, хворобу, зайнятість або з інших причин не може без зайвих труднощів вчасно прибути до *слідчого, дізнавача, прокурора*.

провести у режимі відео- або телефонної конференції опитування особи, яка через знаходження у віддаленому від місця проведення досудового розслідування місці, хворобу, зайнятість або з інших причин не може без зайвих труднощів вчасно прибути до *слідчого, прокурора*.

За результатами опитування, проведеного у режимі відео- або телефонної конференції, *слідчий, прокурор* складає рапорт, у якому зазначає дату та час опитування, дані про особу опитуваного, ідентифікаційні ознаки засобу зв'язку, що використовувався опитуваним, а також обставини, які були ним повідомлені. За необхідності опитування фіксується за допомогою технічних засобів аудіо- чи відеозапису.

Слідчий, прокурор зобов'язаний вжити заходів з метою встановлення особи опитуваного у режимі відео- або телефонної конференції та зазначити в рапорті, яким чином була підтверджена особа опитуваного.

У разі необхідності отримання показань від опитаних осіб *слідчий, прокурор* проводить їх допит.

За результатами опитування, проведеного у режимі відео- або телефонної конференції, *слідчий, дізнавач, прокурор* складає рапорт, у якому зазначає дату та час опитування, дані про особу опитуваного, ідентифікаційні ознаки засобу зв'язку, що використовувався опитуваним, а також обставини, які були ним повідомлені. За необхідності опитування фіксується за допомогою технічних засобів аудіо- чи відеозапису.

Слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язаний вжити заходів з метою встановлення особи опитуваного у режимі відео- або телефонної конференції та зазначити в рапорті, яким чином була підтверджена особа опитуваного.

У разі необхідності отримання показань від опитаних осіб *слідчий, дізнавача, прокурор* проводить їх допит.

Стаття 234. Обшук

1. Обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб.

2. Обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду, в межах територіальної

Стаття 234. Обшук

1. Обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб.

2. Обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду, в межах територіальної

юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, - на підставі ухвали слідчого судді Вищого антикорупційного суду.

3. У разі необхідності провести обшук *слідчий за погодженням з прокурором або прокурор* звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, яке повинно містити відомості про:

1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

2) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;

3) правову кваліфікацію кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

4) підстави для обшуку;

5) житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, де планується проведення обшуку;

6) особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться;

7) індивідуальні або родові ознаки речей, документів, іншого майна або осіб, яких планується відшукати, а також їхній зв'язок із вчиненим кримінальним правопорушенням;

8) обґрунтування того, що доступ до речей, документів або відомостей, які можуть у них міститися,

юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, - на підставі ухвали слідчого судді Вищого антикорупційного суду.

3. У разі необхідності провести обшук *слідчий, дізнавач за погодженням з прокурором або прокурор* звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, яке повинно містити відомості про:

1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

2) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;

3) правову кваліфікацію кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

4) підстави для обшуку;

5) житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, де планується проведення обшуку;

6) особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться;

7) індивідуальні або родові ознаки речей, документів, іншого майна або осіб, яких планується відшукати, а також їхній зв'язок із вчиненим кримінальним правопорушенням;

8) обґрунтування того, що доступ до речей, документів або відомостей, які можуть у них міститися, неможливо отримати органом досудового розслідування у добровільному порядку шляхом витребування речей, документів, відомостей

неможливо отримати органом досудового розслідування у добровільному порядку шляхом витребування речей, документів, відомостей відповідно до частини другої статті 93 цього Кодексу, або за допомогою інших слідчих дій, передбачених цим Кодексом, а доступ до осіб, яких планується відшукати, - за допомогою інших слідчих дій, передбачених цим Кодексом. Зазначена вимога не поширюється на випадки проведення обшуку з метою відшукування знаряддя кримінального правопорушення, предметів і документів, вилучених з обігу.

До клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими *прокурор, слідчий* обґрунтовує доводи клопотання, а також витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання.

4. Клопотання про обшук розглядається у суді в день його надходження за участю *слідчого або прокурора*.

5. Слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про обшук, якщо *прокурор, слідчий* не доведе наявність достатніх підстав вважати, що:

- 1) було вчинено кримінальне правопорушення;
- 2) відшукувані речі і документи мають значення для досудового розслідування;
- 3) відомості, які містяться у відшукуваних речах і документах, можуть бути доказами під час судового розгляду;
- 4) відшукувані речі, документи або особи знаходяться у зазначеному в клопотанні житлі чи іншому володінні

відповідно до частини другої статті 93 цього Кодексу, або за допомогою інших слідчих дій, передбачених цим Кодексом, а доступ до осіб, яких планується відшукати, - за допомогою інших слідчих дій, передбачених цим Кодексом. Зазначена вимога не поширюється на випадки проведення обшуку з метою відшукування знаряддя кримінального правопорушення, предметів і документів, вилучених з обігу.

До клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими *прокурор, слідчий, дізнавач* обґрунтовує доводи клопотання, а також витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання.

4. Клопотання про обшук розглядається у суді в день його надходження за участю *слідчого, дізнавача або прокурора*.

5. Слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про обшук, якщо *прокурор, слідчий, дізнавач* не доведе наявність достатніх підстав вважати, що:

- 1) було вчинено кримінальне правопорушення;
- 2) відшукувані речі і документи мають значення для досудового розслідування;
- 3) відомості, які містяться у відшукуваних речах і документах, можуть бути доказами під час судового розгляду;
- 4) відшукувані речі, документи або особи знаходяться у зазначеному в клопотанні житлі чи іншому володінні особи;
- 5) за встановлених обставин обшук є найбільш доцільним та ефективним способом відшукування та вилучення речей і документів, які мають значення для досудового розслідування, а також встановлення місцезнаходження

особи;

5) за встановлених обставин обшук є найбільш доцільним та ефективним способом відшукування та вилучення речей і документів, які мають значення для досудового розслідування, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб, а також заходом, пропорційним втручанню в особисте і сімейне життя особи.

6. У разі відмови у задоволенні клопотання про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи *слідчий, прокурор* не має права повторно звертатися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на обшук того самого житла чи іншого володіння особи, якщо у клопотанні не зазначені нові обставини, які не розглядалися слідчим суддею.

розшукуваних осіб, а також заходом, пропорційним втручанню в особисте і сімейне життя особи.

6. У разі відмови у задоволенні клопотання про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи *слідчий, дізнавач, прокурор* не має права повторно звертатися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на обшук того самого житла чи іншого володіння особи, якщо у клопотанні не зазначені нові обставини, які не розглядалися слідчим суддею.

Стаття 235. Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи 1. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні <i>прокурора, слідчого</i>, надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз. 2. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених цим Кодексом, а також містити відомості про: 1) строк дії ухвали, який не може перевищувати одного місяця з дня постановлення ухвали; 2) <i>прокурора, слідчого</i>, який подав клопотання про обшук; 3) положення закону, на підставі якого постановляється ухвала; 4) житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, які мають бути піддані обшуку; 5) особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться; 6) речі, документи або осіб, для виявлення яких проводиться обшук. 3. Виготовляються дві копії ухвали, які чітко позначаються як копії.	Стаття 235. Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи 1. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні <i>прокурора, слідчого, дізнавача</i> надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз. 2. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених цим Кодексом, а також містити відомості про: 1) строк дії ухвали, який не може перевищувати одного місяця з дня постановлення ухвали; 2) <i>прокурора, слідчого, дізнавача</i> який подав клопотання про обшук; 3) положення закону, на підставі якого постановляється ухвала; 4) житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, які мають бути піддані обшуку; 5) особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться; 6) речі, документи або осіб, для виявлення яких проводиться обшук. 3. Виготовляються дві копії ухвали, які чітко позначаються як копії.
Стаття 236. Виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи 1. Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого	Стаття 236. Виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи 1. Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння

володіння особи може бути виконана *слідчим чи прокурором*. Для участі в проведенні обшуку може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, *слідчий, прокурор* для участі в обшуку має право запросити спеціалістів. *Слідчий, прокурор* вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення обшуку осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Незалежно від стадії цієї слідчої дії *слідчий, прокурор*, інша службова особа, яка бере участь у проведенні обшуку, зобов'язані допустити на місце його проведення захисника чи адвоката, повноваження якого підтверджуються згідно з положеннями статті 50 цього Кодексу.

2. Обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді повинен відбуватися в час, коли заподіюється найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки *слідчий, прокурор* не вважає, що виконання такої умови може істотно зашкодити меті обшуку.

3. Перед початком виконання ухвали слідчого судді особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності - іншій присутній особі повинна бути пред'явлена ухвала і надана її копія.

Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце обшуку до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню обшуку.

особи може бути виконана *слідчим, дізнавачем чи прокурором*. Для участі в проведенні обшуку може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, *слідчий, дізнавач, прокурор* для участі в обшуку має право запросити спеціалістів. *Слідчий, дізнавач, прокурор* вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення обшуку осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Незалежно від стадії цієї слідчої дії *слідчий, дізнавач, прокурор*, інша службова особа, яка бере участь у проведенні обшуку, зобов'язані допустити на місце його проведення захисника чи адвоката, повноваження якого підтверджуються згідно з положеннями статті 50 цього Кодексу.

2. Обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді повинен відбуватися в час, коли заподіюється найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки *слідчий, дізнавач, прокурор* не вважає, що виконання такої умови може істотно зашкодити меті обшуку.

3. Перед початком виконання ухвали слідчого судді особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності - іншій присутній особі повинна бути пред'явлена ухвала і надана її копія.

Слідчий, дізнавач, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце обшуку до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню обшуку. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом

Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність.

Слідчий, прокурор не має права заборонити учасникам обшуку користуватися правовою допомогою адвоката або представника. *Слідчий, прокурор* зобов'язаний допустити такого адвоката або представника до обшуку на будь-якому етапі його проведення.

4. У разі відсутності осіб у житлі чи іншому володінні копія ухвали повинна бути залишена на видному місці у житлі чи іншому володінні особи. При цьому *слідчий, прокурор* зобов'язаний забезпечити схоронність майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливість доступу до нього сторонніх осіб.

5. Обшук на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення мети обшуку. За рішенням *слідчого чи прокурора* може бути проведено обшук осіб, які перебувають в житлі чи іншому володінні, якщо є достатні підстави вважати, що вони переховують при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження.

Обшук особи здійснюється особами тієї самої статі у присутності адвоката, представника на вимогу такої особи. Неявка адвоката, представника для участі у проведенні обшуку особи протягом трьох годин не перешкоджає проведенню обшуку. Хід і результати особистого обшуку підлягають обов'язковій фіксації у відповідному протоколі.

6. *Слідчий, прокурор* під час проведення обшуку має право відкривати закриті приміщення, сховища, речі,

відповідальність.

Слідчий, дізнавач, прокурор не має права заборонити учасникам обшуку користуватися правовою допомогою адвоката або представника. *Слідчий, дізнавач, прокурор* зобов'язаний допустити такого адвоката або представника до обшуку на будь-якому етапі його проведення.

4. У разі відсутності осіб у житлі чи іншому володінні копія ухвали повинна бути залишена на видному місці у житлі чи іншому володінні особи. При цьому *слідчий, дізнавач, прокурор* зобов'язаний забезпечити схоронність майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливість доступу до нього сторонніх осіб.

5. Обшук на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення мети обшуку. За рішенням *слідчого, дізнавача чи прокурора* може бути проведено обшук осіб, які перебувають в житлі чи іншому володінні, якщо є достатні підстави вважати, що вони переховують при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження.

Обшук особи здійснюється особами тієї самої статі у присутності адвоката, представника на вимогу такої особи. Неявка адвоката, представника для участі у проведенні обшуку особи протягом трьох годин не перешкоджає проведенню обшуку. Хід і результати особистого обшуку підлягають обов'язковій фіксації у відповідному протоколі.

6. *Слідчий, дізнавач, прокурор* під час проведення обшуку має право відкривати закриті приміщення, сховища, речі, долати системи логічного захисту, якщо особа, присутня при обшуку, відмовляється їх відкрити чи зняти (деактивувати)

долати системи логічного захисту, якщо особа, присутня при обшуку, відмовляється їх відкрити чи зняти (деактивувати) систему логічного захисту або обшук здійснюється за відсутності осіб, зазначених у частині третій цієї статті.

Якщо під час обшуку *слідчий, прокурор* виявив доступ чи можливість доступу до комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку, для виявлення яких не надано дозвіл на проведення обшуку, але щодо яких є достатні підстави вважати, що інформація, що на них міститься, має значення для встановлення обставин у кримінальному провадженні, *прокурор, слідчий* має право здійснити пошук, виявлення та фіксацію комп'ютерних даних, що на них міститься, на місці проведення обшуку.

Особи, які володіють інформацією про зміст комп'ютерних даних та особливості функціонування комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку, можуть повідомити про це *слідчого, прокурора* під час здійснення обшуку, відомості про що вносяться до протоколу обшуку.

7. При обшуку *слідчий, прокурор* має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати документи, тимчасово вилучати речі, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню

систему логічного захисту або обшук здійснюється за відсутності осіб, зазначених у частині третій цієї статті.

Якщо під час обшуку *слідчий, дізнавач, прокурор* виявив доступ чи можливість доступу до комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку, для виявлення яких не надано дозвіл на проведення обшуку, але щодо яких є достатні підстави вважати, що інформація, що на них міститься, має значення для встановлення обставин у кримінальному провадженні, *прокурор, слідчий, дізнавач*, має право здійснити пошук, виявлення та фіксацію комп'ютерних даних, що на них міститься, на місці проведення обшуку.

Особи, які володіють інформацією про зміст комп'ютерних даних та особливості функціонування комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку, можуть повідомити про це *слідчого, дізнавач, прокурора* під час здійснення обшуку, відомості про що вносяться до протоколу обшуку.

7. При обшуку *слідчий, дізнавач, прокурор* має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати документи, тимчасово вилучати речі, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не відносяться до предметів, які

незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.

8. Особи, у присутності яких здійснюється обшук, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу обшуку.

9. Другий примірник протоколу обшуку разом із доданим до нього описом вилучених документів та тимчасово вилучених речей (за наявності) вручається особі, у якої проведено обшук, а в разі її відсутності - повнолітньому членові її сім'ї або його представникові.

При проведенні обшуку на підприємстві, в установі або організації другий примірник протоколу вручається керівнику або представникові підприємства, установи або організації.

10. Обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді в обов'язковому порядку фіксується за допомогою аудіо- та відеозапису.

вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.

8. Особи, у присутності яких здійснюється обшук, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу обшуку.

9. Другий примірник протоколу обшуку разом із доданим до нього описом вилучених документів та тимчасово вилучених речей (за наявності) вручається особі, у якої проведено обшук, а в разі її відсутності - повнолітньому членові її сім'ї або його представникові.

При проведенні обшуку на підприємстві, в установі або організації другий примірник протоколу вручається керівнику або представникові підприємства, установи або організації.

10. Обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді в обов'язковому порядку фіксується за допомогою аудіо- та відеозапису.

Стаття 237. Огляд

1. З метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення *слідчий, прокурор* проводять огляд місцевості, приміщення, речей, документів та комп'ютерних даних.

2. Огляд житла чи іншого володіння особи

Стаття 237. Огляд

1. З метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення *слідчий, дізнавач, прокурор* проводять огляд місцевості, приміщення, речей, документів та комп'ютерних даних.

2. Огляд житла чи іншого володіння особи здійснюється

здійснюється згідно з правилами цього Кодексу, передбаченими для обшуку житла чи іншого володіння особи.

Огляд комп'ютерних даних проводиться *слідчим, прокурором* шляхом відображення у протоколі огляду інформації, яку вони містять, у формі, придатній для сприйняття їх змісту (за допомогою електронних засобів, фотозйомки, відеозапису, зйомки та/або відеозапису екрана тощо або у паперовій формі).

3. Для участі в огляді може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, законний представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, *слідчий, прокурор* для участі в огляді може запросити спеціалістів.

4. Особи, у присутності яких здійснюється огляд, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу огляду.

5. При проведенні огляду дозволяється вилучення лише речей і документів, які мають значення для кримінального провадження, та речей, вилучених з обігу. Усі вилучені речі і документи підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. У разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і зберігаються у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування.

згідно з правилами цього Кодексу, передбаченими для обшуку житла чи іншого володіння особи.

Огляд комп'ютерних даних проводиться *слідчим, дізнавачем, прокурором* шляхом відображення у протоколі огляду інформації, яку вони містять, у формі, придатній для сприйняття їх змісту (за допомогою електронних засобів, фотозйомки, відеозапису, зйомки та/або відеозапису екрана тощо або у паперовій формі).

3. Для участі в огляді може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, законний представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, *слідчий, дізнавач, прокурор* для участі в огляді може запросити спеціалістів.

4. Особи, у присутності яких здійснюється огляд, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу огляду.

5. При проведенні огляду дозволяється вилучення лише речей і документів, які мають значення для кримінального провадження, та речей, вилучених з обігу. Усі вилучені речі і документи підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. У разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і зберігаються у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування.

6. Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце огляду до його закінчення та вчинювати

6. Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність.

7. При огляді *слідчий, прокурор* або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, що не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.

будь-які дії, що заважають проведенню огляду. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність.

7. При огляді *слідчий, дізнавач, прокурор* або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, що не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.

Стаття 240. Слідчий експеримент

1. З метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, *слідчий, прокурор* має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань.

2. За необхідності слідчий експеримент може проводитися за участю спеціаліста. Під час проведення слідчого експерименту можуть проводитися вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складатися плани і схеми, виготовлятися графічні

Стаття 240. Слідчий експеримент

1. З метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, *слідчий, дізнавач, прокурор* має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань.

2. За необхідності слідчий експеримент може проводитися за участю спеціаліста. Під час проведення слідчого експерименту можуть проводитися вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складатися плани і схеми, виготовлятися графічні зображення, відбитки та

зображення, відбитки та зліпки, які додаються до протоколу.

3. До участі в слідчому експерименті можуть бути залучені підозрюваний, потерпілий, свідок, захисник, представник.

4. Проведення слідчого експерименту допускається за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність, не завдається шкода.

5. Слідчий експеримент, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи, здійснюється лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора, яке розглядається в порядку, передбаченому цим Кодексом, для розгляду клопотань про проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи.

6. Про проведення слідчого експерименту *слідчий, прокурор* складає протокол згідно з вимогами цього Кодексу. Крім того, у протоколі докладно викладаються умови і результати слідчого експерименту.

зліпки, які додаються до протоколу.

3. До участі в слідчому експерименті можуть бути залучені підозрюваний, потерпілий, свідок, захисник, представник.

4. Проведення слідчого експерименту допускається за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність, не завдається шкода.

5. Слідчий експеримент, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи, здійснюється лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням слідчого, *дізнавача, погодженого з прокурором*, або прокурора, яке розглядається в порядку, передбаченому цим Кодексом, для розгляду клопотань про проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи.

6. Про проведення слідчого експерименту *слідчий, дізнавач, прокурор* складає протокол згідно з вимогами цього Кодексу. Крім того, у протоколі докладно викладаються умови і результати слідчого експерименту.

Стаття 242. Підстави проведення експертизи

1. Експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 цього Кодексу, якщо для

Стаття 242. Підстави проведення експертизи

1. Експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 цього Кодексу, якщо для

з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права. 2. <i>Слідчий або прокурор</i> зобов'язані забезпечити проведення експертизи щодо: 1) встановлення причин смерті; 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень; 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності; 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості; 6) визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням. 3. Примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи здійснюється за ухвалою слідчого судді, суду.	з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права. 2. <i>Слідчий, дізнавач або прокурор</i> зобов'язані забезпечити проведення експертизи щодо: 1) встановлення причин смерті; 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень; 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності; 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості; 6) визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням. 3. Примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи здійснюється за ухвалою слідчого судді, суду.
Стаття 245. Отримання зразків для експертизи 1. У разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за	Стаття 245. Отримання зразків для експертизи 1. У разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або

проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом. 2. Порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів (статті 160-166 цього Кодексу). 3. Відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими статтею 241 цього Кодексу. У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому статтями 160-166 цього Кодексу, має право дозволити <i>слідчому, прокурору</i> (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово.	за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом. 2. Порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів (статті 160-166 цього Кодексу). 3. Відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими статтею 241 цього Кодексу. У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому статтями 160-166 цього Кодексу, має право дозволити <i>слідчому, дізнавачу, прокурору</i> (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово.
Стаття 245⁻¹. Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису 1. Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису полягає в одержанні <i>слідчим, прокурором</i> від особи, яка є власником або володільцем відповідних приладів або засобів, необхідних для з'ясування обставин, що мають	Стаття 245⁻¹. Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису 1. Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису полягає в одержанні <i>слідчим, дізнавачем, прокурором</i> від особи, яка є власником або володільцем відповідних приладів або засобів, необхідних для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, копій фото- або кінозйомки,

значення для кримінального провадження, копій фото- або кінозйомки, відеозапису, здійснених у публічно доступних місцях, у тому числі в автоматичному режимі, за виключенням місць, що відносяться до приватних помешкань осіб.

2. Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису здійснюється на підставі постанови *слідчого, прокурора* та, за необхідності, за участю спеціаліста.

3. Для здійснення зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису особі, яка є власником або володільцем відповідних приладів або засобів, пред'являється постанова *слідчого, прокурора*.

4. Постанова *слідчого, прокурора* про зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису повинна містити:

1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

2) відомості про власника або володільця відповідних приладів або засобів;

3) період часу, за який має бути здійснено зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису.

5. Зняття показань технічних приладів та технічних

відеозапису, здійснених у публічно доступних місцях, у тому числі в автоматичному режимі, за виключенням місць, що відносяться до приватних помешкань осіб.

2. Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису здійснюється на підставі постанови *слідчого, дізнавача, прокурора* та, за необхідності, за участю спеціаліста.

3. Для здійснення зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису особі, яка є власником або володільцем відповідних приладів або засобів, пред'являється постанова *слідчого, дізнавача, прокурора*.

4. Постанова *слідчого, дізнавача, прокурора* про зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису повинна містити:

1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

2) відомості про власника або володільця відповідних приладів або засобів;

3) період часу, за який має бути здійснено зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису.

5. Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису здійснюється у

засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису здійснюється у присутності <i>слідчого, прокурора</i> шляхом самостійного копіювання особою, яка є власником або володільцем відповідних приладів та засобів, або копіювання такою особою за участю спеціаліста відповідних записів на носії, які надаються <i>слідчим, прокурором</i>. Надання таких копій на носіях, особи, яка є власником або володільцем відповідних приладів та засобів, здійснюється за бажанням такої особи. 6. Про здійснення зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису складається протокол згідно з вимогами цього Кодексу.	присутності <i>слідчого, дізнавача, прокурора</i> шляхом самостійного копіювання особою, яка є власником або володільцем відповідних приладів та засобів, або копіювання такою особою за участю спеціаліста відповідних записів на носії, які надаються <i>слідчим, дізнавачем, прокурором</i>. Надання таких копій на носіях, особи, яка є власником або володільцем відповідних приладів та засобів, здійснюється за бажанням такої особи. 6. Про здійснення зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису складається протокол згідно з вимогами цього Кодексу.
Стаття 294. Загальні положення продовження строку досудового розслідування <i>{Частина першу статті 294 виключено на підставі Закону № 3509-IX від 08.12.2023}</i> 2. Якщо внаслідок складності провадження неможливо закінчити досудове розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку (дізнання) у строк, зазначений у пунктах 1 і 2 частини третьої статті 219 цього Кодексу, такий строк може бути продовжений прокурором у межах строку, встановленого пунктом 1 частини четвертої статті 219 цього Кодексу. 3. Якщо з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину досудове розслідування (досудове	Стаття 294. Загальні положення продовження строку досудового розслідування <i>{Частина першу статті 294 виключено на підставі Закону № 3509-IX від 08.12.2023}</i> 2. Якщо внаслідок складності провадження неможливо закінчити досудове розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку (дізнання) у строк, зазначений у пунктах 1 і 2 частини третьої статті 219 цього Кодексу, такий строк може бути продовжений прокурором у межах строку, встановленого частиною першої статті 298⁵ цього Кодексу, - до тридцяти днів. 3. Якщо з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину досудове розслідування (досудове слідство) неможливо закінчити у строк, зазначений у пункті 4 частини

слідство) неможливо закінчити у строк, зазначений у пункті 4 частини третьої статті 219 цього Кодексу, такий строк може бути продовжений у межах строків, встановлених пунктами 2 і 3 частини четвертої статті 219 цього Кодексу:

1) до трьох місяців - керівником окружної прокуратури, керівником обласної прокуратури або його першим заступником чи заступником, заступником Генерального прокурора;

2) до шести місяців - слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з керівником обласної прокуратури або його першим заступником чи заступником, заступниками Генерального прокурора;

3) до дванадцяти місяців - слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим із Генеральним прокурором чи його заступниками.

4. Строк досудового розслідування злочину може бути продовжений до трьох місяців, якщо його неможливо закінчити внаслідок складності провадження, до шести місяців - внаслідок особливої складності провадження, до дванадцяти місяців - внаслідок виняткової складності провадження.

5. Клопотання про продовження строку досудового розслідування подається не пізніше п'яти днів до спливу строку досудового розслідування, встановленого статтею 219 цього Кодексу.

Строк досудового розслідування, що закінчився, поновленню не підлягає.

третьої статті 219 цього Кодексу, такий строк може бути продовжений у межах строків, встановлених пунктами 2 і 3 частини четвертої статті 219 цього Кодексу:

1) до трьох місяців - керівником окружної прокуратури, керівником обласної прокуратури або його першим заступником чи заступником, заступником Генерального прокурора;

2) до шести місяців - слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з керівником обласної прокуратури або його першим заступником чи заступником, заступниками Генерального прокурора;

3) до дванадцяти місяців - слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим із Генеральним прокурором чи його заступниками.

4. Строк досудового розслідування злочину може бути продовжений до трьох місяців, якщо його неможливо закінчити внаслідок складності провадження, до шести місяців - внаслідок особливої складності провадження, до дванадцяти місяців - внаслідок виняткової складності провадження.

5. Клопотання про продовження строку досудового розслідування подається не пізніше п'яти днів до спливу строку досудового розслідування, встановленого статтею 219 цього Кодексу.

Строк досудового розслідування, що закінчився, поновленню не підлягає.